

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Radmila Maistryšzinová

**SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY A RIZIKOVÉ
CHOVÁNÍ V POHÁDKÁCH ČESKÉ FILMOVÉ TVORBY
PO ROCE 1993**

Olomouc 2016

vedoucí práce: **Mgr. Kamil Janiš, Ph.D.**

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 22. 11. 2016

Bc. Radmila Maistryšzinová

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce Mgr. Kamilu Janišovi, PhD. za jeho cenné připomínky a rady, za jeho ochotu, trpělivost a vstřícný přístup při odborném vedení práce. Děkuji manželovi, rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu mého studia psychicky podporovali a neztráceli se mnou trpělivost.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Radmila Maistryszinová
Ústav:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Kamil Janiš, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017
Název práce:	Sociálně patologické jevy a rizikové chování v pohádkách české filmové tvorby po roce 1993
Název v angličtině:	Socio-Pathological Phenomena and Risk Behaviors in Fairy Tales of the Czech Cinematography after the Year 1993
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá tématem rizikového chování a sociálně patologických jevů v pohádkách české filmové tvorby po roce 1993. Práce se dělí na část teoretickou a praktickou.</p> <p>V teoretické části jsou nejprve definovány pojmy rizikové chování a sociálně patologické jevy a jednotlivé projevy těchto jevů a chování. Další kapitola teoretické části se zabývá literárním žánrem zvaným pohádka. Kapitola se zaměřuje na definici pojmu pohádka, typy pohádek, význam pohádek, na pohádky v médiích a v neposlední řadě na vliv pohádek na vývoj dítěte.</p> <p>Podstatou praktické části je analýza výskytu a jednotlivých projevů rizikového chování a sociálně patologických jevů v pohádkách české filmové tvorby. Praktická část je zpracována pomocí pozorování a obsahové analýzy. Autorka práce se zaměřila na pohádky, které byly promítány v kinech České republiky od roku 1993 do současnosti.</p>
Klíčová slova:	sociálně patologické jevy, rizikové chování, pohádky

Anotace v angličtině: This thesis deals with the topic of risky behaviour and socially pathological phenomena in Czech fairy tales after 1993. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, the concepts of risky behaviour, socially pathological phenomena and individual manifestations of these phenomena and behaviour are defined. The next chapter of the theoretical part deals with the literary genre known as fairy tales. This chapter focuses on the definition of a fairy tale, types of fairy tales, the importance of fairy tales, fairy tales in the media, and last but not least, the impact of fairy tales on child development. The essence of the practical part is an analysis of the occurrence and individual manifestations of risky behaviour and socially pathological phenomena in Czech fairy tales. The practical part is compiled using observation and content analysis. The author has focused on fairy tales that have been screened in cinemas in the Czech Republic since 1993 up to the present time.

Klíčová slova v angličtině: socially pathological phenomena, risky behaviour, fairy tales

Přílohy vázané k práci: 0

Rozsah práce: 105 stran

Jazyk práce: český

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	7
1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	9
1.1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	12
1.2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	14
1.3 VYBRANÉ RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY.....	15
1.3.1 Syndrom CAN	17
1.3.2 Drogové závislosti – kouření, konzumace alkoholu, užívání drog.....	19
1.3.3 Agrese a násilí.....	21
1.3.4 Závislost na hraní her.....	24
1.3.5 Kriminalita	25
1.3.6 Body image	28
2 LITERÁRNÍ ŽÁNŘ POHÁDKA	30
2.1 DEFINICE POJMU POHÁDKA	32
2.2 TYPY POHÁDEK.....	34
2.3 VÝZNAM POHÁDEK	35
2.4 POHÁDKY, MÉDIA A MASOVÁ KOMUNIKACE	37
2.5 VLIV POHÁDEK NA VÝVOJ DÍTĚTE	42
3 ÚVOD K VÝZKUMNÉ ČÁSTI	47
3.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	47
3.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	48
3.3 VÝBĚR METODY A JEJÍ POPIS	49
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	51
4.1 PODROBNÁ ANALÝZA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	51
4.2 SHRNUÍ, ZÁVĚR VÝZKUMU	91
ZÁVĚR	96
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	98
SEZNAM TABULEK	105

ÚVOD

Pohádky k dětství bezesporu patří. Děti se setkávají s pohádkami již v útlém věku, kdy ještě samy neumí číst, a to prostřednictvím svých rodičů, prarodičů, vychovatelů. Kromě čtení mohou děti pohádky poslouchat ze zvukových médií, z rozhlasu, sledovat je v televizi či v kině. Televize je médiem, které nabízí stále více programů na rozšiřující se nabídce televizních kanálů. Mnoho dětí si nedovede představit večer bez Večerníčka či jiných oblíbených pohádek. S rozšiřující se nabídkou televizních kanálů je ovšem nutné, aby vychovatelé věnovali pozornost výběru vhodného programu pro své děti.

Pohádek je v dnešní době k vidění nepřeberné množství, a to nejen filmových a televizních, ale i pohádek animovaných. V současné době v televizi převládají převážně animované pohádky zahraniční. Ač si animované pohádky spojujme s pořady pro děti, některé tyto pohádky pro děti vhodné nejsou a vlastně ani pohádkami nejsou. Jedná se například o animovaný seriál Simpsonovi či Griffinovi nebo Městečko South Park. Nešťastné je, že tyto seriály jsou vysílány v časech, ve kterých má dítě běžně k televizi přístup.

V televizní nabídce bývají pohádky, u kterých děti prožívají značný čas svého vývojového období. V mnohých pohádkách však nacházíme rizikové chování a sociálně patologické jevy jako součást pozitiv v životě jednotlivce. Po zhlédnutí takové pohádky, bez pozdějšího výkladu dospělé osoby, může dítě nabýt dojmu, že takové chování je správné a žádoucí.

Filmové pohádky, jak je známe v dnešní podobě a které jsou obsahem této diplomové práce, ve většině případů vycházejí z pohádek klasických. Původní pohádky ovšem nebyly takové, jak je dnešní děti znají. Původní pohádky byly plné násilí, krutosti, kriminality, objevuje se zde také prvky znásilnění či incest a rodič či vychovatel by rozhodně nechtěl, aby něco takového děti četly či slyšely. Proto se autorka práce rozhodla ve své diplomové práci zaměřit na výskyt rizikového chování a sociálně patologických jevů ve filmových pohádkách, které byly divákům nabízeny k zhlédnutí v kinech v České republice po roce 1993.

Cílem diplomové práce je analyzovat výskyt a projevy sociálně patologických jevů a rizikového chování v pohádkách české filmové tvorby po roce 1993. Práce se člení na teoretickou a praktickou část a je rozdělena na dílčí kapitoly. Část teoretická se v první kapitole zabývá definicemi pojmů rizikového chování a sociálně patologickými jevy. Dále

se pak věnuje vybraným projevům rizikového chování a sociálně patologických jevů s tím, že autorka práce u jednotlivých projevů uvádí, kde se tyto projevy v pohádkách objevují. Další kapitola definuje pohádku, zabývá se typy pohádek, významem pohádek, vlivem pohádek na vývoj dítěte a taky na pohádky v médiích. Třetí kapitola zahrnuje výzkumnou část diplomové práce. Výzkumná část se věnuje cíli výzkumu, výzkumné otázce, výzkumnému souboru a také výběru nástroje a jeho popisu. Vše je následně zrekapitulováno a shrnuto v kapitole číslo čtyři.

1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ A SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Rizikové chování a sociálně patologické jevy jsou pojmy, pod kterými se skrývají jednotlivé projevy chování a jevy, které společnost vnímá jako škodlivé, problémové, nežádoucí a nepřijatelné. Jedná se o chování, které se vymyká normám dané společnosti.

Než autorka práce přistoupí k samotným definicím jednotlivých pojmů, považuje za nutné se nejprve zabývat normalitou a společenskou normou, jelikož to považuje za podstatné k objasnění obou výše zmiňovaných pojmů.

Stanovení toho, co je patologické, se odvozuje od pojetí normality uznávané danou společností (Vykopalová, 2001, s. 9).

Pojem „normální“ je využíván v mnoha významech. Jedná se o označení průměrného, obvyklého, typického, běžného, přirozeného, prostého. Normy jsou spojovány s předpokládaným jednáním člověka, které předepisuje určitá společnost nebo skupina, a pokud tyto normy nejsou dodržovány, jsou udělovány postihy (Vykopalová, 2001, s. 9, 10).

„Společenská pravidla nebo společenské normy jsou nezbytnou součástí života člověka a celé společnosti. Určují totiž vzorce a způsoby chování jednotlivců a skupin jako přiměřené a přijatelné, chtěné a žádoucí. Také stanoví, kdy je chování pro společnost nepřiměřené, nežádoucí, respektive až nepřijatelné“ (Fischer, Škoda, 2014, s. 21).

Určit, co je v dané společnosti normální a co již normální není je velice složité. Hranice normy není pevná, normalita může být hodnocena dle rozdílných měřítek. Charakteristika normy záleží na mnoha činitelích, např. na četnosti nebo intenzitě projevů, které jsou posuzovány. U norem také dochází ke změně v průběhu doby, mohou se posouvat. Norma je subjektivní proměnnou (Fischer, Škoda, 2014, s. 27).

Denně se ocitáme v situacích, kdy se setkáváme s různými projevy chování, při nichž dochází k větším či menším odchylkám od norem způsobených nejen řadou sociálních faktorů, ale také jedinečností každého člověka. Při respektování a dodržování společensky nastavených norem hovoříme o konformním chování člověka, v případě odchylek od těchto norem pak o chování deviantním. Deviace je tedy jakákoliv odchylka od normy. I přesto, že společností je slovo deviace vnímáno negativně, nemusí být deviantní chování pouze negativní, patologické. Deviantní chování může být i pozitivní.

Tehdy hovoříme o tzv. pozitivní deviaci. K pozitivním deviacím řadíme například workoholismus či altruismus. Jako jedna z možných příčin vzniku deviantního chování je označována teorie tzv. naučené deviace, což je druh deviantního chování vycházejícího z napodobování. V každé společnosti ovšem existuje takzvaný toleranční limit. Pod tímto pojmem si můžeme představit toleranci chování odchylovajícího se od normy. Jedná se například o toleranci ke kouření, konzumaci alkoholu či určitému sexuálnímu chování. Tento limit se liší mezi kulturami. Co je v jedné kultuře tolerováno, může být v jiné kultuře považováno za deviantní (Fischer, Škoda, 2014, s. 16, 21; Vykopalová, 2001, s. 10 – 12).

„Je zřejmé, že normy určující „běžné“ a „problematické“ se liší nejen mezi světadily, ale i mezi komunitami obývajícími tentýž prostor, jednotlivými rodinami v rámci komunity i mezi různými věkovými skupinami (např. postoj společnosti k sexuálnímu chování, který je rozdílný v různých kulturách, proměňuje se historicky a s ohledem na vývojové stadium jedince)“ (Širůčková, 2010, s. 31).

Děti vyrůstající v nefunkčních rodinách mohou mít v dospělosti problém se přizpůsobit určujícím normám společnosti a tendenci vytvářet si normy vlastní, či žít ve stavu, kdy jedinec normy nepřijímá ani se jimi neřídí. Rodina je přirozenou sociální skupinou, nejpřirozenějším prostředím pro utváření sociálních vztahů a základního modelu dalšího fungování jedince ve společnosti. Funkční rodina poskytuje dítěti zázemí, uspokojuje jeho psychické potřeby a připravuje ho na jeho úlohu ve společnosti. Rodina má děti ochránit před vlivy způsobujícími deviantní chování. V rodinách však může docházet k různým pochybením ve výchově, která mohou mít příčiny osobnostní, společenské nebo sociální, a v případě selhání některé ze svých funkcí se sama stává prostředím pro rozvoj sociálně patologických jevů (Vykopalová, 2001, s. 23, 25; Hoferková, 2015, s. 34; Stankowski, 2004, s. 77).

Významnou úlohu ve formulaci pojmu normalita hrají také média. To, co nám média často předkládají jako žádoucí či běžné, by bylo možné označit jako „mediální normu“. Mnohdy však tato „norma“ pouze prezentuje určitý symbol, který nám média předkládají jako standard, přestože se jedná o extrém, kterému se nelze v reálném životě vyrovnat. Děj prezentovaný v médiích je pro děti skutečností. Dítě školního věku nespátňuje rozdíl mezi fikcí a skutečností a některé vzorce chování může přebírat i nevědomě (Vágnerová, 2000, s. 185).

Fischer a Škoda (2014, s. 26) upozorňují na negativní vliv médií na vnímání různých nežádoucích jevů. Jako typický příklad uvádějí prezentaci násilí. Způsob, jakým nás média seznamují s otázkou násilí, může vést k pocitu, že násilí je normální. Zvláště u dětí

a mládeže tento způsob medializace vede ke zvýšené tendenci k agresivnímu jednání.

Obavy z výskytu rizikového chování a sociálně patologických jevů vedou odborníky k pátrání po příčinách a možnostech jak tyto negativní jevy řešit a k hledání prevence. U prevence se zaměřují zvláště na děti, které často propadají již ve velmi nízkém věku různým závislostem či páchají trestnou činností apod. v důsledku přijatých špatných vzorců chování z primární rodiny, z neznalosti společenských a morálních norem.

Fischer a Škoda (2014, s. 15) poukazují také na celosvětově rozšířené jevy nežádoucího chování a na otázku vzestupné tendence jejich výskytu, které v konečném důsledku mohou vést k ohrožení vývoje celé společnosti. Jevy označované jako sociálně patologické ohrožují nejen jedince samotného, ale také jeho bezprostřední okolí a mají negativní dopad na celou společnost.

Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD), která je největší celoevropskou studií zaměřující se na užívání návykových látek dospívajícími jedinci, se ovšem vymyká tvrzení pánů Fischera a Škody. Z výsledků této studie vyplývá, že v letech 1995 až 2015 se celoživotní prevalence užívání cigaret snížila. V České republice tento pokles následoval počáteční růst až do roku 2003. Prevalence užívání alkoholu ukázala snížení mezi lety 1995 a 2015 ve většině zemí. Celoživotní prevalence zůstala poměrně beze změn. Ve většině zúčastněných zemí se celoživotní prevalence užívání konopí mezi lety 1995 a 2003/2007 zvýšila. Od té doby lze vidět v České republice poklesy prevalence. Celoživotní prevalence těkavých látek byla poměrně stabilní ve více než jedné třetině zemí. Zde se řadí i Česká republika. Prevalence celoživotního užívání trankvilizérů či sedativ bez lékařského předpisu byla obecně docela stabilní. V letech 2011 a 2015, Česká republika vykázala nárůst celoživotní prevalence užívání trankvilizérů a sedativ ve stejném časovém období (<http://www.espad.org/report/trends-1995-2015/country-specific-trends>).

I přesto, že nedochází ke zvyšující se potřebě alkoholických nápojů mladými lidmi a ke zvyšování počtu mladých kuřáků a uživatelů drog, je stále procento dětí užívajících alkohol a kouřících cigarety v České republice poměrně vysoký. Dokazuje to studie

ESPAD z roku 2011. Studie se zúčastnilo 3 913 studentů ve věku 16 let. Ze zpracovaných výsledků se dozvídáme, že mládež v České republice se řadí na první příčky statistik uživatelů konopných drog – 43,7 % českých dětí ve věku 15 – 16 let má zkušenost s nelegální drogou. Cigaretu již někdy zkusilo 75,2 % dotázaných respondentů ve věku 15 – 16 let. Z toho 25 % kouří denně a 8 % jsou silní kuřáci. Za silné kuřáky jsou označováni ti, kteří denně vykouří 11 a více cigaret. Alkohol již vyzkoušelo 97,9 % šestnáctiletých dotazovaných respondentů, z toho 58,3 % pili alkohol více než dvacetkrát. V rámci této studie zaujímá Česká republika přední příčky (Chomynová, 2011, s. 24 – 49).

1.1 Rizikové chování

Níže bude autorka věnovat pozornost jednotlivým definicím a projevům rizikového chování a sociálně patologickým jevům.

Rizikovým chováním nazýváme aktivity, které mohou mít za následek poškození zdraví jedince, jeho psychiky nebo psychiky ostatních lidí; dále se rizikovým chováním rozumí aktivity, při kterých dochází k ničení majetku, prostředí, a to přímo či nepřímo (Širůčková, 2010, s. 31).

Rizikové chování v sobě zahrnuje širokou škálu typů chování, které můžeme zařadit na stupnici od extrémních projevů chování obvyklého, kam patří např. adrenalinové sporty, až po chování hraničící s chováním patologickým. Typickým příkladem je záškoláctví (Širůčková, 2012, s. 127).

„Rizikové chování představuje souhrnný termín pro aktivity realizované jedincem či skupinou, které vedou k viditelným a prokazatelným problémům různého charakteru (psychologického, sociálního, zdravotního atd.) u jedince či skupiny nebo celé společnosti“ (Dolejš, 2010 cit. dle Skopala, Dolejše, Suché, 2014, s. 24).

Se stejným názorem se setkáme i u Miovského (2010, s. 24), který jako rizikové chování označuje takové chování, jehož důsledkem je pro jedince nebo společnost nárůst rizik zdravotních, sociálních či výchovných, přičemž termínem rizikové chování nahrazuje dosud užívaný pojem sociálně patologické jevy.

Autorka práce se neztotožňuje s názorem, že pojem rizikové chování je totožný s pojmem sociálně patologický jev. Autorka vidí rozdíl především v obsahu těchto pojmů, tj. konkrétních projevech. Z tohoto důvodu také autorka přistoupila k rozdělení obou těchto

pojmu do samostatných subkapitol. Opírá se o názor Sobotkové (2014, s. 49), která uvádí, že problémové chování může velmi snadno přerůst v sociálně patologické a posléze až v delikventní chování. Autorka práce zastává obdobný názor a to ten, že rizikové chování je předstupněm sociálně patologického chování. Rizikovým chováním je záškoláctví, které může přerůst v úteky z domu a následně v kriminalitu či prostituci. Záškoláctví většinou znamená i nízké vzdělání a velmi pravděpodobně i budoucí problém najít práci. Pojem problémové chování a rizikové chování označují v této práci totéž.

To, jak vnímáme závažnost rizikového chování, ovlivňuje souhrn okolností, v kterých k němu dochází. Jako typický příklad lze použít otázku konzumace alkoholu. Jinak posuzujeme u dospívajících malé množství vína vypitého při rodinné večeři a jinak se díváme na setkávání s přáteli o víkendech spojená s pravidelnou konzumací většího množství alkoholu. V dospělosti naopak rozlišujeme mezi jedním pivem po nedělním obědě a jedním pivem, po kterém dospělý člověk sedne za volant automobilu. Souhrnně můžeme tedy rizikové chování stejně jako problémové chování označit jako společností vnímané formy chování bez jednoznačného vymezení. Jsou však hodnoceny jako takové, které ohrožují jedince či jeho okolí v oblasti zdravotní, sociální nebo psychické. „*Společným jmenovatelem všech zmiňovaných způsobů rizikového chování je kritérium prepatologické úrovně projevů, tj. nedochází k naplnění známek patologie (např. drogová závislost, poruchy příjmu potravy, poruchy osobnosti)*“ (Širůčková, 2010, s. 31).¹

---

¹ V souvislosti s výše citovaným autorka práce považuje za podstatné definovat pojmy úzus, misúzus a abúzus.

Úzus je definován jako „mírné“ užívání alkoholu (konzum) a to pokud je užíván v přijatelném množství, věku, zdravotním stavu a taky v přijatelné době. Jedná se například o pití při zvláštních příležitostech, alkoholický nápoj doplňující stravu, konzumaci alkoholu po práci či jídle, kdy koncentrace alkoholu v krvi nepřesáhne 0,6 promile. Misúzus je označován jako zneužívání alkoholu. O misúzu lze hovořit tehdy, když se porušují některé normy. Jedná se o případy, kdy řidič poruší zákaz užívání alkoholu před a během řízení motorového vozidla, či konzumace alkoholu mladistvými. V případě, kdy si dá zdravý člověk po obědě pivo, jedná se o úzus. Pokud by si takové pivo dal po obědě člověk závislý na alkoholu, těhotná žena či člověk trpící záchvatovým onemocněním, jedná se o misúzus. Pojmem abúzus označujeme nadměrné užívání alkoholických nápojů. Abúzus rozdělujeme na pravidelný, občasný nebo systematický. Hlavní atribut je dán vědomou či nevědomou orientací k prožitku drogového účinku alkoholu z alkoholického nápoje (Skála, 1987, s. 17; Řehan, 1994, s. 10).

1.2 Sociálně patologické jevy

Pojem sociální patologie, jehož autorem je pedagog Herbert Spencer, se odvozuje od normality společnosti. Normy dané společností či sociální skupiny jsou modelem správného způsobu chování jednotlivce jako člena dané sociální skupiny. Pojmem sociální patologie označujeme veškeré „nenormální“ či všeobecně nežádoucí společenské jevy. Řadíme sem veškeré formy a podoby deviantního chování, které jsou sankcionovány. Základní teorie sociální patologie, které můžeme nalézt v dostupné literatuře, jsou v naprosté většině případů postaveny na premise existence společenských nedostatků, které mají negativní dopad na společnost a její členy. Teorie sociální patologie se dělí na biologické, psychologické a sociologické. Tyto teorie se snaží vysvětlit příčiny sociálně patologického chování. Teorie biologické vidí původ deviantního chování ve fyziologii jedince. Zahnuje teorii rozeného zločince (Lomroso), teorii adopční a genetické studie nebo oligofrenii (Goddard) a teorii konstituční. Mezi biologické teorie řadíme i frenologii, kterou zformulovat v 18. století Franz Joseph Gall. Teorie psychologické vidí původ deviantního chování v psychice člověka. Deviantní chování považují za nemoc, kterou je nutné léčit a podřídit lékařské kontrole. Mezi psychologické teorie jsou řazeny teorie sociálního učení, teorie odlišného kognitivního stylu a teorie charakteru a temperamentu. Teorie sociologické vidí původ deviací v systému společnosti a patří sem teorie kulturního přenosu, teorie diferenciální asociace, teorie anomie (Durkheim), teorie subkultur a teorie etiketizace (Fischer, Škoda, 2014, s. 29 – 44).

Chování, které nazýváme sociálně patologické, je tedy výsledkem mnoha faktorů – biologických, sociálních i psychických, které na sebe v inkriminované době vzájemně působí. Zdroj vzniku sociálně patologických jevů je multifaktoriální. Proto je nutné k jejich vysvětlení, vzniku a k plánování řešení pracovat na celospolečenské úrovni. Na základě výše uvedeného došlo k vytvoření teorií příčin. První teorie soudí, že existují určití jedinci, kteří mají sklon vybírat si chování mimo normu. Tato teorie se nazývá kinds of people theory. Další teorie se nazývá situační, a ta předpokládá, že téměř kdokoliv se může v určité sociální situaci chovat deviantně. Jedná se o situace, které navozují možnost vzniku a rozvoje sociální deviace. Poslední z teorií se nazývá konjunktivní a skládá se z první a druhé teorie. Je postavena na úsudku, že v určitých situacích se budou určití jedinci chovat určitým způsobem. Vzhledem k tématu diplomové práce neshledává autorka

práce za důležité zde podrobně popisovat jednotlivé teorie (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 9; Vykopalová, 2001, s. 9; Fischer, Škoda, 2014, s. 29 – 44).

Jevy označované jako sociálně patologické zahrnují různé formy a druhy fenoménů objevujících se v sociálních vztazích. Označíme-li nějaké jevy jako patologické, tak základním kritériem je rozsah sociální škodlivosti pro konkrétní společnost. V případě, že bychom evidovali chování lidí považované v dané společnosti za přijatelné a nepřijatelné, vznikl by seznam vyjadřující normu sociálního chování. Jak již bylo výše zmíněno, určit hranice normality je velice složité. Jedná se o proměnnou, jež závisí na mnoha faktorech. Z toho vyplývá, že každá společnost by měla seznam vyjadřující normu sociálního chování odlišný, to znamená, že každá společnost může vnímat sociálně patologické jevy rozdílně, v závislosti na historii a dané kultuře. Například v České republice je společensky přípustné požívání alkoholu, zatímco v islámských státech se jedná o hrubé porušení normy (Fischer, Škoda, 2014, s. 27, 30; Stankowski, 2004, s. 75).

Sociálně patologické jevy jsou permanentní, mohou však být různě intenzivní a mohou se obměňovat a vyvíjet v závislosti na společenském a politickém vývoji. Vycházejí z procesu politických změn, jejich vznik a strukturu ovlivňují společenské konflikty. Liší se v závislosti na místě vzniku, kulturní úrovni obyvatelstva, míře životní úrovně a mnoha dalších faktorech (Stankowski, 2004, s. 77).

1.3 Vybrané rizikové chování a sociálně patologické jevy

Sobotková (2014, s. 40, 41) uvádí příklady rizikového chování: „*Záškoláctví, lhaní, agresivita, agresivní chování, šikana, kyberšikana, násilné chování, obecně kriminální jednání, vandalismus, závislostní chování a rizikové chování na internetu, rizikové sexuální chování, rizikové chování v dopravě, extrémně rizikové sporty, hazardní aktivity, užívání anabolik a steroidů, nezdravé stravovací návyky, extremismus, xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus*“.

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže řadí mezi rizikové chování agresivní chování (sem patří např. násilné chování, šikana či týráni), delikventní chování hmotného charakteru (např. krádeže, vandalismus), rizikové chování ve vztahu ke společenským institucím (např. záškoláctví, neplnění školních povinností), závislostní chování (sem můžeme zařadit jak ty závažnější návyky jako např. konzumace

alkoholu, kouření, užívání drog, tak i závislost na internetu a závislost na hraní hazardních her), rizikové sportovní aktivity (<http://www.msmt.cz/file/28077>).

Někteří autoři mají přísnější kritéria a některá chování z výše uvedeného výčtu už považují za sociálně patologické, jak dále uvidíme.

Hoferková (2015, s. 42) se domnívá, že vysvětlení nahrazení pojmu sociálně patologické jevy pojmem rizikové jevy není jednoznačné. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ale záměrně používá termín rizikové chování, kterým nahradilo pojem sociálně patologické jevy, protože v souvislosti s pedagogickou prací a primární prevencí ve školním prostředí označení rizikové chování není tolik stigmatizující, normativně laděné a postrádá onu „patologizaci“. Projevy rizikového chování mají většinou prepatologický charakter a nedochází k naplnění znaků patologie. K období adolescence totiž experimentování s riziky patří, většinou bývá přechodné a nepřekračuje míru, která by z takového chování činila chování sociálně patologické. Tedy to, co u dospělé populace již je patologií, u mládeže je prepatologií (Hoferková, 2015, s. 42, 43; Pelcák, 2015, s. 60).

Kraus, Hroncová a kol. (2010, s. 11) do skupiny sociálně patologických jevů řadí kriminalitu a delikvenci, dále patologické závislosti, suicidální chování, prostituci a riziko přenosu pohlavních chorob, patologické chování uvnitř rodiny, kam se řadí syndrom CAN či domácí násilí, pak xenofobii a rasismus a poslední skupinu tvoří agresivita a šikana.

Fischer a Škoda (2014, s. 5 – 7) řadí mezi závažné sociálně patologické jevy agresivitu a násilí, sebevražedné jednání, zneužívání psychoaktivních látek (závislost na nikotinu, opioidech, sedativech, stimulantech, halucinogenech atd.), návykové a impulzivní poruchy (gambling, pyromanie, kleptomanie atd.), novodobé nelátkové závislosti (závislost na internetu, nakupování, mobilních telefonech, workoholismus, dysmorfofobie, bigorexie), body image (poruchy příjmu potravy a otázky vnímání, chápání a hodnocení vlastního těla), dále sociálně patologické jevy spojené s prostředím rodiny (fyzické a psychické týrání, sexuální zneužívání, syndrom CAN) a také kriminalitu a delikvenci.

V oblasti jevů sociálně patologických nalezneme pod tímto pojmem nejčastěji delikvenci mladistvých a dospělých, závislosti jako alkoholismus, toxikomanie, závislosti na lécích, suicidální chování, prostituci, rizikové sexuální chování, útěky dětí z domova a výchovných zařízení a další jevy, které hodnotíme jako společensky nepřijatelné. Sem se

řadí například rodinná patologie (rozvody, násilí v rodině) či hospodářská kriminalita a další (Stankowski, 2004, s. 76).

Jak z výše uvedeného vyplývá, členění konkrétních projevů rizikového chování a sociálně patologických jevů se značně prolíná. I přesto autorka práce vidí jednoznačný rozdíl mezi projevy rizikového chování a projevy sociálně patologických jevů. Rizikové chování je například záškoláctví, lhaní či neadekvátní trávení volného času. Oproti tomu šikana či syndrom CAN jsou již sociálně patologické jevy.

V dalších podkapitolách se autorka práce bude již zabývat jednotlivými projevy nezávisle na tom, kam byly v jednotlivých publikacích zařazeny, zda se jedná o sociálně patologický jev či rizikové chování. V souvislosti s tématem diplomové práce se autorka nebude zabývat všemi výše uvedenými projevy, ale zaměří se pouze na ty, které se v pohádkách objevují, a tyto bude blíže specifikovat.

1.3.1 Syndrom CAN

Syndrom CAN „*je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoliv nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby, jež je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné*“ (Fischer, Škoda, 2014, s. 160).

Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí představuje závažný sociálně patologický jev. Je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského vývoje dítěte, které je důsledkem zneužití fyzické síly rodiče či jeho psychické nadřazenosti a moci nad podřízeným a závislým dítětem. V případě zneužití moci dospělého se dítě nemůže bránit. Také se však nejedná s o novodobý problém. S tímto jevem je možno se setkat v každé vývojové etapě lidstva. Jeho existence byla ovlivněna tím, že dítě bylo považováno za vlastnictví rodičů, případně dalších členů rodiny (Fischer, Škoda, 2014, s. 160; Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 242).

Syndrom CAN zahrnuje týrání fyzické a psychické, sexuální zneužívání, zanedbávání a systémové týrání (Fischer, Škoda, 2014, s. 161, 162; Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 243).

Vzhledem k tomu, že sexuální zneužívání a systémové týrání se ve sledovaných pohádkách nevyskytuje, autorka bude dále v textu podrobněji rozebírat pouze fyzické

a psychické týrání a zanedbávání. V pohádkách se může objevit pasivní sexuální zneužívání, které lze odvodit ze scén, kdy je vidět, že děti sdílejí jednu místnost s rodiči (například v pohádce Dařbuján a Pandrhola). Tudíž je velká pravděpodobnost, že jsou přítomni u sexuálního aktu rodičů.

V německé pohádce se s tématem sexuálního zneužívání setkat můžeme. A to konkrétně s náznakem incestu v pohádce Kosmáček, která byla natočena na motivy stejnojmenné pohádky bratří Grimmů (originální název pohádky zní Allerleirauh). Konkrétně je tento jev v pohádce znázorněn tím, že král si chce po smrti své ženy Zlatovlásky vzít svou dceru. Na motivy pohádky Kosmáček byla v České republice natočena pohádka Princezna se zlatou hvězdou na čele. V této pohádce se již s náznakem incestu neseškáváme.

Pod pojem fyzické týrání můžeme shrnout veškeré nepřiměřené projevy násilného chování směrem k dítěti. Násilí může mít aktivní nebo pasivní podobu, přičemž pasivním násilím se rozumí nezabránění utrpení dítěte. Mezi aktivní formy patří hrubý útok na dítě, který může vést k tělesnému zranění, trvalému poškození dítěte, v extrémní podobě k jeho úmrtí; dále sem patří i pravidelně užívané tělesné tresty jako převažující výchovný prostředek. Psychické týrání je takové chování vůči dítěti, kdy dochází k negativnímu vlivu na citový vývoj dítěte včetně sebehodnocení a rozvoje mezilidských vztahů. Taktéž se dělí na aktivní a pasivní formu, kdy mezi aktivní řadíme nadávky, slovní útoky, zesměšňování, ponižování, opovrhování, vyhrůžky a cílené vyvolávání strachu u dítěte. Pasivní forma se projevuje nezájmem o dítě, odmítáním lásky, citovým vydíráním, nevšímavostí či nedostatkem péče. Zanedbávání chápeme jako nedostatek péče, který způsobuje vážné poškození vývoje dítěte jak v oblasti tělesné, tak duševní. Mezi hlavní formy patří zanedbávání tělesné a emocionální, ztráta pocitu bezpečí a seberealizace. Můžeme ho charakterizovat jako pasivní přístup rodičů k dítěti, nedostatečnou starost a nezájem (Fischer, Škoda, 2014, s. 16, 162; Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 246, 247).

Mezi syndrom CAN řadíme i šikanu, ale té se bude autorka práce blíže věnovat až v podkapitole Agrese a násilí.

Se syndromem CAN se můžeme setkat ve dvou nejznámějších pohádkách – Červená Karkulka a Perníková chaloupka. Červená Karkulka je hodné, milé děvče, které má své babičce donést košík s jídlem, jelikož babička je nemocná. Maminka nechá jít Karkulku lesem sama. V pohádce Perníková chaloupka rodiče nechají děti v lese samotné.

Ne všechny verze pohádky O Perníkové chaloupce mají stejný děj a ne ve všech se vyskytuje zmiňovaný syndrom CAN. Verze napsaná Františkem Hrubínem (1974, s. 135 – 139) pojednává o Jeníčkovi a Mařence, kteří žijí ve své chaloupce s otcem, drvoštěpem, který jednoho dne nechá děti v chaloupce samotné a odejde pracovat s tím, že děti nemají nikde chodit. Po týdnu, kdy se otec nevrátí domů, se děti rozhodnou jít otce hledat, a v lese zabloudí.

Se syndromem CAN se dále můžeme setkat ve známých pohádkách Popelka a Sněhurka. Popelka je týrána svou macechou a svými sestrami, musí tvrdě od rána do večera pracovat a posluhovat maceše a sestřám. Za vše dobré je odměněna hrubostí a neláskou. Sněhurka žije bez lásky na zámku se svou macechou, která jí závidí krásu a strojí různé úklady se záměrem Sněhurku zabít. Další pohádka s projevy syndromu CAN je pohádka O dvanácti měsíčkách, kde je Maruška týrána svou macechou a v mrazu vyhnána ven.

1.3.2 Drogové závislosti – kouření, konzumace alkoholu, užívání drog

Když mluvíme o droze, mluvíme o látce, která v těle změní jednu či více jeho funkcí. Při soustavném užívání vzniká závislost, a to jak u látky přírodní, tak u substance uměle vytvořené. Závislost dělíme na psychickou a fyzickou, přičemž fyzická znamená, že si tělo již na drogu zvyklo a pokud se mu jí nedostává, objevují se abstinenci příznaky. Psychická závislost je duševní stav, kdy člověk dychtí po tom, aby si mohl drogu znovu vzít. Drogy lze dělit na měkké a tvrdé, hranice mezi nimi je ovšem velice křehká. Srozumitelnější se přitom jeví dělení na drogy legální (alkohol, tabák) a nelegální (halucinogeny, opiáty a stimulační drogy) (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 74 – 77).

Závislost může vzniknout u většiny látek nebo chování, které navozují pocit úlevy a potěchy či zbavují bolu. O patologickou závislost jde, jakmile je tento přínos spojen s poškozením zdraví či narušením společenských vztahů a jedinec již není schopen rizika racionálně zvažovat (Psennerová, 2011, s. 34).

Pití alkoholických nápojů, kouření cigaret a užívání drog jsou nejčastějšími projevy rizikového chování v adolescentním věku, zejména pak u nás hojně rozšířené užívání marihuany. Kouření nás doprovází již mnoho desítek let a bývalo kdysi spjato s určitým společenským postavením. Jak můžeme zhlédnout ve starších filmech, kouřilo se naprosto

všude, v nemocnicích, na úřadech, v bytech. Nyní je škodlivost kouření cigaret jednoznačně prokázána, a to nejen škodlivost kouření aktivního, ale stále více se hovoří o tom, jak nezdravé je kouření pasivní. Byl vydán zákaz reklamy na tabákové výrobky a varování před škodlivostí kouření se objevilo i na samotných krabičkách cigaret. Prostor pro kouření se postupně radikálně omezuje – nesmí se kouřit na veřejných místech, ve školách, v kinech, divadlech, ve zdravotnických zařízeních aj. Nyní se projednává zákon o zákazu kouření v restauracích. Kouření cigaret stejně jako konzumace alkoholu jsou v České republice společensky tolerované, legální drogy. Myslíme si, že alkohol je relativně neškodná látka, ve skutečnosti však na následky konzumace alkoholu zemře více lidí v poměru s ostatními drogami dohromady. Alkohol se řadí mezi nejstarší a nejčastěji užívané látky způsobující závislost a představuje hrozbu nejen pro samotného člověka, ale taktéž pro jeho rodinu, okolí i celou společnost. Přesto naše společnost alkohol přijímá již tím, že je začleněn do většiny oslav, ceremonií a událostí v životě člověka. Již samotný rituál přípitku na zdraví představuje nebezpečí vzniku závislosti. Alkohol a tabák může taktéž představovat předstupeň závislosti na mnohem nebezpečnějších látkách (Sobotková, 2014, s. 47; Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 74 – 80; Sekot, 2010, s. 16 – 17).

Vzhledem k tématu práce se autorka nebude zabývat dělením jednotlivých drog a jejich účinky. Cílem je pouze přiblížit sociálně patologické jevy, které můžeme v pohádkách vidět.

S kouřením pohádkových postav se můžeme setkat například ve známé animované pohádce „Jen počkej zajíci“. Vlk je postava záporná, cigaretu kouří v každém díle i přesto, že mu nedělá dobře. Další pohádkové postavy, tentokrát kladné, které kouří dýmku, jsou Pepek námořník a Krakonoš. V pohádkách Asterix a Obelix a Pepek námořník se můžeme setkat s užíváním návykových látek. Galský bojovník Asterix má po vypití kouzelného lektvaru obrovskou sílu a poradí si s každou nesnází. Obelix jako malý do kotle s lektvarem spadl, takže má sílu získanou lektvarem nepřetržitě již od dětství. Pepek námořník získává sílu po konzumaci špenátu. Sílu po konzumaci hopsinkové šťávy zase mají Gumídci. Také Jiřík v pohádce Zlatovláska má po sněžení hada nadpřirozené schopnosti. Všechny tyto ingredience – špenát, hopsinková šťáva či lektvar jsou látky, které dodávají sílu a daly by se klasifikovat jako drogy. Bez těchto látek pohádkové postavy sílu nemají.

1.3.3 Agrese a násilí

Každý lidský jedinec má v sobě určitou dávku agrese od narození. Každé dítě má v sobě agresi, je to normální, přirozené a nutné k vymezení prostoru, k obraně, k přežití. Agrese zajišťuje samostatnost a nezávislost a je v životě člověka nutností. Pokud má například dítě neagresivní rodiče, necítí se plně chráněno před světem, cítí se nejistě. Pokud má být člověk sebevědomý, musí být agresivní. Agresi je třeba pravidelně odreagovávat, což se může dít různými způsoby – prospěšným a společensky přijatelným způsobem (např. sportem) či společensky nepřijatelným způsobem (např. krutostí, šikanou, nadávkami, fyzickým násilím) (Nakonečný, 1999, s. 121 – 123).

Společensky nepřijatelné agresivní jednání narůstá, zvyšuje se jeho intenzita a snižující se věk jedinců chovajících se agresivně. Zkoumají se příčiny agresivního jednání a hledají se možnosti, jak tyto agresivní příčiny odstranit. Bohužel se rozšiřuje prezentace násilného chování, a to díky masmédiím, v dnešní době stále oblíbenějšímu internetu a dalším technologiím; šíří se téměř nekontrolovaně a hlavně skrytě, např. ve formě různých her (Vykopalová, 2001, s. 12; Fischer, Škoda, 2014, s. 47).

To, jak jedinec agresi vnímá, záleží na normách dané společnosti a také na situaci, ve které se agrese odehrává. V jedné situaci vnímáme agresi jako přirozenou součást dané situace, v jiné situaci se nám stejný projev agrese jeví jako společensky nepřijatelný (Svoboda, 2014, s. 39).

Generace prarodičů vidí původ agresivního jednání v nedokonalém výchovném působení rodičů, či v tom, že agresivita pramení z násilí prezentovaného médií, z akčních filmů a propagandy zločinu. Velice důležité je, aby výchova byla pro dítě čitelná. To znamená, že dítě by mělo jasně znát své hranice, mít nastavená pevná a jednoznačná pravidla. Čitelná výchova v dítěti vyvolává pocit jistoty. Na rozdíl od toho nečitelná výchova, často závislá na náladě vychovatele, působí na dítě nejistě a může mít za následek právě již zmiňovanou agresi či jiné, sociálně patologické jevy, např. lži, záškoláctví nebo podvody. Vliv výchovy a médií na agresivitu je rozhodně nezanedbatelný, obzvláště pokud je agresivní chování upevňováno požadavky rodičů a odměňováno. Další příčinou je vrozený pud agrese a také frustrace, což je stav, kdy máme v dohledu uspokojení nějaké potřeby, ale nemůžeme jí získat, a také různorodé formy psychické deprivace, které znamenají větší zdravotní riziko (Matějček a Dytrych, 1997, s. 50, 51; Martínek, 2015, s. 82, 83, Nakonečný, 1999, s. 121).

Na počátku 60. let 20. století se vzájemnou souvislostí mezi sledováním agresivního chování a následným napodobováním agresivního chování zabýval experimentální psycholog Albert Bandura. Jeho experiment spočíval v tom, že rozdělil vybrané děti na tři skupiny, z nichž jednu skupinu nechal sledovat agresivní chování ve filmu. Toto chování znázorňovalo násilí k nafukovací panně. Druhá skupina dětí sledovala jiný film, kde se násilí neobjevovalo, a třetí skupina dětí nesledovala film žádný. Následně všechny děti zavedl do místnosti, kde se nacházela stejná nafukovací panna jako ve filmu a pozoroval chování přítomných dětí. Výsledkem pozorování bylo, že děti, které sledovaly násilí ve filmu, se chovaly násilněji, a to nejen k panně, ale i k ostatním dětem. Bandura tento experiment zopakoval v sedmdesátých a osmdesátých letech, a to se stejným výsledkem (Jirák, 2005, s. 13, 14; Sekot, 2010, s. 35).

Taktéž Martínek (2015, s. 94) ve své knize uvádí, že agrese, kterou dítě shlédne v televizi, pro něho může znamenat jistý vzor k napodobení, obzvláště to platí pro děti malé, které nejsou schopny dostatečně rozlišit, co skutečně možné je a co není, neumí rozlišovat mezi fikcí a skutečností. Pokud dítě sleduje agresivní chování často, může dojít k názoru, že takové chování je povolené, přípustné a je možné pomocí takového chování řešit nějaké konfliktní situace v životě. Agrese, kterou nám film předkládá jako morálně ospravedlnitelnou, jelikož oběť si zaslouhuje, aby se na ni zaútočilo, ve většině případů způsobuje u člověka agresivní chování. Převážně u dětí, které obecně vnímají obraz světa zjednodušeně a nedokáží rozlišit jemné odstíny obsahu, který je prezentován násilným výjevem, je třeba brát tento fakt v úvahu. Děti nerozumí agresorovu chování, soustředí se pouze na vnější obraz agrese.

Matějček a Dytrych (1997, s. 50) tvrdí, že je sporná odpověď na otázku stále zvyšující se agresivity dětí, jelikož neexistuje srovnání. Před padesáti či sto lety se nerealizovaly průzkumy, které by mohly srovnat výsledky s novějšími průzkumy. Dále nesmíme zapomínat, že formy agresivity se v průběhu kulturního vývoje mění, jsou rafinovanější, takže nelze použít měřítko „více vs. méně“. I přesto se lze ztotožnit s názory, že agresivity je v dnešní době poměrně hodně.

Slovo agrese „pochází z latinského výrazu *ad-redior*, tedy *přiblížit se, přibližovat se, jít na nějaké místo, zmocnit se nějakého místa, zničit nějaké místo, osobu, bytost*“. V uvedené definici je velice významná a správná ona gradace, na kterou se nesmí

zapomínat a která je pro pochopení pravého obsahu pojmu velice podstatná (Svoboda, 2014, s. 39).

Matějček a Dytrych (1997, s. 45) ve své publikaci uvádějí, že agrese je „*útočné jednání vůči druhé osobě, tendence zničit nebo poškodit nějaký objekt*“.

Nemusí se však vždy jednat o popud k násilí fyzickému, může se jednat o útočné zaměření síly vůči nějaké zábraně, zátarase, úloze či problému, který máme v úmyslu přemoci (Matějček, Dytrych, 1997, s. 46).

„*Z hlediska sociální patologie můžeme definovat agresi jako porušení sociálních norem, jako chování porušující práva a narušující integritu sociálního okolí*“ (Fischer, Škoda, 2014, s. 48).

Vzhledem k faktu, že agrese se vyskytuje ve velmi široké škále projevů, neexistuje dosud její přesná a jednoznačně obecně platná definice. Definici agrese tedy vždy stanovuje konkrétní odborník v závislosti na tom, který její rozměr upřednostňuje jako zásadní (Psennerová, 2011, s. 63).

Agresivní chování může v některých případech přejít až v šikanu, mobbing či bossing. Šikana se stává problémem celého světa, přičemž věková hranice dětí setkávajících se se šikanou se snižuje k období mladšího školního věku a agresori jsou bezohlední, používají stále větší brutalitu a sílu (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 218).

„*Šikana je úmyslné a opakované fyzické i psychické ubližování slabšímu jedinci (skupině) silnějším jedincem (skupinou)*“ (Vágnerová, 2009, s. 11).

Říčan (2010, s. 21) definuje šikanu jako „*ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit*“. Dále ji dělí na přímou a nepřímou, kdy přímá šikana způsobuje bolest, poškozují oběť ponižující tělesnou manipulací, slovně ji napadá, případně bere a poškozují osobní věci. Nepřímá šikana má za následek sociální izolaci oběti.

„*Za šikanu považujeme záměrné a nevyprovokované užití síly jedním dítětem nebo jejich skupinou s cílem opakovaně způsobit bolest nebo tíseň jinému dítěti*“ (Koukolík, Drtilová, 1996, s. 210).

Z výše uvedených definic tedy vyplývá, že šikana je vědomé chování jedince, agresora, který si klade za cíl někomu ublížit, někomu slabšímu, někomu, kdo se neumí bránit. Jedná se o dlouhodobé, opakované a úmyslné jednání.

Pokud probíhá šikana mezi dospělými lidmi na pracovišti, jedná se o mobbing. Bossingem nazýváme šikanu podřízeného šéfem a staffingem šikanu ze strany podřízeného k nadřízenému.

V Krkonošských pohádkách se můžeme setkat s patologickým jevem zvaným bossing, kdy Trautenberk šikanuje své služebnictvo.

Násilí a agresivita je otevřeně prezentována v pohádce Tom a Jerry. Tato pohádka připadá dětem i rodičům humorná, zábavná, ale skrývá mnoho násilí. Je vlastně celá o tom, že Tom a Jerry si dělají naschvály prostřednictvím agresivního chování, vzájemně si ubližují.

1.3.4 Závislost na hraní her

Slovo hazardní hra vzniklo ve středověku z názvu hracích kostek v arabštině – hazard a znamená nebezpečné pátrání po šťastném osudu, které závisí na náhodě. Hazarděři se uchylují ke hře, místo aby žili skutečný život (Kraus, Hroncová a kol. 2010, s. 153).

„Hazardní hra je jakékoliv sázení pro sebe nebo pro druhé, ať o peníze nebo ne, třeba i o malou nebo bezvýznamnou výhru, všechno to, kde výsledek je nejistý a záleží na náhodě anebo „dovednosti“ (Nešpor, 1994, s. 121).

Jedná se o impulzivní jednání, kdy si hráč neuvědomí následky takového jednání. Hazardní hra patří k běžným veřejným aktivitám a prakticky kdekoliv si může hráč koupit možnost výhry (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 153).

Hazardní hra je nebezpečná v tom, že může mít za následek poruchy osobnosti, které jsou podobné patologické závislosti – patologické hráčství. Jde o hry na hracích automatech, hry karetní, kostky, sportovní sázky, stírací losy, ruletu a jiné hry v kasínech a také dnes stále oblíbenější a vyhledávanější hry na internetu. Nejčastěji se můžeme setkat s problémy, které souvisí s hazardními automaty. Přibývá také počet hráčů, kteří dávají přednost sázkám, pokeru a hazardu na internetu. Patologické hráčství lze definovat jako hojně se opakující epizody, které v životě člověka převládají a vedou k poruše sociálních, pracovních i hmotných a rodinných hodnot a také k zadlužení. Pro hazardní hru je charakteristické, že si může hráč koupit možnost výhry, a to buď financí či majetku. Přestože dojde u jedinců k těmto poruchám, stále hrají hazardní hry, a to i v případech, kdy se

dostanou do sporu se zákonem. Prvotním problémem závislých lidí je nedostatek financí. Tito lidé si začnou půjčovat peníze, jak od rodiny a známých, tak od různých bankovních i nebankovních institucí. Tyto peníze pak nejsou schopni vrátet a splácet, uchylují se ke lžím a vymýšlejí si různé záminky, proč nemohou finance vrátit. Takováto situace může člověka dohnat k tomu, že si začne peníze obstarávat nelegálním způsobem (krádežemi, podvody atd.). Patologické hráčství se vyvíjí pomalu a je typické především pro muže. U žen se vyskytuje méně a spíše až v pozdějším věku. Ve většině případů jde u žen o následek úniku z deprese. Laickou veřejnost ani nenapadne, že u některých forem se již jedná o sociálně patologický jev či počínající sociálně patologický jev – např. sázení na koně, sportovní sázky či různé loterie (Fischer a Škoda, 2014, s. 115, 116; Nešpor, 1994, s. 11; Nešpor, 2014, s. 110; Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 153).

Tento jev se v pohádkách ve formě závislosti nevyskytuje, ale může být inspirací pro děti, které se na pohádky dívají.

Patologické hráčství je možno zhlédnout v pohádce Sněžný drak, kdy princezna v této pohádce hraje s krčmářem karty o svůj život. V pohádce Hrátky s čertem hráli čerti karty o duši.

1.3.5 Kriminalita

Kriminalita představuje celospolečenský problém. Kriminalitu můžeme definovat jako souhrn trestných činů, které byly spáchány trestně zodpovědnými občany, a to buď záměrně či z nedbalosti, na stejném místě, za určité období (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 30).

Fischer a Škoda (2014, s. 169, 170) definují kriminalitu „jako výskyt chování, které je v dané společnosti trestné. Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona, a to jak zjevné, tak latentní“.

Večerka et. al. (2000, s. 8) stejně jako Fischer a Škoda (2014, s. 169) dokonce kriminalitu považují za nejzávažnější, společensky nejnebezpečnější jev a jeden z nejrizikovějších jevů sociální patologie. A právě kriminalita je v pohádkách jevem častým. V mnoha pohádkách se objevují loupežníci, falešní princové, kteří více než na

princeznu mají zálsk na královskou pokladnu. V pohádce Císař a tambor se zase vyskytuje skupina loupežníků okrádající místní lid.

Výskyt kriminality u dětí a mládeže má vzestupnou tendenci, a to v celosvětovém měřítku. Co je ovšem zásadní, je fakt, že se s ní nesetkáváme pouze v podobě, kterou lze očekávat u této věkové kategorie. Běžnou dětskou kriminalitou označujeme jevy jako krádeže, pouliční kriminalitu, vykrádání aut či sklepů. Současná podoba kriminality dětí a mládeže nese stále častěji rysy kriminality dospělých: vydírání, loupeže, šikanování, úmyslné ublížení na zdraví i vraždy. Přestože tendence trestné činnosti dětí a mladistvých je mírně sestupná, často je pro ni charakteristická brutalita spáchaných činů (Vykopalová, 2001, s. 126).

U kriminálních činů páchaných mládeží jde ve většině případů o poruchu sociálního chování, jen ve výjimečných případech jde o projev duševní nemoci. Toto je zapříčiněno celou řadou vlivů, mimo jiné také rodinou, kde je problémem hlavně způsob komunikace a problémy vztahové. Dětské agresory dělíme na dětské agresory s raným startem a dětské agresory se startem pozdním. U dětských agresorů s raným startem se můžeme setkat s negativními výchovnými praktikami v rodině a chybějícím dohledem. Na rozdíl od dětských agresorů s raným startem je u dětských agresorů s pozdním startem dětství nekonfliktní, problémy se začínají objevovat v období puberty. Mladistvé pachatele pak dělíme na dva typy – chronický a epizodický typ. Od sebe se liší věkem, v němž se začínají objevovat první známky problematického chování, dále závažností a vzrůstající intenzitou problémového chování. Chronický typ laická veřejnost nazývá „kriminálníkem“. Ten se již od svého dětství potýká s těžko zvladatelným chováním, kdy na něho není možné působit běžnými výchovnými postupy, jakými jsou tresty a pochvaly. Kriminální chování se u těchto jedinců vyskytuje až do dospělosti a zpravidla se vyznačuje pestrou trestnou činností. Oproti tomu se typ epizodický vyznačuje občasnou kriminalitou s absencí antisociálního chování v dětství. V dospělosti pak kriminální chování klesá až do úplného vymizení (Vykopalová, 2001, s. 126, Čírtková, 2014, s. 177 – 180).

Skopal, Dolejš a Suchá (2014, s. 25, 26) prováděli výzkum zaměřený na výskyt rizikového chování u žáků sekundárního vzdělávacího stupně. Výsledky výzkumu jsou poměrně alarmující. 23,31 % respondentů odpovědělo, že již někomu něco ukradli; 10,71 % respondentů ukradlo něco v obchodě; 25,16 % respondentů si někdy v životě záměrně fyzicky ublížilo.

Kriminalita je pohádkách častý jev. Autorka práce zmíní ty nejznámější – Červená Karkulka a Perníková chaloupka. V pohádce Červená Karkulka vlk sežere babičku, poté i Karkulku, a myslivec, který jde Karkulku s babičkou zachránit, vlkovi rozpárá břicho, nacpe mu do břicha kameny a vlk se poté sám utopí. V pohádce Perníková chaloupka jde o kriminalitu v situaci, kdy děti posadí ježibabu na lopatu a šoupnou jí do pece.

V pohádce Tři zlaté vlasy děda Vševěda od Karla Jaromíra Erbena babička ukradne tři zlaté vlasy dědu Vševědu, jelikož to po ní žádá Plaváček.

S kriminalitou se setkáme i v pohádce Spravedlivý Bohumil, kterou natočila Česká televize v roce 1998 na motivy pohádky Boženy Němcové. Princezna posedlá ďáblem zabíjí v noci vojáky, kterým již život nikdo nevrátí. Na konci pohádky žádá od Bohumila Boží posel půlku všeho, za to, že mu pomohl zachránit princeznu. A když říká půlku všeho, myslí opravdu půlku všeho, tedy i půlku princezny, a vytáhne meč. Bohumil nechce, ale princezna ho sama žádá, aby dodržel své slovo. Tato pohádka vykazuje prvky hororu. A jak je patrné z komentářů na internetových stránkách Československé filmové databáze, mnoha dětem tato pohádka naháněla hrůzu a měly z ní noční můry.

V původních pohádkách psaných bratry Grimmovými najdeme nespočet prvků kriminality, a to poměrně krutých. Například v pohádce Bezruká dívka (Das Mädchen ohne Hände) otec usekne své dceři obě ruce. Dcera jde pak s pahýly rukou přivázanými na záda do světa. V pohádce najdeme také pasáž, kde je napsáno, že má být dívka zavražděna a má být uschován její jazyk a oči.

Také v pohádce O Džaudarovi a jeho bratrech z Pohádek tisíce a jedné noci najdeme prvky kriminality. Džaudar potká cizince Magribana, který chce, aby ho utopil, že nebude litovat, s čímž Džaudar nakonec souhlasí. Další den se situace opakuje s dalším cizincem a třetí den ho navštíví ještě jeden a žádá totéž co předchozí dva. Džaudar také musí uhodit v pohádce strážce pokladu, který na sebe vzal podobu jeho matky. Takovou zkoušku můžeme jen těžko pochopit. Hrdina nakonec vítězí tím, že příkaz uhodit matku (strážce pokladu) pochopí správně jako zkoušku a iluzi matky políbí na tvář (Čeňková, 2006, s. 140; Hrubín, 1974, s. 315 – 324).

Loupežníky najdeme v pohádce Tajemství staré bambitky, Nejkrásnější hádanka, Lotrando a Zubejda, Mrazík a také v kreslené pohádce o Loupežníku Rumcajsovi.

Kromě výše uvedených jevů se v pohádkách setkáváme také s lhaním, které je v pohádkách také poměrně častým jevem. Například v pohádce Micimutr lze princ

Vladimír, že osvobodil princeznu ze spárů draka. Vlk v pohádce Červená Karkulka také Karkulce lže, když leží v babiččině posteli a vydává se za babičku; či v pohádce Dítě Mariino lže dívka, a to hned několikrát, Panně Marii, že nevstoupila do komnaty, do které měla zakázáno vstoupit.

1.3.6 Body image

Pojmem body image označujeme to, jak člověk přistupuje ke svému tělu, jak mu rozumí, vidí ho a hodnotí. Mezi základní prvky body image řadíme tělesnou hmotnost, vzhled, zdraví a zdatnost. V historickém kontextu se přístup k tělu vyvíjel vzhledem k ženskému tělu, ideál krásy se postupně měnil od kyprých tvarů až po nynější výraznou štíhlost. V současnosti se vzhledu přikládá velký význam, člověk je neustále porovnáván s ideálem krásy, lépe řečeno konfrontován s tím, jaký ideál krásy doba určuje. Často se také štíhlost přirovnává k atraktivitě. Díky tomu může docházet k situacím, kdy člověk sebe hodnotí dle toho, jak hodnotí svoje tělo, svůj vzhled. Tím je ovlivněno jeho sebehodnocení. Zájem člověka o sebe samého, o svoje tělo, svůj vzhled a své zdraví nabírá v současnosti obrovských rozměrů. To může vést k velice nebezpečným zásahům do vlastního těla, které mohou nabývat až patologické povahy. V neposlední řadě je nutno konstatovat, že body image má výrazný vliv na jedincův život, na jeho myšlení, emoce a vztahy. Jedinec může podceňovat či přeceňovat svou hmotnost a být nespokojen se svým tělem, s jeho tvarem, proporcemi. V tomto případě již hovoříme o poruše. Nespokojenost s vlastním tělem se týká především děvčat – dokonce i těch, které mají hmotnost průměrnou. Společnost zdůrazňuje štíhlost, fyzickou atraktivitu a na základě tohoto se stále více děvčat (a zarážející je, že děvčat stále nižšího věku) snaží získat či udržet štíhlou postavu. Děti, které mají svou hmotnost průměrnou, jsou pokládány svými vrstevníky za spokojené, veselé, bystré, milující pořádek, oblíbené a odolné. Oproti tomu děti trpící nadváhou jsou vnímané jako nepořádné, líné, nedostatečně chytré a se sklony ke lhaní a děti štíhlé zase jako bázlivé, slabé, osamocené. V pohádkách si můžeme všimnout, že jejich hrdinové jsou nositeli vlastností strhujících k nápodobě; jsou nositeli atributů nálepky kladné i záporné, že princezny jsou krásné, chytré a ježibaby škaredé, zlé, zákeřné. Projevy patologického chování v oblasti body image se projevují poruchou příjmu potravy. Jedná se o mentální anorexii, bulimii a psychogenní přejídání spojené s obezitou. Mentální

bulimie je chorobné, patologické přejídání či žravost a anorexií je nazývána nechut' k jídlu. Nejedno dítě s nadváhou se setkalo u svých spolužáků s výsměchem, který se týkal jeho hmotnosti. Takový výsměch či nepatrná poznámka spolužačky, spolužáka, kamaráda, rodiče či jakéhokoliv dospělého k tloušťce či vyjádření rodičů o nespokojenosti s hmotností dítěte může vést dítě, a to především dívku, k tomu, že si začne hlídat svou váhu takovým způsobem, že během dne sní pouze neparné množství jídla a bude stále žít s pocitem, že je „tlustá“. To může vést k nekontrolovatelnému hubnutí, které může způsobit ohrožení zdravotního stavu či dokonce smrt. Největším celosvětovým zdravotním problémem je ovšem obezita, kterou se nedaří omezit prevencí (Fischer, Škoda, 2014, s. 143 – 147; Papežová, 2014, s. 315).

„Teorie vlivu kultu štíhlosti na rizikové stravování a vznik poruch příjmu potravy je založena na poselství médií, že „kdo není hubený, je ošklivý a méně hodnotný člověk“ (Papežová, 2014, s. 317).

Pohádky mohou zakládat body image u dětí už v raném dětství. Kladné postavy jsou v nich většinou krásné, najdeme zde krásné princezny, krásné prince. Zlé postavy oproti tomu škaredé – ježibaby. Pokud jsou některé postavy krásné a zlé, ve většině případů dojde na konci k jejich nápravě (Červenka, 1960, s. 234).

V pohádkách se děj často odvíjí od popisu dívčího vzhledu. Dívka je krásná. Krása je ve filmu vyjádřena obvykle štíhlostí postavy, barvou vlasů, očí, pleti, oblečením, pohybovým ladem. Postavy opačného vzhledu naznačují či přímo pojmenovávají a zobrazují, co krása není. Obojí nezůstává bez odezvy u diváckého publika, kterým jsou čím dál mladší děti. Navíc stále častěji chybí vysvětlující komentář rodičů či vychovatelů.

2 LITERÁRNÍ ŽÁNŘ POHÁDKA

Pohádka je celosvětově považována za jednu ze základních a nejvíce důležitých oblastí literatury pro malé děti. Přitom představy o pohádce bývají často dost nepřesné. Častokrát se soudí, že pohádka je jakýmsi jádrem dětské literatury, i když značná část původních folklórních pohádek nebyla dětem určena, byla pro dospělé. I některé pohádky lidové se vyprávěly dětem a jiné, až šly děti spát (Chaloupka, 1989, s. 59).²

Například pohádky Hanse Christiana Andersena dětem sice určeny jsou, ale častokrát jsou velice komplikované a skutečný význam některých z nich děti nechápou a ocení je až dospělý čtenář, například pohádka *Nezbedný kluk* (Čeňková, 2006, str. 130).

Pohádky se šířily ústním podáním z generace na generaci, brzy se staly součástí života rodiny a starší členové rodiny je vyprávěli těm mladším. V zemích také žili potulní pohádkáři a zpěváci, takzvaní bardové, putující z místa na místo, kteří vyprávěním obohatili monotónní život lidí. V severních zemích se nacházeli básníci a pěvci, jimž se říkalo skaldové. Zpěváci a pohádkáři bývali často potulní kněží. Když se někde objevili, hned se sešla celá obec a se zájmem poslouchala jejich vyprávění. Byla to jediná příležitost, jak se obyvatelé dozvěděli nové zprávy (Streit, 1992, s. 20 – 22).

Pohádky existují již dlouhou dobu. Některé z těch starších byly napsány v Itálii Giambattistou Basilem v neapolském dialektu, nazvané *Lo cunto de li cunti overo lo trattenemiento de peccerille* (Pohádka/Příběh o pohádkách, neboli zábava pro nejmenší), již začátkem 17. století. Teprve koncem 18. a v 19. století se začaly pohádky soustavně sbírat a vydávat knižně. K největším sběratelům pohádek lidových patří bratři Grimmové v Německu, u nás Karel Jaromír Erben a Božena Němcová, na Slovensku Pavol Dobšinský, kteří lidové pohádky upravovali a převyprávěli. Nejrozsáhlejší soubor pohádek *Tisíc a jedna noc* má původ v Arábii (10 stol.), značně však vycházejí z předloh iránských a indických. Nejznámější skladatelé pohádek autorských byli Charles Perrault (*Pohádky mé matky husy*), Hans Christian Andersen, Oscar Wilde a Karel Čapek (Kudělka, 1982, s. 391; Vlašín, 1984, s. 281).

---

² Některé pohádky se odehrávají v určitém čase a na určitém místě.

Pohádky některých výše zmiňovaných autorů jsou plné krutosti, krve, vražd a násilí. Například originální verze pohádek, jako jsou Na vlásku, Červená Karkulka nebo Popelka, jsou mnohem násilnější a se značným sexuální podtextem, než tomu je u pozdějších verzí. Níže autorka práce vybírá některé z nich s popsáním a upozorněním na krutosti v nich obsažené (<https://www.psychologytoday.com/blog/dreamingfreud/201406/the-importance-fairy-tales>).

Některé z pohádek, jako třeba Popelka, jsou světoznámé, a s nepatrnými rozdíly (kdy se např. z třpytivého střevíčku stává stéblo trávy, ale ve kterých určitě najdeme obecné lidské rysy) existují ve všech jazycích, začínající jazykem Zulu a končící švédštinou. Popelka napsaná bratry Grimmovými ztratí na plese střevíček a princ chce Popelku dle střevíčku najít. Aby se Popelčiny sestry do střevíčku vešly, tak si jedna z nich uřízne palec a druhá patu. Holoubci nakonec sestry potrestají za lhaní tím, že jim vypíchnou oči (Grimm, 1988, s. 42 – 45).

V pohádce Sněhurka v původním znění bratří Grimmů macecha požaduje po myslivci, aby Sněhurku zavedl do lesa, usmrtil ji a přinesl jí jako důkaz úspěšně odvedené vraždy Sněhurčiny plíce a játra. Myslivec nakonec Sněhurku nezabije a jako důkaz přinese místo vnitřností Sněhurky vnitřnosti divočáka. Macecha poručí plíce a játra uvařit a sní je v domnění, že to jsou vnitřnosti Sněhurky. Poté, co macecha zjistí, že Sněhurka žije, se jí snaží zabít, což se jí nakonec podaří otráveným jablkem. Mrtvou Sněhurku objeví princ a chce si ji ve skleněné rakvi nechat převézt na svůj zámek. Při převozu Sněhurky jeden ze sluhů zakopne, vrazí do rakve a otrávené jablko vypadne Sněhurce z hrdla a ona ožije. Když se macecha dostaví na svatbu Sněhurky a prince je donucena obout si rozpálené kovové střevíce a tančit, dokud nepadne mrtvá (Grimm, 1988, s. 88 – 91).

V pohádce Červená Karkulka autora Charlese Perraulta se setkáme se sexuální podtextem, kde je přímo v pohádce uvedeno, že Karkulka se svlékne a jde si lehnout do postele, kde leží vlk. Pohádka končí tím, že vlk sežere babičku i Karkulku. Ty již nejsou zachráněny, jak to známe z dnešní verze (Perrault, 2015, s. 99 – 103).

Pohádka Slunce, Měsíc a Talia autora Giambattisty Basileho, která je základem pohádky o Šípkové Růžence vypráví příběh o princezně Talii, které se během předání zadře pod nehet pazdeří a svalí se na zem mrtvá. Její otec ji nechá uložit na sametovém křesle pod brokátovým baldachýnem v lesním paláci, který nechá zamknout. Palác jednou navštíví při lovu cizí král, snaží se Talii probudit v domnění, že spí. I přesto, že ji

neprobudí, je jí tak uchvácen, že ji přenese na postel, kde si natrhá plody lásky. Princezna i přesto, že je mrtvá, porodí dvojčata – chlapce a holčičku. Jedno z nich vytáhne pazdeří zpod jejího nehtu, když si při sání splete prs s prstem a Talia ožije. Král se po nějaké době opět vrátí do paláce, kde najde Talii živou se dvěma dětmi. Vypráví jí, kdo je a jak došlo ke styku a poté jí slíbí, že si ji odvede do svého království. Král má ve svém zámku ženu, ta velice žárlí a chce děti zařiznout a nechat z nich udělat rozmanité lahůdky a omáčky a předložit je k jídlu nešťastnému králi. Kuchař však její příkaz nevyplní, děti schová a místo dětí udělá králi pochoutku z koz. Královna v domnění, že jsou děti mrtvé, nechá poslat pro Talii. Nešetří zlými slovy – „Tak tys ta prokletá čubka, kvůli níž tolik trpím?“. Královna chce nechat Talii upálit. Král nakonec vše odhalí a nechá královnu popravít, vezme si Talii a všichni žijí šťastně až do smrti. Z výše uvedeného je zřejmé, že předloha pohádky o Šípkové růžence je plná násilí, dokonce se zde objevuje i znásilnění a kanibalismus (Bassile, 1961, s. 526 – 533).

Bassileho pohádky jsou plné násilí, krutosti, o kterých vypovídá už jejich název. Například pohádka Kráska s useknutýma rukama či Stařena z kůže stažená, která vypráví o králi, který zatouží po stařeně. Stařenu král nikdy nespatriil, podvedla ho přitažlivým prstem, který mu ukázala. Král ji přijme ve svém loži, ale po zjištění, že ho stařena podvedla, ji nechá shodit z okna. Stařena nespadne, zůstane viset na stromě. Nakonec jí pomohou víly, které stařenu promění v krásnou dívku, kterou si nakonec král vezme za ženu. Její sestra jí závidí, chce být taky hezká, a tak si dá stáhnout kůži a umře (Bassile, 1961, s. 110 – 124).

2.1 Definice pojmu pohádka

„Pohádka je krátká povídka o podivných událostech, vybájených bujnou obrazotvorností, které se vyvíjejí nezávisle na přírodní a životní skutečnosti za pomoci čarů, kouzel a nadpřirozených bytostí: vil a rusalek, pidimužiků a obrů, čarodějek a černokněžníků, dobrých a zlých duchů – výtvorů to pověry a nespoutané fantasie. Vytváří a vypravuje si je lid ve chvílích oddechu u teplých kamen za mrazivých večerů zimních, o přástkách nebo v družných schůzkách ženů, vojáků a námořníků po denní lopotě, jako by si vzdušnými vidinami zlatých zámků, líbezných princezen a princů, skleněných vrchů a podmořských utěšených zahrad, živé a mrtvé vody chtěl vysnit protiváhu skutečné své bídy

a trampot v tomto slzavém údolí. Nejkrásnější pohádky kvetly a kvetou tam, kde chléb náš vezdejší přechází ve skály a tvrdé kamení. Aspoň ve smu anebo v živé jeho obdobě, v pohádce, potkává takto bědný lid štěstí. Bezstarostná hravost a dětská naivnost je vůdčí hvězdou nejdovednějších jejich vypravěčů, na jejichž rtech přímo visí důvěřivě zraky malých i velkých dětí [...]“ (Chlup, Kubálek, Uher, 1939, s. 415).

Pohádka, dříve též zvaná báchorka, je „*prozaický žánr lidové slovesnosti, jehož vypravování podává objektivní skutečnost jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by bylo vše skutečné; přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy*“ (Vlašín, 1984, s. 281). Má poutavý děj, v němž dobrý, statečný a obětavý hrdina překonává nástrahy a nebezpečí, aby splnil obtížný a záslužný úkol, a to s pomocí nadpřirozených bytostí nebo kouzelných předmětů překonává nástrahy a nebezpečí. Pohádka se neváže k žádné historické události, ani k určité osobě, charakteru ani sociálnímu prostředí, není tedy časově ani místně situována na rozdíl od pověsti (Kudělka, 1982, s. 390, 391; Mocná, Peterka, 2004, s. 472).

Pohádka je vyprávění odehrávající se kdysi dávno v neurčitém čase a na neurčitém místě. Pohádky ovládají tajemné síly, jsou postaveny na rozepří dobra a zla a jsou typické tím, že mají vždy dobrý konec, kdy dobro zvítězí nad zlem a je zde jasně odděleno. Lidé jsou buď dobří, nebo zlí. Je to jednoduchý pohled na život, který vyhovuje dětské jednoduché mysli. Dobro a zlo v pohádkách představují jak postavy reálné, reálná zvířata a věci, tak postavy nadpřirozené z oblasti fantazie, kterými jsou například čarodějnice, víly či kouzelné věci. Pohádky jsou plné poezie a krásy (Lederbuchová, 2006, s. 101; Streit, 1992, s. 25; Klímová – Fügnerová, 1977, s. 51 – 53).³

Pohádku můžeme také definovat jako soubor literárních textů vzniklých ze starodávných vyprávění. Tato vyprávění v sobě nesou obrazy lidstva, životní pravdy a především přání naplnění dobra a víru v magickou moc slova (Čeňková, 2006, s. 107).

„*Staročeský výraz pohádka, příbuzný se slovesem hádati, označoval hádanku, záhadu či spor; současný význam slova pohádka se vyvinul v době obrozenecké z polského gadać = mluvit, vyprávět, tlachat*“ (Mocná, Peterka, 2004, s. 472).

---

³ Dobro a zlo představují i postavy mýtické.

V pohádkách se objevují snové, kouzelné postavy, které jsou na straně hlavního hrdiny, pomáhají mu v boji proti zlu. Mívají rychle se rozvíjející děj, kdy se například hlavní postava vydává na výpravu s cílem opatřit si nevěstu, kouzelný prostředek, či jde na zkušenou. Často na cestě někoho potká, pomůže mu, a na oplátku získá nějakou kouzelnou věc či vlastnost, následně porazí zlo a je štědře odměněn. Typickým příkladem výše uvedeného je pohádka Nesmrtelná teta či Tři bratři (Lederbuchová, 2006, s. 101).

Pro pohádky je charakteristická stereotypní frazeologie, a to především v jejich úvodu – byla jednou jedna královna, tak i na závěr – zazvonil zvonec a pohádky je konec, a žili spolu šťastně až do smrti. Často se zde také objevuje motiv magických čísel (tři bratři, princové/princezny, synové/dcery; 3 úkoly/hádky, sedmero hor, devítihlavá saň) (Mocná, Peterka, 2004, s. 472).

2.2 Typy pohádek

Lidová vyprávění nebyla z hlediska lidového vypravěče druhově rozrůzněna, pohádka, pověst, bajka, legenda splývaly; pojednává-li se o jednotlivých druzích lidové prózy odděleně, je to jen pro větší přehlednost (Hrabák, 1959, s. 482).

Podle povahy hrdinů a dějů dělíme pohádky na několik skupin. Nejpočetnější a patrně nejstarobylější jsou pohádky kouzelné, o nichž zvlášť platí, co bylo řečeno v úvodu definice pohádky. Zakládají se totiž na pradávných představách o přírodě, společnosti a silách, které řídí běh světa. Vystupují v nich víly, sudičky, čarodějnice, obři, trpaslíci, draci a kouzelníci, zakletí princové a princezny, divotvorné předměty apod. a děj směřuje k tomu, aby ukázal, že dobro nakonec vždy zvítězí nad zlem a slabší nad silnějším (např. pohádka O dvanácti měsíčkách). Dalším druhem jsou pohádky zvířecí, kde jsou hlavními nositeli děje zvířata vystupující jako lidé (O kohoutkovi a slepičce), ztělesňující často abstraktní lidské vlastnosti (liška lstivost, medvěd dobráctví), a proto mají blízko k bajce, která však patří k literatuře umělé. V pohádkách legendárních vystupují zjednodušeně pojaté postavy biblické. Mladším druhem pohádky je pohádka novelistická, charakteristická omezenou fantastikou, nositel děje je povětšinou prostý člověk z lidu, její hrdinové se mohou spoléhat toliko na vlastní sílu, obratnost a důvtip a jen v některých motivech se objevuje pohádková představivost a nadsázka. Příkladem novelistické pohádky je pohádka Jak svět odplácí od Karla Jaromíra Erbena či pohádka Chytrá

horákyně. Zvláštní okruh tvoří pohádky s motivy náboženskými, například o putování Krista Pána se sv. Petrem. Jsou na přechodu jednak k legendám, jednak k pověstem. Postavu Boha najdeme například v pohádce Anděl Páně (Kudělka, 1982, s. 391 – 392; Vlašín, 1984, s. 281).

Autorské pohádky jsou moderní pohádky, které mají děj zasazen do přítomnosti, na nějaké dané, určité místo. Hlavní postavou je většinou dítě. Nadpřirozené postavy mají vlastnosti lidské a nejsou všemohoucí a občas i požadují pomoc hlavní dětské postavy. Jedná se například o Velkou doktorskou pohádku autora Karla Čapka. Zlo v tomto druhu pohádky představují nepěkné lidské vlastnosti. Někdy je cílem moderních pohádek pobavení, podpora rozvoje dětské fantazie (Lederbuchová, 2006, s. 102).

Autorská pohádka je vlastně pohádkou umělou, umělým příběhem s pohádkovými rysy. Proslavili se jí u nás Karel Čapek, Josef Čapek, Jiří Mahen a také Jiří Wolker (Kudělka 1982, s. 391 – 392; Čeňková, 2006, s. 27).

Umělecké adaptace lidových pohádek byly už prvním náběhem k tvorbě pohádek umělých (Kudělka 1982. s. 391).

2.3 Význam pohádek

„Staletími (ne-li tisíciletími) převypravování pohádky nabývaly stále větší vytríbenosti, až nabyly schopnosti sdělovat zároveň zjevné i skryté významy, a promlouvat tak ke všem rovinám lidské osobnosti současně a navazovat spojení způsobem, který oslovuje nevzdělanou mysl dítěte stejně jako náročného dospělého. Podle psychoanalytického modelu lidské osobnosti obsahují pohádky důležitá sdělení pro vědomou, předvědomou a nevědomou mysl, ať funguje v daném okamžiku na kterékoli úrovni. Tím, že pojednávají o všeobecných lidských problémech a zejména těch, které zaměstnávají dětskou mysl, obracejí se k pučícímu Já, podněcují jeho rozvoj, a přitom ulevují předvědomým a nevědomým tlakům. Děj příběhu dodává těmto pudovým tlakům přesvědčivou důvěryhodnost a podobu a současně ukazuje, jak je uspokojit v souladu s požadavky Já a Nadjá“ (Bettelheim, 2000, s. 9 – 10).

Pohádka má určitou dějovou linii. Počátek pohádky je krásný, harmonický. Tato harmonie je později narušena a přichází souboje, nástrahy a nebezpečí, lidé zhřeší a jsou „vyhnáni z ráje“. S něčím podobným se setká každé dospívající dítě, doroste a musí udělat

krok do nového světa, musí se vymanit z ochrany matky, z jejího opatrování. Následně se v pohádkách objevují různá znamení zla. Postavy bloudí, jsou někde zavřené, probírají se popelem, upadnou v hluboký spánek či se z nich stane kámen. V této fázi se můžeme domnívat, že vyhrálo zlo a temno. Po téhle fázi ovšem přichází záchrana, poslové dobroty, statečnosti, nebojácnosti, obětavosti. Tato dějová linie je nepostradatelná pro život dítěte ve fantazii. „*Dodává mu morální podnět pro nadcházející tvrdé životní skutečnosti, aby je prožíval se soucitem, spoluúčastí a radostí tak jako v dětství prožíval vroucí spojení s postavami svých pohádek, aby se dokázal s nimi přímo ztotožnit*“. Každý dobrý skutek bude odměněn a každé darebáctví bude potrestáno. Prostřednictvím ducha spravedlivé morálky objevujícím se v každé pohádce je možno již v časném dětském věku u dítěte položit a zpevňovat mravnost i tam, kde neuspěly příkazy, pokárání a varování. Jelikož se dítě v tomto věku nejlépe učí příklady a kopíruje své okolí. Autor uvádí, že nápravné pohádky o lhaní a o tom, co se stane s lháři (například někomu začnou při lhaní vyskakovat z pusy žáby, dalšímu se přepulí jazyk) je vhodné vypravovat dětem od sedmi let věku jako nástroj k uvědomění si morálního citu pro pravdu (Streit, 1992, s. 24 – 26, 41 – 43).

Vést děti k větší opatrnosti, poslušnosti a rezervovanosti prostřednictvím strašení bylo výchovným smyslem mnoha starých pohádek. „*Dnes ovšem víme, že takové strašení zrovna moc velký výchovný význam nemá. Někdy spíš děti navádí k tomu, co by dělat neměly*“. V lese je zlý vlk, proto není bezpečné tam chodit, v lese můžeme zabloudit a nebezpečná je i perníková chaloupka, přesněji řečeno ježibaba uvnitř. V pohádce Karafiátovi Broučci se Brouček nespočetněkrát proviní proti absolutní poslušnosti, a je následně potrestán (Matějček, 2005, s. 155, 156).

Dětský svět se neobejde bez tajemna a kouzel, nebezpečí a strachu. Děti se svým způsobem prostřednictvím pohádek učí bát. „*A právě prožívání napětí a strachu při současném vnějším zajištění, znamená posilování psychické odolnosti dítěte, takže je přínosem k zdravému vývoji jeho osobnosti*“ (Matějček, 2005, s. 156).

Některé pohádky vedou k dobrému. Když například Honza se v pohádce rozdělí a obětuje kousek své buchy mravencům, bohatě se mu to vrátí. Zlé postavy jsou po zásluze potrestány a na ty dobré čeká odměna, například v podobě sňatku s princeznou a půlky království k tomu. Chybující postavy bývají potrestány v průběhu děje, častokrát třikrát se opakujícího, mají možnost nápravy; přínosem může být uvědomění, že nepřijetí dobré rady, podlehnutí pokušení, nedodržení domluvy a podobně přináší těžkosti. Zlé

postavy bývají potrestány, často i tresty vzhledem k provinění nepřiměřenými, což může působit na vývoj dítěte v tom smyslu, že bude ve svém dalším životě reagovat i na nepatrná podráždění brutálně (Matějček, 2005, s. 156).⁴

V pohádkách je důležitý protiklad dobra a zla. Na vzniklém rozporu pak pohádka ukáže řešení, které je v pohádce znázorněno ve většině případů již zmiňovaných vítězstvím dobra nad zlem. Prostřednictvím potrestaného zla má dítě naději a jistotu, že přes veškeré zkoušky, které musí strpět, se mu nakonec podaří dosáhnout cíle. Dítě více věří pohádkám, protože svět v pohádce se shoduje se světem dítěte a znamená pro něho přijatelnější vysvětlení, než které mu dávají rozumovým vysvětlením rodiče (Červenka, 1960, s. 288; Bettelheim, 2000, s. 47).

Tyto závěry platí pro fungující rodinné zázemí, i když ne absolutně. Děti bývají často se svými strachy osamoceny a ty jim mohou způsobovat psychické vypětí a navozovat jevy, o nichž se v této práci pojednává.

2.4 Pohádky, média a masová komunikace

„Pohádky od počátku 20. století pronikly do filmu a rozhlasu a od padesátých let do televize. Vývoj masových sdělovacích prostředků vytváří pro autory zcela nové možnosti, jak působit na široké publikum. Film, televize a koneckonců rovněž rozhlas a gramofonová produkce mohly navázat na tradici pohádky a pověsti a využít jí na jevišti, ať už pro herce nebo pro loutky“ (Sirovátka, 1998, s. 157 – 158).

V rámci vývoje v posledních desetiletích došlo k nárůstu času, který občané České republiky tráví u televize, které dává přednost starší generace, či u počítačů a internetu, ke kterým se uchyluje generace mladší. Jedná se až o 2/3 jejich volného času (Sak, 2005, s. 32).

Vágnerová (2000, s. 184) ve své publikaci uvádí, že děti školního věku dávají přednost televizi a videu před čtením knih. Televize je vizuálním prostředkem masové komunikace. Sledování televize je pro děti pohodlné, nad obsahem televizního pořadu

---

⁴ Neadekvátní trest můžeme vidět v některých dílech Krkonošských pohádek.

nemusí přemýšlet, namáhat se a televize mu přináší pobavení. Příběh, který dítě sleduje v televizi, je podobný skutečnému příběhu a dítě jej taky tak vnímá. To co je v televizi jen „jako“ vnímá osobnostně a chvílemi si dle toho i počíná. Na rozdíl od sledování televize je čtení aktivní způsob, kterým dítě přijímá nová sdělení. Musí aktivně naslouchat a nad čteným textem přemýšlet. Může si příběh ve své fantazii různě představovat a dovytvářet a může se k příběhu v knize kdykoliv vrátit.

Autorka si uvědomuje časový odstup, který je mezi vydáním publikace Vágnerové a rokem sepsání diplomové práce. Uvědomuje si, že video je dnes již spíše raritou a je nahrazeno DVD a Blue-ray přehrávači, významně rovněž dominuje sledování pohádek na počítači, tabletu a mobilním telefonu.

Televize je nejméně vyhovující způsob ke zprostředkování zdravého mínění dítěte. Pořady v televizi působí negativně, jejím pasivním sledováním dítě přestává být iniciativní, není schopno si samo hrát, zhoršuje se prospěch ve škole. U některých dětí se může objevit pohybová nervozita, třes končetinami, nepokoj, napětí, které může přejít až v neschopnost se v klidu soustředit. Nejvíce televize působí na děti kolem devíti let (Streit, 1992, s. 74).

V této souvislosti je třeba také zdůraznit důležitost vzorů, které se objevují v televizi a na filmových plátnech. Přináší určité vzory chování, které vybízejí k napodobování. Výše uvedená média byla zkoumána převážně v oblasti jejich vlivu na agresivitu dětí. Jednou z nejpalcivějších a nejkritičtějších témat při posuzování vlivu televize na děti je téma násilí (Olivar, 1992, s. 136).

I přesto, že se nám může zdát, že televizní pořady určené dětem jsou poměrně nevinné, obsahují dost násilí, i když v trochu měkčí formě: rvačky, výprasky, honičky, nadávky, vyhrožování atd. (Říčan, Pithartová, 1995, s. 16).

Násilí a agresivní obsah se „nevyhýbá“ ani pohádkám. Jsou vysílány převážně v ranních hodinách o víkendech, kdy děti často usedávají u televize s povolením rodičů, protože ti chtějí ještě chvíli zůstat v posteli. V pohádkách se objevuje stále více agresivity, a to převážně v pohádkách cizích a animovaných, které jsou plné násilí. Z velkého počtu takových pohádek autorka vybírá například kreslený seriál Tom a Jerry, Kid vs. Kat, Oggy a švábi, Oggy a škodíci, Jen počkej zajíci, Pokémon atd.

„Mediální násilí lze považovat za jednu z nejzávažnějších příčin agresivního chování u dětí a mládeže, i když výsledky studií, které se zabývají tímto fenoménem, jsou nejednoznačné a mnohdy si odporují“ (Martínek, 2015, s. 94).

Náš svět však je stále více ovládán nejmladšími komunikačními prostředky, proto se ukazuje důležitost mediální výchovy ve vztahu k těmto prostředkům na straně rodiny i institucí, pod jejichž pravomoci sahají, zvláště pokud jde o programový obsah.

Nelze opomínat, že převážná část lidského chování je naučená prostřednictvím pozorování. Děti se tedy nejvíce naučí, když sledují svou mámu, svého tátu či jiné modely ve svém okolí, které mu zprostředkovávají různé informace. Děti vidí nějaké chování a učí se, jak se takové chování provádí. Poznatek, který si uloží do paměti, jim v budoucnu poskytne návod, jak se v jisté situaci zachovat. Modelem mohou být již zmiňovaní rodiče, dále sourozenci, pedagogové či osobnosti z médií. Učení nápodobou platí také v přístupu ke čtení. Děti se budou dívat na to, co dělají jejich rodiče. Pokud rodiče více čtou, bude mít vztah ke čtení i dítě. Pokud rodiče tráví většinu času u televize, bude i dítě trávit čas u televize (Hoskovcová, Suchochlebová, Ryntová, 2009, s. 37; Vágnerová, 2000, s. 185).

Učení na základě pozorování či modelu, takzvané observační teorii učení dal vzniknout Bandura. Hlavní roli hraje výraz „zástupné zpevnění“. V zástupném podmiňování se dítě učí skrze zkušenost jiného člověka, který je buď odměňován, nebo trestán. V případě, že se jedná o odměny, po kterých prahne a tresty, kterých se bojí. Modelem se v takové situaci může stát nejen člověk, ale také filmový či literární hrdina. Takové pozorování může na druhou stranu způsobit také ztrátu zábrán, a to v případě, kdy dítě zjistí, že chování, kterému se brání a u kterého předpokládá bezprostřední potrestání, nebylo u jiných osob potrestáno. Učení zakládající se na tomto vzoru si Bandura potvrdil pokusem s dětmi, u kterých televizní pořad prezentující odměňování agrese vyvolal nápodobu. Tento experiment autorka práce blíže popisuje v kapitole Agrese a násilí (Nakonečný, 1999, s. 29).

Pokud děti tráví čas u sledování pohádek v televizi, je vhodné, aby rodiče a vychovatelé prožívali tyto pohádky spolu s dětmi a následně s nimi o obsahu děje a postavách komunikovali. Pořad, na který se společně podívají děti s rodiči, může být skvělým začátkem k rozhovoru a činností, které souvisí se zhlédnutým pořadem. Důležité je, aby rodiče s dětmi probírali, co jim média nabízejí, dokázali jim vyložit, jak vzniká to, co děti vidí, a za jakým účelem to vzniká. Tímto chováním mohou rodiče snížit možné nápodoby.

Nejlepší je ovšem dětem pohádky vyprávět anebo pohádky číst. K vyprávění byly pohádky především určeny. V mysli malého posluchače pak prostřednictvím vyprávění

vznikají obrazy jeho představivosti. Vyprávěním a nasloucháním pohádek také vznikají psychologické vazby dospělého a dítěte, pocit důvěry a vzájemnosti. Vznik těchto vazeb se vytvoří jen při vyprávění, nevzniknou při pouštění pohádek na zvukových médiích, či při zhlédnutí pohádek v televizi, kině či divadle. Dětem je přímý poslech vyprávění rodičů či jiné osoby nejbližší, a to pravděpodobně proto, že do slov vkládáme své city i svou přítomnost (Černoušek, 1990, s. 6,7).

Pokud má dítě plnohodnotný život v rodině, citovou jistotu a pevné zázemí, je minimalizován případný vliv médií.

Kromě zmiňované mediální výchovy je pro děti nezbytná také výchova kulturní. I když se většina rodičů domnívá, že kulturní výchova je záležitostí školy a společnosti, není tomu tak. I rodina může v této oblasti pro dítě mnohé udělat. Rodina se dítěti věnuje, poskytuje mu ošacení, zdravé jídlo, měla by ho však i s kulturní výchovou seznámit co nejdříve, nejlépe když začne mluvit. Rodina má k tomu prostředky, schopnosti i kapacity. Rodiče se musí snažit, aby u nich dítě vidělo, jak si čtou knížky, chodí do divadel, na koncerty, do muzeí či kin, sportují a chodí na procházky do přírody. V případě, že dítě vidí, že rodiče kulturně žijí, navštěvují ony zmiňované kulturní akce a doma si o tom povídají, nevědomě se této kulturní výchově učí. V opačném případě je pro rodiče velice obtížně dětem kulturní výchovu zprostředkovat a přiblížit. Kulturní výchova musí mít jasný řád, musí být vědomě plánovaná a vyučována za použití správných technik a za správného dozoru. Začátek kulturní výchovy je i skvěle vyprávěná pohádka. Proto je vhodné, aby v rodinné knihovně nechyběly pohádkové knížky (Makarenko, 1952, s. 65).

Makarenko (1952, s. 64 – 65) je názoru, že vypravované pohádky je třeba dětem upravovat, aby jim porozuměly, a některé příliš dlouhé i krátit. Neméně podstatný je i výběr pohádky. Vyloučit by se měly pohádky, ve kterých se objevuje zlý duch, čert, čarodějka, skřítek či vodník. Pohádky, ve kterých se tyto postavy objevují, je vhodné vypravovat až dětem starším, stejně jako pohádky, v nichž se vyskytuje kruté násilí a vykořisťování. Tyto děti už jsou odolné proti temným myšlenkám. Pro malé děti jsou vhodné pohádky, ve kterých se objevují zvířata, protože pohádky s obsahem zla mohou malé děti vnímat jako skutečné. Starší děti již mohou vyslechnout pohádku o lidských vztazích. Autor nedoporučuje také vypravovat dětem pohádky o zkáze řádných a čestných lidí a o dětech.

Je nutné ale nezapomínat děti učit již zmiňované mediální gramotnosti a s dětmi o obsahu zhlédnutého pořadu mluvit. K tomuto rozhovoru mohou orientačně posloužit následující otázky; jsou jen pomůckou, návodem a nemusí být probrány po zhlédnutí programu všechny. Jejich formulace by měla být přizpůsobena věku dítěte i obsahu zhlédnutého programu.

1. Jak se v programu hodnotí lidská osoba a její důstojnost? Hodnotí se to, čím je anebo to, co vlastní nebo reprezentuje? Obsahuje diskriminaci z důvodu pohlaví, rasy, bohatství? Neposuzuje se člověk jen jako objekt nějakého uspokojení? Jak se hodnotí nemocné nebo postižené osoby?
2. Jaká je úroveň komunikace mezi jednotlivými osobami? Například: povrchní, banální, jen na úrovni tělesnosti – nebo je mezi nimi hluboké porozumění, společné ideály, kompromisy atd.?
3. Vyzdvihují se pozitivní aspekty druhých? Zdůrazňuje se víc, co sjednocuje nebo rozděluje?
4. S kterými osobami, postoji, situacemi atd. se ztotožňujeme alespoň částečně? S kterými se nemůžeme ztotožnit?
5. Jaká je kvalita citových vztahů?
6. Snaží se osoby na obrazovce pochopit jeden druhého, dokážou se na věc podívat očima druhého? Jsou citlivé na sociální problémy, kterými jsou např. nespravedlnost, nedostatek solidarity apod.?
7. Podporuje se tvořivost, osobní iniciativa?
8. Jaké problémy a konflikty se v programu projeví, jak se řešily? Jsou i jiné alternativy řešení?
9. Jaké jsou mocenské vztahy? Které postavy mají vůdcovskou roli? Viděli jsme agresivní nebo mírumilovné modely chování? Soutěživost, autorita, podřízenost. Vztah k přírodě, věcem? Respektování druhých nebo destrukce a násilí?
10. Předkládané modely štěstí: bohatství, zábava, kompromis, egoismus nebo altruismus.
11. Sociální cítění – velkodušnost, otevřenost a citlivost vůči druhým, pomoc druhým bez nároku na odměnu, ocenění.

12. Jak jsou prezentovány problémy bolesti, smrti? Hledají postavy kompromisy či utíkají od problémů? (Olivar, 1992, s. 207, 208).

2.5 Vliv pohádek na vývoj dítěte

Vrcholnou dobou pohádek, a to nejen pohádek, ale i dětské fantazie, která je v tomto věku živá, neotřelá a tvořivá, je předškolní věk, což je od tří do šesti až sedmi let věku dítěte. U dítěte dochází k ustálení jeho pozice ve světě, dokáže již vyjádřit své myšlenky, zpracovává informace pomocí fantazie a v tomto věku nejsou ještě usměrňovány logikou. Přemýšlení a dorozumívání ovlivňuje egocentrismus. Dítě setrvává na svém pohledu, je pro něho určitou jistotou. Jedná se o fázi, kdy se dítě připravuje na společenský život, je nutné tedy, aby přijalo nová pravidla upravující jeho chování k ostatním lidem, musí se naučit prorazit ve skupině vrstevníků a naučit se s nimi také kooperovat. Dítě v předškolním věku již pozná rozdíl mezi živým a neživým, ale přisuzuje vlastnosti živých předmětů i předmětům neživým. Např. se domnívá, že když plyšové kočce ostříhá chlupy, že jí dorostou stejně jako kočce živé. V tomto věku dítě ještě moc neumí rozlišit mezi fantazijním výtvořem a realitou (Matějček, 2005, str. 139 – 155; Červenka, 1960, s. 9, Vágnerová, 2005, s. 173 – 187).

Děti potřebují smysluplné ztvárnění světa dospělých, které jim nabízí pohádka, umělecký útvar čerpající z folklóru a lidové kultury. Děti v předškolním věku nerozumí, co se děje kolem nich, svět dospělých je pro ně komplikovaný a složitý, chápou jej v naprosto jiném rozsahu než my dospělí, svět dospělých může v dětech vyvolávat obavy, tíseň či neporozumění. Děti si interpretují skutečnost tak, aby pro ně byla zřetelná, jasná a vyhovující a takové ztvárnění skutečnosti nalezneme v pohádkách. Pohádka svým jednoduchým smyšleným příběhem, jasným protikladem dobra a zla, pochopitelnými zápletkami, vnáší smysl a řád tomu, co se kolem dítěte děje, strukturuje mu skutečnost a dítěti se takový svět jeví jako bezpečný a dokáže se v něm jednoduše orientovat. Pohádkoví hrdinové mají jasně vymezeny role, jsou zlí či dobří a dítě tak zřetelně vidí, jak se chovají dobré a jak zlé pohádkové postavy. Právě již tolikrát zmiňované vítězství dobra nad zlem a šťastný konec je v pohádce velice důležitý pro duševní rozvoj dítěte. Psané slovo a vyprávění rozvíjí dětské myšlení a fantazii, tolik potřebnou pro vyrovnání se s problémy, se kterými se v životě setkají. Problémy a způsoby řešení problémů jsou

prostřednictvím pohádek dětem předávány v pro ně zřetelných obrazech a jednoznačných symbolech. Například člověk, který není hezký, je malý, sám se nakonec stane hrdinou, bude nádherný, vynikne jeho nadání a vlohy. Prostřednictvím pomoci druhého člověka se dítě ubezpečí, že svět není tak hrozný a špatný. V dítěti se tak upevňuje naděje, že vše dobře skončí (Černoušek, 1990, s. 7 – 16, Vágnerová, 2005, s. 182 – 187).

Černoušek (1990, s. 10 – 18) uvádí, že klasické pohádky dávají odpověď na základní psychické potřeby dítěte, jedná se například o vztah k sourozencům, rodičům, potřebu lásky, pocitu bezpečí a jistoty ve světě, rozvíjení pocitu smyslu života a potřeby poznávání vztahů mezi lidmi. Pohádky rozvíjí i prožívání citové, přispívají k navození klidu do bouřlivých dětských emocí. Dávají také dítěti jasně najevo, že se v životě nevyhne řešení problémů (Černoušek, 1990, s. 14).

Pohádky v dětech probouzejí kladné i záporné city – cit pro spravedlnost, lásku k lidem, fauně i flóře, zvířectvu, nenávisť k utiskovatelům, domýšlivým, nadutým, povýšeným a zlým lidem – například k maceše, která poslala Marušku v zimě pro jahody. Pohádka také rozvíjí cit ke starým lidem – stařečkové v pohádce sedící u cesty se za kousek chleba bohatě odmění. Na základě takových citů si dítě vytváří kladný vztah k lidem, zvířatům, rostlinám i věcem. Pohádky také zakládají a upevňují mravnost, jelikož v každé pohádce je dobrý skutek odměněn a ten špatný potrestán. Kromě výše uvedeného pohádky také podporují rozvoj kladných povahových rysů, například vytrvalosti (hrdina v pohádce překonává mnoho nástrah a překážek a stále doufá, že dosáhne spravedlnosti, i přesto, že situace tomu někdy neodpovídá). Učí také samostatnosti, nebojácnosti, sebedůvěře, neohroženosti. Pohádky nenásilnou formou učí, že prostřednictvím přirozených schopností lze porazit zlo, učí vynalézavosti, humoru, vtípu a probouzí v dítěti estetické cítění (Klímová – Fügnerova, 1977, s. 51 – 53, Streit, 1992, s. 26).

Chaloupka (1989, s. 59) uvádí, že je nutné si také uvědomit, že pohádka vyžaduje, aby dítě mělo dosti rozvinutou představivost a zejména schopnost přijmout znakovost pohádkových dějů a rozuzlení.

Moderní pohádky se na rozdíl od těch klasických liší. Nelze v nich tak snadno rozlišit mezi dobrem a zlem, opozice dobra a zla zde není tak zřetelná a někdy není úplně zřejmé mravní poučení. V tom se liší pohádky moderní a moderní pořady či seriály určené dětem. Hrdinové moderních pohádek a seriálů nejsou tak jednoznačně čitelní, nelze

s určitostí říct, zda jsou dobří či špatní, pohádkové postavy jsou spíše ambivalentní a přibližují se skutečným lidským životům (Černoušek, 1990, s. 19).

Dítě si neoblíbí pohádkové postavy dle toho, zda jsou dobré či zlé ani dle toho, zda jsou mu postavy příjemné či nikoliv. Dítě se identifikuje s pozitivními hlavními postavami, jelikož jsou prosté, obyčejné, otevřené, upřímné a nejsou složité. Duše dítěte se identifikuje s kladným pohádkovým hrdinou, promítne se do něho. V případě, že je dobrý hlavní hrdina, chce i dítě být dobré. Pohádka se ovšem neobejde bez vyjádření krutosti, násilí a agrese. Jsou reálným vyjádřením lidské skutečnosti. Pro děti tyto krutosti nepředstavují žádnou hrozbu, neublíží mu, jelikož zlo je v pohádkách potrestáno a zla se nedopouštějí hlavní hrdinové, tudíž se předpokládá, že děti budou takové projevy v pohádkách spíše odrazovat než vzbuzovat obdiv (Černoušek, 1990, s. 21– 22).

Sheila Kohler (2004) je názoru, že je velmi důležité, možná ještě více v dnešní době, aby byly staré, původní pohádky plné násilí a zla opět reprodukovány. Násilí, které je v nich zahrnuto, je nakonec poraženo a příběh končí šťastným koncem. Dobro i zlo jsou zcela a vhodně odděleny. Nejsou v nich žádné šedé pasáže. Vzhled darebáků umožňuje dítěti volně promítat jeho násilné pocity do těchto jednotlivých a dostatečně zlomyslných bytostí. Dítě, které není schopno vyjádřit svůj hněv a nenávist přímo vůči dospělým, na kterých je závislé, může tuto přirozenou agresi přenést a dát jí volný průchod ztělesněním v podobě záporné postavy, např. macechy, ošklivého vlka nebo čarodějnice. Zřetelným rozlišením dobra a zla se dítě dokáže zároveň ztotožnit s dobrým hrdinou či hrdinkou a on si pak dokáže razit svou cestu hustým lesem, aby zachránil spící krásku a ona získat pomocí kouzel kočár, nádherné šaty a lesknoucí se střevíčky, aby okouzila prince. Dítě se umí ztotožnit s malou, slabou a utlačovanou hrdinkou (např. malá Popelka, která čistí krb), která je nakonec schopna překonat překážky, zvítězit a vzít si prince. Tyto pohádky dovolují oboje: vyjádření přirozeného násilí a zároveň zachování tak neodmyslitelné části života, jako je naděje, bez které by dítě nemohlo prospívat. Obrat v dobro, který je podstatou každého dobrého příběhu, je obzvlášť uspokojující pro malé, bezmocné a zcela závislé dítě. Malý chlapec či děvče může v těchto starých pohádkách zvítězit díky hrdinovi/hrdině nad velikánskými a často nebezpečně vypadajícími dospělými, kteří jsou okolo něj/ní (<https://www.psychologytoday.com/blog/dreaming-freud/201406/the-importance-fairy-tales>).

Červenka (1960, s. 9, 250, 251) se zabýval otázkou škodlivosti některých pohádek. V pohádkách jsou popisovány různé krutosti, zabití, zmrzačení části těla (př. kdy vlk sní babičku i Karkulku a myslivec rozpáře vlkovi břicho) a scény nahánějící hrůzu i dospělým při představě, že by se děly ve skutečnosti. Je třeba vést v patrnosti, že dítě vnímá svět naprosto odlišně než dospělý jedinec a že není zcela zřejmé, jak dítě vidí svět kolem sebe. Autor se domnívá, že kruté scény v pohádkách jsou důležité pro to, aby se dítě vyrovnalo s obrazem smrti člověka či zvířete. Často dítě přijde do styku s invalidním člověkem, se zvířetem, které ráno běhá po dvoře a odpoledne se mu objeví na talíři. A právě s těmito věcmi se dítě setkává v pohádkách, ovšem v pohádkách nejde o skutečnost, ale o svět iluzí. Svět pohádek nabízí dětem možnost o těchto věcech následně přemýšlet či se zeptat nějakého dospělého člověka, jak je to tedy vše doopravdy.

Opačného názoru je Říčan a Pithartová (1995, s. 18 – 22). Zaujímají stanovisko, že zhlédnuté násilí poškozuje dětskou psychiku a láká děti k napodobování. Může se pak stát, že děti zkouší šikanovat své kamarády či spolužáky na základě nějakého pořadu, co shlédli v televizi. I přesto, že nedojde konkrétně k napodobování, tak násilí sledované v médiích oslabuje schopnost soucitu, slitování a vyvolává oblibu v krutosti a ničení věcí a u některých dětí může vyvolat nadměrný strach z násilí. Výše uvedené ovšem úzce souvisí s rodinným zázemím. Méně jsou těmito následky ohrožené děti s bezpečným citovým zázemím. U pohádek je důležité, jak je do příběhu násilí zasazeno. V pohádce, kde vítězí dobro nad zlem plní násilí důležitý úkol, a to, že se díky němu děti nadměrně násilí nebojí. Nebezpečná je drastičnost prezentovaného násilí. Citlivé vyprávění příběhu o ukřižování může dítě shlédnout, aniž by mu ublížilo. Zhlédnutí detailu ukřižování (rozbitá tvář, hřeb protínající ruku, výkřiky mučeného) může dítě duševně zranit

S agresivním jednáním a chováním se dítě spíše ztotožní, když ho vidí ve svém okolí, když vidí například agresivního otce. Pro dítě je pak jednoduché takové chování napodobovat. I když z takového chování mají strach, s jeho projevy se snadno ztotožní (Černoušek, 1990, s. 22).

I přesto, že strašidelné příběhy děti baví, tak pro citlivé, empatické děti nejsou strašidelné pohádky vhodné. Takové příběhy se mohou negativně odrazit v jejich snech nebo se budou bát lidí, kteří jim připomínají zlé postavy z pohádek. K výběru pohádek je proto potřeba přistupovat osobitě, ale nedoporučuje se při výběru pohádky dogmatismus. Strašidelné pohádky jsou stále velmi oblíbené a není třeba je zcela zamítnout, protože

i dospělí se bojí rádi. Ti, na rozdíl od dětí vědí, kolik toho snesou. Dítě to ovšem neví a mnohdy ani jeho vychovatel neodhadne, nebude-li se dětská fantazie později rozvíjet nežádoucím směrem (Klímová - Fügnerova, 1977, s. 51 – 53).

Z výše uvedeného vyplývá, že pohádky jsou pro děti přínosem. Jsou psány tak, aby měly jednoduchý děj a zápletku, aby byly dětem srozumitelné. A přesto, že obsahují prvky agresivity, krutosti a jiných negativních jevů, jsou pro dítě potřebné a shlédnutí krutosti mu nemusí ublížit, pokud rodiče nezapomenou, že je podstatné pohádky pro děti vybírat s ohledem na věk a osobnostní založení dítěte.

Kapitolu o pohádkách by autorka práce zakončila výstižnou citací z knihy pana Černouška.

„Pohádkové vykreslené obrazy násilí a agresivity nikdy neměly za následek prokazatelný účinek zvýšení stejného povahového rysu u dětských čtenářů pohádek. K tomu, aby se dítě ztotožnilo s násilím a agresivními činy, se musí především ztotožnit s nositelem takových činu, jak se odborně říká „identifikovat se s agresorem“: a v pohádkách, kde ztotožnění probíhá přes hrdinu vyprávění, k takovým identifikacím docházet nemůže“ (Černoušek, 1990, s. 22).

3 ÚVOD K VÝZKUMNÉ ČÁSTI

Ve výzkumné části diplomové práce bude autorka analyzovat výskyt sociálně patologických jevů a rizikového chování v pohádkách české filmové tvorby. Autorka práce se zaměřila na hrané České pohádky, které byly natočeny v rozmezí let 1993 – 2015 a byly uvedeny do kin.

Za cíl diplomové práce si autorka zvolila analyzovat výskyt a jednotlivé projevy rizikového chování a sociálně patologických jevů v pohádkách české filmové tvorby s tím, že popíše jednotlivé scény, které takový jev prezentovaly. Následně pro lepší přehlednost tyto údaje převede do tabulek četností, aby bylo na první pohled zřejmé, kolikrát se daný jev v pohádce objevil. Ke splnění cíle bude sloužit praktická část diplomové práce, která se opírá o část teoretickou.

Autorka práce se pokusila zmapovat literaturu a výzkumy, které byly provedeny na téma rizikového chování a sociálně patologických jevů v pohádkách. Později zjistila, že se jedná o opravdu nelehký úkol. Literatura ani žádné výzkumy se tomuto tématu nevěnují, pouze některá literatura upozorňuje na agresi a krutosti v pohádkách.

3.1 Výzkumný problém, cíl výzkumu a výzkumné otázky

Počátek výzkumu tvoří definování výzkumného problému (Gavora, 2000, s. 24). Výzkumný problém v této práci zní: Jaká je četnost výskytu rizikového chování sociálně patologických jevů v pohádkách České filmové tvorby po roce 1993?

Výzkumný problém je deskriptivní (popisný), popisuje výskyt zvoleného jevu (Gavora, 2000, s. 26).

Gavora (2000, s. 28) uvádí, že je nutné definovat pojmy obsažené ve výzkumném problému. Vzhledem k tomu, že tyto pojmy byly podrobně definovány v teoretické části, považuje to autorka práce za splněné.

Výzkumné otázky si autorka práce zvolila tyto:

VO 1 Jaké rizikové chování a patologické jevy jsou zastoupeny v pohádkách?

VO 2 Jaké rizikové chování a patologické jevy se v pohádkách vyskytují nejvíce?

VO 3 Jakým chováním se nejčastěji v pohádkách projevuje rizikové chování a sociálně patologické jevy?

V souladu s cílem diplomové práce a výzkumnými otázkami byly stanoveny adekvátní výzkumné metody.

3.2 Výzkumný soubor

Autorka práce se zaměřila na pohádky české filmové tvorby. Použila metodu totálního výběru vzorku. Jedná se o postup, kdy je výzkumným souborem soubor základní (Miovský, 2006, s. 131).

Výzkumným souborem jsou dokumenty masových médií, které byly vytvořeny pro jiný účel než výzkum (Hendl, 2005, s. 204). Konkrétně se jedná o pohádky, které byly natočeny po roce 1993 a které byly promítány v kinech. Autorka do výzkumného souboru zařadila pouze pohádky hrané, vyjmula pohádky animované.

Výzkumný soubor si autorka práce definovala pomocí internetového portálu Československá filmová databáze (www.csfd.cz). Na těchto stránkách si autorka našla 25 pohádek, které odpovídají zadaným kritériím. Jedná se o níže uvedené pohádky. U každé pohádky autorka práce uvedla i rok natočení.

1. Císařovy nové šaty (1993)
2. Nesmrtelná teta (1993)
3. Jak si zasloužit princeznu (1994)
4. Princezna ze mlejna (1994)
5. Lotrando a Zubejda (1996)
6. Kouzelný měšec (1996)
7. Pták ohnivák (1997)
8. O perlové panně (1997)
9. Šmankote, babičko, čaruj! (1998)
10. Císař a tambor (1998)
11. Jezerní královna (1998)
12. Z pekla štěstí (1999)

13. Princezna ze mlejna 2 (1999)
14. Král sokolů (2000)
15. Královský slib (2001)
16. Z pekla štěstí 2 (2001)
17. Čert ví proč (2003)
18. Anděl Páně (2005)
19. Nejkrásnější hádanka (2008)
20. Peklo s princeznou (2009)
21. Dešťová víla (2010)
22. Micimutr (2011)
23. Čertova nevěsta (2011)
24. Tři bratři (2014)
25. Sedmero krkavců (2015)

3.3 Výběr metody a její popis

K uskutečnění výzkumu autorka použila smíšený výzkum; nejprve autorka práce využila kvalitativní metodu sběru dat, kterou po shromáždění a analýze kvantifikovala za účelem splnění stanoveného cíle. Kvalitativní metoda založená na nezúčastněném pozorování pomohla autorce práce podrobně popsat obsah jednotlivých pohádek včetně detailního popisu projevů rizikového chování a sociálně patologických jevů v jednotlivých pohádkách. Zpracovaný text poté autorka prostřednictvím obsahové analýzy textu kvantifikovala (Gavora, 2000, s. 78; Hendl, 2005, s. 60).

Nezúčastněné pozorování je vhodné při záznamu chování osob či osob ve skupině. Prostřednictvím záznamu se snažíme zjistit informace o tom, co lidé říkají a dělají. Nezúčastněné pozorování se zaměřuje na jistý styl jednání, což jsou v tomto případě projevy rizikového chování a sociálně patologických jevů. Autorka práce se bude v pohádkách zabývat verbálními i neverbálními projevy (Hendl, 2005, s. 201 – 202).

Na základě teoretické části si autorka práce udělala seznam rizikového chování a sociálně patologických jevů vyskytujících se v pohádkách, a poté každou pohádku důkladně sledovala a děj pohádky s výskytem rizikového chování a sociálně patologických jevů podrobně sepisovala.

Následně autorka práce použila kvantitativní obsahovou analýzu textu, prostřednictvím které určila četnosti výskytu rizikového chování a sociálně patologických jevů v jednotlivých pohádkách. „*Obsahová analýza konvertuje kvalitativní data do kvantitativní podoby, aby bylo s nimi možné lépe manipulovat*“ (Hendl, 2005, s. 360).

U kvantitativní obsahové analýzy textu se text, který je kvalitativní, kvantifikuje; vyjadřuje se četnost vybraných prvků (Gavora, 2000, s. 118).

Výsledky byly zaznamenány do tabulek četností. Na konci výzkumu byla sestavena jedna tabulka četností, kde byly sečteny všechny četnosti výskytu jednotlivých projevů rizikového chování a sociálně patologických jevů ve všech sledovaných pohádkách a vypsány jednotlivé projevy.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

4.1 Podrobná analýza výzkumného souboru

Císařovy nové šaty

Pohádka pojednává o císaři, který kladl důraz na módu. Jeho vášní jsou šaty, ty musí mít každý den nové. Císař žije velmi prázdný život, spolu se svou chamtivou sestřenicí, která dělá ministryni, vykořisťují poddané novými a novými daněmi.

Na začátku pohádky vidíme dětskou kriminalitu, kdy děti kradou místním lidem denní známky, které císař prodává poddaným. Kdo nemá peníze a nezaplatí známku, či kdo známku nemá, toho čeká trest – šest měsíců přeškolení. Vidíme zde také syndrom CAN, kdy děti řeší, kde budou v noci spát. To neví ani malý Tobiáš, který nemá domov, je sirotek, potuluje se v království a krade známky, které následně prodává. Tobiáš je dopaden a jako trest ho čeká služba u dvora. Při dopadení se seznámí s Lorenzem, vrchním dvorním krejčím.

Lorenzo s Tobiášem odejdou ze zámku, jelikož nechtějí plnit nesmyslný úkol císaře. Po čase se na zámek vracejí jako cizinci z dalekého Orientu. Přijíždějí na zámek s tím, že umí utkat látku, kterou vidí jen ti, co jsou patřičně urození pro svůj úřad, nevidí ji hloupí a neumětelové. V této souvislosti Lorenzo s Tobiášem lžou o látce, o tom, jak látka vypadá. Látku si prohlížejí císařovi odborníci, a pak si všichni lživě vymýšlejí a popisují její krásu. Pohádka končí dobře, král pozná pravdu a zjedná spravedlivou nápravu.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	1	Děti kradou lidem denní známky.
Lhaní	3	Krejčí lže císaři o neviditelné látce na šaty. Poddaní lžou císaři, že vidí šaty. Tobiáš s Lorenzem lžou, že jsou cizinci.
Syndrom CAN	1	Děti se samy potulují a hledají místo na spaní.

Tabulka č. 1 – Císařovy nové šaty

Nesmrtelná teta

Pohádka Nesmrtelná teta byla natočena na motivy pohádky Karla Jaromíra Erbena Rozum a štěstí.

Pohádka vypráví příběh prostého chasníka Matěje, který nepobral moc rozumu. Rodiče by rádi, aby si Matěj našel u muziky nevěstu. Zde je šikanován – všichni se mu smějí a dělají si z něho legraci. Přivedou mu místo slečny převlečeného mládence a nakonec mu strčí do ruky koště s tím, že je to dívka pro něho. V noci při návratu z tancovačky usne u potoka. Když spí, objeví se u něho Štěstí a Rozum. Ti vedou spor o tom, kdo je důležitější. Učiní pokus a Matějovi dají rozum nejrozumnějšího krále Ctírada.

Na zámku krále Ctírada se objeví Závist a představí se jako sestřenice Stázka. Stane se rádcovou krále, který přišel o rozum. Král musí dle jejich pokynů říkat pravý opak toho, co řekne ona. Závist využije toho, že je na zámku, a kráde králi zlato.

Matěj jde do světa a po cestě potká princeznu. Nepozná ovšem, že je to princezna, jelikož ta má oblečený chudý šat. Princezna mu poradí, ať hledá práci v království krále Ctírada a prozradí mu, že také ji tam najde. Pak jde za tetičkou Stázkou a požádá ji, aby se přimluvila u krále, aby Matěje vzali do služby. Teta jí pomoc přislíbí, ale je to lež.

Matěj se chce dostat do zámku, ale nechtějí ho vpustit a obviní ho z krádeže. Protože král dal vyhlásit, že každý druhý bude nosit chudý šat a zbaví se majetku, nelze podle šatů rozpoznat, kdo je v království chudý a kdo bohatý. Takže Matěj řekne, že je princ, a do zámku se dostane. Potom se však králi omluví.

Král vydává nesmyslné příkazy, např. již zmiňované nošení chudého šatu, nošení čepice, či chození s ohnutým hřbetem. Matěj, který teď dělá králi rádce spolu se Závistí, navrhne zrušení těchto příkazů. Následně se ovšem dvořané seperou, protože si závidí šaty, jelikož jedni mají ty drahé a druhí ne, jedni se museli zbavit majetku a druhí ne. Aby nebyli sami obviněni, svalí vinu na rádce Matěje a obviní ho, že za všechno může on. Prikáže zavřít ho do žaláře a chtějí ho dát popravít.

Závist slaví, že je Matěj ve vězení, pije alkohol a opije se. Princezna však Matěje zachrání z vězení, schová ho u své údajné tetičky Stázky, ve skutečnosti Závisti. Závist se chce samozřejmě Matěje zbavit a pokusí se ho otrávit – nasype mu do čaje jed. Matěj to naštěstí nevypije. Závist si myslí, že to vypil a slaví převtělená za Závist. Matěj to uvidí, uteče a Závist ho honí. Matěj chce všechno říct princezně, ale Závist ho očaruje a on ztratí

hlas, než stačí cokoliv vyslovit. Princezna mu jde pro vodu a mezitím je Matěj Závistí unesen a hozen svázaný do řeky. Ale Štěstí mu pomůže a oživí ho. Matěj je zachráněn, vrátí se za princeznu a všechno jí vypoví. Matěj s princeznu všem oznámí, kdo ona tetička Stázka je, a vyhodí ji z království. Závist se ovšem tak lehce nevzdá, promění se v princeznu, a tu promění v sebe. Matěj to zjistí v okamžiku, kdy jde Závist převtělená za princeznu do své chaloupky a tam pije alkohol. S alkoholem se setkáme v pohádce vícekrát. Pije král i rádcové v zámeckém vinném sklepe.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	4	Závist krade na zámku. Závist chce Matěje otrávit. Závist unese Matěje. Závist hodí svázaného Matěje do řeky.
Lhaní	4	Závist lže na zámku o tom, kdo je. Závist lže princezně, že se přimluví u krále za Matěje. Matěj lže, že je princ. Závist lže, že je princezna.
Agrese	3	Šikana Matěje u muziky. Rvačka dvořanů. Obvinění Matěje a zavření do žaláře.
Závislosti	5	Závist pije alkohol. Král a rádcové pijí alkohol.

Tabulka č. 2 – Nesmrtelná teta

Jak si zasloužit princeznu

Pohádka byla natočena na motivy pohádky Boženy Němcové Šternberk a vypráví příběh chudého rybáře, kterému se narodí z vajec tři synové.

Pohádka začíná zasnubní oslavou na zámku, při ní se pije alkohol. Na tuto oslavu dorazí čaroděj žádat o ruku královny dcery Verunky. Králi se čaroděj nelíbí, nezná ho a rozloučí se s ním. Čaroděj se pomstí, zastaví na zámku čas a odvede si princeznu. Ta při odchodu ztratí zlatý střevíček.

Pohádka pokračuje scénou, kdy rybář zachrání sokola chyceného do rybářské sítě a ten se mu odvděčí splněním přání. Rybář touží po synovi a své přání sdělí sokolu. Poté nalézá tři velká vejce, která si vezme domů. Z vajec se narodí tři synové.

Jednoho dne se vydají synové do světa. Jeden ze synů, Miroslav, chce zůstat doma, ale nakonec se vydává za svými bratry. Po cestě Miroslav vysvobodí sokola a zachrání rybu, kterou chtějí jeho bratři sníst. Také zachrání krále z propasti, do které spadl. Bratři mu nechtějí zprvu s vysvobozením krále pomoci, jelikož se bojí o svůj život. Nakonec pomocí lana vytáhnou bratra i s králem. Nevědí, že jde o krále. Jednou večer Miroslavovi bratři hrají v kostky.

Král učiní Miroslava svým rádcem, což mu bratři závidí. Chtějí se Miroslava zbavit, tak řeknou králi, že pouze Miroslav vysvobodí jeho unesenou princeznu z moci čaroděje. Miroslav za pomoci zachráněných zvířat princeznu skutečně osvobodí, při tom se do ní zamiluje. O své lásce řeknou králi a odjedou ze zámku. Bratři se chtějí Miroslava zbavit a navrhnu králi, aby Miroslavovi a princezně přichystal svatbu a před svatbou uskutečnil lov. Král poslechne. Na lovu bratři Miroslava shodí do strže. Princezně tvrdí, že se pod ním splašil kůň a že ho shodil ze skály. Princezna Miroslava zachrání díky čaroději a koni Bělouškovi.

Bratři Miroslava s princeznou znovu přepadnou v lese a pokusí se ho zabít. Perou se. Pomůže Běloušek, který bratry promění v kámen. Na konci pohádky vyjde najevo, že Běloušek je sokol, kterého zachránil Miroslavův otec.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	3	Černokněžník unese princeznu. Bratři chtějí zabít Miroslava (2x).
Lhaní	2	Bratři lžou králi, že jen Miroslav může najít princeznu. Bratři lžou Verunce o smrti Miroslava.
Závislosti	2	Pití alkoholu na zásnubní oslavě. Bratři hrají kostky.

Tabulka č. 3 – Jak si zasloužit princeznu

Princezna ze mlejna

Pohádka Princezna ze mlejna pojednává o pohledném mládenci Jindřichovi, jenž se rozhodne hledat zakletou princeznu, kterou by mohl osvobodit, a za odměnu si ji vzít za ženu. Dorazí do mlýna, ve kterém žije mlynář se svou dcerou Eliškou. Elišce se Jindřich líbí, a protože nechce, aby Jindřich ze mlýna odešel a pokračoval ve své cestě, vymyslí si historku o tom, že v rybníce je zakletá princezna. Kolem mlýna se pohybuje hastrman a čert, kteří jsou do Elišky zamilovaní a nelíbí se jim přítomnost Jindřicha. Snaží se ho různými kouzly a naschvály ze mlýna vyhnat, ale nepovede se jim to. Čert jednou v noci Jindřicha straší, tak ho Jindřich honí s koštětem po světnici, tahá ho za ocas a nakonec ho za ocas přiváže k posteli.

Do čerta je zamilovaná čarodějnice a v pohádce se dvakrát opakuje scéna, kdy čarodějnice čerta honí koštětem. Jedna je hned v úvodu a další když jde čert čarodějnici žádat o pomoc s vyhnáním Jindřicha ze mlýna. Když mu čarodějnice nepomůže, ukradne jí čert knihu kouzel a spolu s vodníkem se promění v zakleté princezny. Když je Jindřich zachráněn, hádají se a perou, stále v přestrojení za princezny, kterou z nich si vezme.

Mlynář chce, aby si jeho dcera konečně našla nějakého ženicha, který by mu ve mlýně pomáhal. Nakonec Elišce sdělí, že pokud si do úplňku nenajde ženicha sama, provdá ji za prvního nápadníka, který ho požádá o její ruku. Mlynáře vidíme v pohádce dvakrát kouřit dýmku.

Čert chce žádat Elišku o ruku, řekne to Jindřichovi, a ten ho opět honí po světnici s koštětem. Mlynáře o ruku Elišky požádají nakonec tři nápadníci – čert, hastrman a starý knížepán. Eliška zadá nápadníkům dva úkoly (přinést nejhezčí dárek a za úplňku zazpívat nejkrásnější písničku). Jelikož knížepán se obává, že by mohl Jindřich zpívat u rybníka, jeho dvořané ho přepadnou a v lese přivážou ke stromu, aby knížepána neohrozil. Jindřicha však vysvobodí liška a Jindřich u rybníka zazpívá. Po splnění posledního úkolu si Eliška nakonec vybere Jindřicha, i když ten ji o ruku nepožádal. Daroval jí však nejhezčí dárek (perníkové srdce) a za úplňku u rybníka zazpíval nejkrásnější písničku. Poté, co Jindřich Elišku spatří v krásných šatech a ve třpytivých špercích na hladině rybníku, usoudí, že Eliška by mohla být jeho princezna. Pohádka končí šťastně a Eliška se stane Jindřichovou nevěstou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	1	Čert ukradne čarodějnici knihu kouzel.
Lhaní	2	Eliška lže, že v rybníce je zakletá princezna. Čert a vodník se přemění v princezny a lžou Jindřichovi.
Agrese	6	Čarodějnice honí čerta s koštětem a nadává mu (2x). Jindřich honí čerta (2x). Čert s vodníkem převtělení za princezny se perou. Poddaní knížete svážou Jindřicha v lese.
Závislosti	2	Mlynář kouří dýmku.

Tabulka č. 4 – Princezna ze mlejna

Lotrando a Zubejda

Pohádka je založena na motivech pohádek Karla Čapka – Druhá loupežnická pohádka a Velká pohádka doktorská.

Na začátku pohádky vidíme loupežnickou bandu v čele s loupežníkem Lotrandem, jak přepadnou v lese projíždějící lidi; hlásají heslo „čím více máme, tím více krademe“.

Pohádka kromě příběhu o Lotrandovi a jeho synovi, taktéž Lotrandovi, vypráví také příběh o království Sulimánském, kde žije sultán Sulimán, který má nemocnou dceru Zubejdu. Na její uzdravení stojí fronta různých mastičkářů, léčitelů a ranhojičů. V případě, že se jim nepodaří princeznu uzdravit, čeká je několik ran holí. Na princeznu se přijde podívat pan Lustig, který cestuje s bižutérií. Jak uvidí princeznu, prohlásí, že jí pomůže jedině doktor. Poradí tedy sultánovi, jak najít v Česku doktora.

Sultán Sulimán trestá své služebnictvo předem a tvrdí, že je trestá předem, protože pak už by to nebylo nic platné. Tak dostane i jeden služebník pohlavek předem, aby n vymazal napsanou poznámku – jak se říká v České republice doktorovi, jakou zkratku musí mít před jménem. Nakonec se Lustig vydává i s výpravou do Česka.

Lustig se zahraniční výpravou hledají v Česku doktora a jsou přepadeni. Syn loupežníka Lotranda Lustiga zachrání, když ho vidí viset na větvi.

Starý Lotrando umírá a chce, aby mladý Lotrando po něm převzal loupežnické řemeslo. Mladý Lotrando slíbí, že pokud si to otec přeje, tak jeho řemeslo převezme a bude ho vykonávat čestně, ochotně a ke všem co nejvládněji. A těsně před jeho smrtí se ho Lotrando zeptá, jaká je vůbec jeho živnost. Otec mu sdělí, že loupežnictví a radí mu, ať hlavně nepracuje.

Mladý Lotrando se snaží loupit, ale je velice uctivý a moc mu řemeslo nejde; kolikrát ještě okradou Lotranda. Jeden pocestný ho obalamutí, že se půjde vyzpovídat do města a hned se vrátí. Ještě si půjčí od Lotranda koně, klobouk, kabát a bambitky. Pocestný vezl alkohol a ten tam nechal. Jeden z loupežníků se opije. Mezitím pocestný zburcuje místní lid a vrátí se i s několika lidmi na místo, kde se s Lotrandem rozešel a domluvil se s ním, že tam na něho Lotrando počká. Jelikož je Lotrando poctivý a drží slovo, tak čeká na místě. Loupežníci uvidí pocestného se skupinou dalších mužů a dají se na útěk. Nakonec je muži doženou a natlučou jim.

Lotrando se snaží přepadnout dalšího člověka, drvoštěpa. Ten ale nemá peníze a nabídne Lotrandovi chleba s tvarohem. Nakonec spolu řežou stromy. Lotrando se po nějaké době zeptá, zda to není práce. A když zjistí, že je, řekne, že to nemůže, jelikož slíbil otci, že nebude pracovat. Drvoštěp mu řekne, že se nemusí bát, že to žádná práce nebyla, že to bylo jen takové šolichání. Což v tomto případě znamená, že mu lhal. V tom okamžiku na místo přijíždí zahraniční výprava. Když drvoštěp Drnec řekne, jak se jmenuje, výprava si myslí, že je doktor a chtějí, aby s nimi odjel do království Sulimánského a s ním i jeho „sestra“. Drnec řekne, že chce, aby s ním jel Lotrando, s čímž vzácní pánové nakonec souhlasí.

V království Sulimánském se pokouší drvoštěp s Lotrandem uzdravit princeznu. Drvoštěp se snaží vysvětlit, že není doktor a že si ho spletli. Poddaní sultána je raději zavřou do vězení a chtějí popravit, aby nikomu neprozradili, že drvoštěp není doktor. Při poslední procházce se jim podaří zbavit se poddaných sultána a vykácí v královské zahradě několik stromů, aby se dostalo sluníčko do komnaty Zubejdy. Což se jim podaří a princezna nakonec vyjde ven do zahrady a sultán děkuje drvoštěpovi a Lotrandovi, že ji zachránili. Lotrando se Zubejdou se do sebe zamilují a Lotrando nakonec zůstane v království Sulimánském.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	4	Loupežníci okradou lidi v lese. Lotrando přepadává lidi (2x). Král chce nechat popravit drvoštěpa s Lotrandem.
Lhaní	1	Drvoštěp lže Lotrandovi, že nepracoval.
Agrese	3	Rány holí za nevyлéčení Zubejdy. Sultán Sulimán trestá poddané. Místní lidi natlučou loupežníkům.
Závislosti	1	Loupežník se opije.

Tabulka č. 5 – Lotrando a Zubejda

Kouzelný měšec

Pohádka Kouzelný měšec vypráví příběh o čarodějnici Bludimíře, která se probudila po dvaceti sedmi letech. Ihned po probuzení vynadá svému pomocníkovi Huhlovi, že jí neprobudil dříve.

Do království se chystá přijet princ Velemír a požádat princeznu Blanku o ruku. Kromě princezny mu jde také o kouzelný měšec, který sype peníze. Kromě Velemíra má o kouzelný měšec zájem i Bludimíra. Bludimíře chce v plánu zabránit Meluzína, hodlá to říct králi. Bludimíra pošle na Meluzínu ohňového mužíka. Ten Meluzínu uvězní v komíně a sám tam pak zůstane s ní.

Bludimíře se na zámku podaří ukrást kouzelný měšec. Ve své chýši zjistí, že ke kouzelnému měšci je třeba i prsten, který nosí král. Promění se v krasavici a vydá se na zámek pro prsten.

Princ Velemír po příjezdu na zámek zjistí, že je kouzelný měšec ukraden. Král žádá Velemíra o pomoc s hledáním zloděje, ale ten odjíždí pryč. Po cestě je přepaden a okraden o koně.

Nakonec princ Petr, oděný za kominíka, nabídne králi pomoc a ujme se hledání zloděje. Také vyhájí ze zámku ohňového mužíka. To se mu podaří a zachrání i Meluzínu. Ta je vděčná za záchranu a řekne princovi Petrovi, kdo ukradl měšec.

Na zámku je i Bludimíra. Lže, že ji přepadli lupiči. Králi se velice zamlouvá a tráví s ní čas. V noci je králi ukraden prsten a ten obviní kominíka, že jako jediný ho mohl ukrást. Nechá zavřít do mučírny, kde je mučen. Princezna tomu nevěří a koupí kouzelné houby, které odhalí zloděje. Kouzlo funguje a princ Petr je osvobozen. Nakonec se zjistí, že prsten vzala kočka. Díky houbám je odhalena i Bludimíra, ale král tomu nevěří a nechce Bludimíru ze zámku vyhodit.

Princ Petr najde Bludimířinu skrýš a v ní ukrytý měšec. Ale Bludimíra Petra začaruje a jede si ještě pro prsten, na zámku je však dopadena. Najde se u ní měšec i prsten, ale podaří se jí utéct. Princ Petr je zachráněn princeznou Blankou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	3	Bludimíra ukradne měšec. Zloději přepadnou Velemíra a okradou o koně. Bludimíra ukradne prsten.
Lhaní	2	Princ Petr lže, že je kominík. Bludimíra lže, že jí přepadli lupiči.
Agrese	5	Bludimíra vynadá Huhlovi, že jí dříve nevzbudil. Princ Petr se pere s ohnivým mužem. Ohnivý muž uvězní Meluzínu v komíně. Královi poddaní mučí v mučírně prince Petra. Princ Petr je obviněn z krádeže prstenu.

Tabulka č. 6 – Kouzelný měšec

Pták ohnivák

Pohádka Pták Ohnivák byla natočena na motivy klasické pohádky bratří Grimmů a vypráví o nebezpečné cestě prince Afrona za záchranou princezny Eleny.

Na počátku pohádky se sjíždí princové, nápadníci, na hrad krále Jorgena žádat princeznu Eleny o ruku. Princ Wolf při příjezdu na hrad projíždí se svým sluhou mezi místními lidmi a na jednu dívčinu se sluha krále oboří: „Uhněte, nevidíte, že jede urozený pán!“ Na to mu dívčina odpoví „ale jeho sluha je pěkný hulvát“. Princ Wolf reaguje hrubě: „Abych tě něčím nepřetáhl, ty káčo drzá“. Dívčina je princezna, oděna v obyčejném šatu a je se svou komornou mezi lidmi u kejkliřů.

Na zámek přijíždí i další nápadník, princ Afron se svým bratrem princem Otmarem. Vezou králi dárek – ptáka Ohniváka, který zpívá pouze při úplňku; svým zpěvem přivolává lásku a dovede zaplašit smrt. Princ Afron se rovněž setká s princeznou a na první pohled se do ní zamiluje, netušíc, že se jedná o princeznu.

Při setkání princů na hradě přislíbí princ Afron panovačnému princovi Wolfovi, že se nebude zajímat o princeznu. Ale jak ji spatří, zjistí, že je to ona dívka, do které se zamiloval, a požádá ihned krále o její ruku. Wolfovi se to nelíbí a vyzve Afrona na souboj.

Nikdo z nich ovšem netuší, že po princezně touží i zlý černokněžník Skeleton, který se na hradě objeví právě ve chvíli, kdy princové spolu bojují. Král odmítne Skeletonovi dceru vydat a žádá ho, aby odešel. Skeleton vyhrožuje králi, že bude litovat. Následně zmizí a s ním i princezna, kterou unese na své sídlo a požaduje, aby se stala jeho ženou. Autorka práce velice negativně hodnotí scénu autoagrese, kdy Skeleton chce princezně ukázat, že nemá srdce, a probodne se dýkou (Skeletonovo srdce je ukryto na vrcholu skály).

Princ Afron chce princeznu zachránit a vydává se se svým bratrem na cestu. Od staré babičky Jadwigy dostanou kouzelný náramek, který vysílá paprsek silnější než lano, a lektvar, aby porozuměli řeči zvířat. Princům také poradí, že k záchraně princezny potřebují koně Zlatohřiváka, který umí běhat po obloze a kterého má král Garmon. Po cestě na hrad krále Garmona zachrání jestřába.

Král, který jako jediný by jim mohl koně půjčit, je mrtev. Afron se rozhodne koně ukrást, je ovšem přistižen, obviněn a jako zloděj má být potrestán trestem smrti. Královna prince vysvobodí za podmínku, že donese živou vodu z propasti mrtvých. To se mu podaří, princ donese královně živou vodu, oživí krále a dostanou koně Zlatohřiváka.

Po cestě za vysvobozením princezny jsou přepadeni zloději, které najal princ Wolf.

Princ Afron se dostane do sídla Skeletona a chce ho zabít. To lze jedině tím, že zničí jeho srdce. To se mu podaří, ovšem za cenu ztráty bratra. Skeleton umírá, chce se pomstít tím, že vyřeže srdce princezně. Autorce práce se jeví poměrně brutální i scéna, kdy po smrti Skeletona přiběhnou psi a začnou Skeletona žrát. Málokdy se také setkáváme v pohádce s tím, že kladný hrdina zemře (smrt prince Otmara).

Při návratu Afrona se zachráněnou princeznou jsou přepadeni Wolfem a Afron je zavražděn. Wolf se vydává za zachránce princezny, lže králi a nutí pod výhrůžkou lhát i princeznu. Afron je nakonec zachráněn jestřábem, který donese živou vodu. Jakmile Wolf

zjistí, že je Afron naživu, začne s ním bojovat s cílem ho zabít. Opět pomůže jestřáb, který Wolfa shodí z hradeb.

Pohádka je plná násilí, agresivního a kriminálního chování, autoagrese a působí dosti hrůzostrašně, například při scéně v propasti, kde je živá voda, se nachází kostra člověka.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	8	Únos princezny. Ukradení koně. Přepadení prince. Pokus o zabití prince 2 x. Vražda Skeletona. Pokus o vyřezání srdce z princezny. Vražda prince.
Lhaní	1	Lhaní o zachránci princezny.
Agrese	4	Princ Wolf se chová agresivně k poddaným. Souboj princů. Skeleton vyhrožuje králi. Skeleton si probodne srdce.
Závislosti	3	Lektvar, díky kterému rozumí řeči zvířat. Živá voda – oživení krále a prince.

Tabulka č. 7 – Pták ohnivák

O perlové panně

Pohádka vypráví o tajuplné dívce z obrazu a začíná tím, že černý rytíř Cyprián se svým služebníkem Hubertem přepadnou v lese pána na koni. Bojují s ním, zabijí ho a ukradnou mu koně.

Další scéna znázorňuje rytíře Žejdlíka a Trumpetu, kteří cestou potkají potulné divadlo; to hraje hru, ve které se bojuje. K divadlu patří komediant Vendelín. Po návratu na hrad popíjejí rytíři alkohol.

Na hradě žije Kornelius, a ten je uchvácen obrazem panny, která i na obraze pláče pravé perly. Cyprián přijíždí na hrad a chce obraz vidět. Poté poručí svému služebníkov

Hubertovi, ať ten obraz králi ukradne. Jakmile Kornelius zjistí, že byl obraz ukraden, odjíždí ho hledat. Obraz dává perly, ale to Cypriánovi nestačí a chce najít vyobrazenou dívku – perlovou pannu.

Poté v pohádce následuje scéna z hospody, kde se nalévá, pije, a kde lapkové okradou hosta.

Vendelín mezitím opustí potulné divadlo, dorazí na zámek a tam předvádí své umění. Na stejném zámku se nachází i perlová panna. Je ukrytá v komnatě s malířem, který se před perlovou pannou vydává za jejího vychovatele a nepouští ji z domu. Vendelínovi se podaří krásnou perlovou pannu zahlédnout a ihned se do ní zamiluje.

Perlovou pannu najde i Cyprián a chce ji unést. Uvidí to Vendelín a začne s Cypriánem bojovat. Cyprián se nechce perlové panny vzdát a domlouvá se s vůdcem lapků, aby mu perlovou pannu našel. V tu chvíli se v hospodě taky Kornelius. Uvidí ho Cyprián a začne s ním bojovat. Vchází Vendelín a Kornelia zachrání. Stávají se z nich přátelé. Kornelius vypráví Vendelínovi příběh dívky, kterou kdysi ztratil. Zůstal mu jen obraz, a ten mu ukradl Cyprián.

Cypriánovi s Hubertem se podaří v noci pannu unést. Vendelín to zjistí a jde Kornelia žádat o pomoc.

Mezitím Korneliův hrad přepadnou lapkové a bojují s Žejdlíkem a Trumpetou. Těm se podaří je přeprat, zavřou je v mučírňě, a pak zase sedí ve sklepě a pijí víno. Na Korneliův hrad má zálsuk i Cyprián a taktéž bojuje s Žejdlíkem a Trumpetou. Mezitím Hubert ukradne z hradu cennosti a chce utéct. V tu chvíli do zámku přijíždí Kornelius s Vendelínem. Uvidí Huberta a Vendelín ho zavře do hladomorny. Kornelius najde perlovou panu a myslí si, že je to žena, kterou kdysi ztratil. Ale zjistí, že je to jeho dcera. Vendelín se snaží zneškodnit Cypriána a bojuje s ním. Vítěz Vendelín jde za svou perlovou pannou, slaví a pijí víno.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	6	Zabití pána. Krádež koně. Krádež obrazu. Okradení v hospodě. Únos perlové panny. Krádež na zámku.

Lhaní	1	Malíř lže perlové panně.
Agrese	6	Boj v divadelní hře. Boj Cypriána s Vendelínem. Boj Korneliá, Cypriána a Vendelína v hospodě. Boj lapků s Žejdlíkem a Trumpetou. Boj Cypriána s Žejdlíkem a Trumpetou. Boj Cypriána s Vendelínem.
Závislosti	5	Pití alkoholu.

Tabulka č. 8 – O perlové panně

Šmankote, babičko, čaruj

Pohádka vypráví příběh chasníka Jakuba, který po celý rok poctivě sloužil u lakotného, bohatého sedláka, ovšem bez spravedlivé odměny. Proto se vydává do světa. Po cestě zabloudí do čarovného lesa, kde přijme službu u tří čarodějnic. Jedna z nich provozuje salón krásy pro hodná strašidla. Jakubovi pomohou, když se utká se zlým knížetem a získá srdce své milované.

Pohádka je veselá, jednoduchá, humorná, s minimálním výskytem sociálně patologických jevů a rizikového chování. V pohádce se setkáme s krádeží, kdy Jakub ukradne z vesnického domku čerstvě napečené buchty, které chladnou na okně. Dále s agresí knížete Darjabáda, který touží po tom být mladý, krásný a nesmrtelný. K tomu potřebuje srdce mladé služebné Klárky, které se chystá ukrást. Dědeček Klárky, který také slouží knížeti, tuší, že kníže něco chystá. Jde za ním do komnaty. Tam dojde ke slovní rozepři, kníže dědečka nazve hlupákem a začaruje ho.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	2	Krádež buchet. Kníže chce ukrást služebné srdce.
Agrese	1	Kníže je agresivní na dědečka.

Tabulka č. 9 – Šmankote, babičko, čaruj

Císař a tambor

Pohádka s názvem Císař a Tambor byla natočena na motivy pověsti o císaři Josefu II., který se rád, oděn v chudém šatu, vydával mezi poddané.

Pohádka vypráví o císaři Maxmiliánovi, jenž přijel na návštěvu za hrabětem a tajně, aby o tom nikdo nevěděl, si měnil se svými poddanými šaty a chodil převlečený za tovaryše do podzámčí. Při svém putování se seznámí s vysloužilým tamborem vracejícím se z vojny.

Již po několika minutách se v pohádce objevují loupežníci, právě plánují okrást místní lid. Tito loupežníci v lese přepadnou tambora a ukradnou mu buben. Hlavní lupič obhajuje své jednání se slovy „jsem ten, co bohatým bere a chudým dává, a ve vsi o mně zpívají písně“. Tambor je rád, že ho neokradli o peníze, které měl schované v ústech, a jde žádat na zámek o spravedlnost. Tam však neuspěje a je ze zámku násilně vyhnán.

Císař, který dorazil za hrabětem, se převleče do šatů tovaryše a vydává se mezi místní lid. Aby ho nikdo nespatriil, přelézá zámeckou zeď. Je ale spatřen tamborem, napaden a obviněn, že kradl v zámku. Poté je vše vysvětleno a císař s tamborem se spřátelí. Císař mu ovšem neřekne, kdo je.

Po císaři je na hradě shánka, proto sluha Leopold lže, že císař v komnatě pracuje.

Císař s tamborem a poddaný, oděn v císařských šatech, se sejdou v hospodě na tancovačce. Hostinský soudí tyto osoby dle šatů a císaře chce vyhodit (chová se k němu agresivně). Když požádá místní dívčinu o tanec, chtějí ho násilně z hospody vyhodit i ostatní hosté. Poddanému, oděnému v císařském šatu, se hostinský podbízí a hostí ho.

V hospodě se objeví loupežníci a okradou přítomné. Do hospody přijíždí lstivý vrchní správce, obviní císaře s tamborem z napomáhání loupežníkům, násilně je odvede na zámek a nařídí jejich popravu. Ostatní návštěvníky hospody nutí ke lži s tím, že prohlásí, že se na zámku nesmí dozvědět o přepadení hospody.

Císaře a tambora se snaží zachránit mladá dívka Ančička, která přinese do vězení císaři kouzelný prsten, díky kterému lze poznat, že tovaryš je císař. Císař požádá Ančičku, aby prsten donesla jeho komorníkovi Leopoldovi. Když přichází k zámku, vidí, že na zámku kradou loupežníci, a tak za nimi pošle svého psa.

Ančičce se podaří dostat prsten k Leopoldovi a císařovně a ta nařídí vězně propustit, aniž by někomu řekla, že jde o císaře. Císař a tambor jsou propuštěni z vězení za

podmínky, že najdou a zneškodní pravé loupežníky. Ti stihnou ještě oloupit i sluhu Leopolda.

Loupežníci jsou císařem a tamborem přepadeni a zneškodněni. Podle názoru autorky práce, i když se jedná o loupežníky, je na ně použito hrubé násilí.

Císaři a tamborovi pomůže Ančiččin pes, který přivolá na pomoc několik dalších psů. Pomůže také najít Leopolda, jehož loupežníci přivázali po okradení v lese ke stromu.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	5	Loupežníci okradou tambora. Loupežníci okradou lidi v hospodě. Loupežníci kradou na zámku. Loupežníci okradou Leopolda. Císař s tamborem přepadnou loupežníky.
Lhaní	3	Císař zatají tamborovi kdo je. Sluha lže o tom, kde je císař. Správce nutí lidi v hospodě lhát. Leopold a císařovna lžou hraběti.
Agrese	5	Vyhnání tambora ze zámku. Tambor napadne císaře. Hostinský chce vyhnat císaře. Lidé chtějí vyhnat císaře z hospody. Císař je obviněn vrchním správcem z napomáhání loupežníkům.

Tabulka č. 10 – Císař a Tambor

Jezerní královna

Pohádka vychází z baletu Labutí jezero Petra Iljiče Čajkovského a vypráví o zlé královně, která unese a následně promění sedm princezen v labuť a drží je ve svém zámku. Důvod zakletí princezen je ten, že si chce Jezerní královna vzít prince Viktora a nechce mít konkurenci. Královna unáší také děti, a ty pak musí v jezeře sbírat perly.

Jedné z princezen, Odettě, se podaří uprchnout, odletí jako labuť, ale je postřelena sluhou krále Viktora. Labuť padá, ale princ místo labutě najde na zemi ležet Odettu. Ihned se do ní zamiluje a odvede si ji do svého království. Tam ji najde rádce Jezerní královny Rudovous a odvede ji zpátky do království Jezerní královny. Princezna Odetta nemohla

mluvit, takže princů nic neřekla, ale pomocí kouzelného lektvaru se s ní princ setká ve snu, kde mu Odetta vše řekne.

V pohádce následuje scéna, kdy tancmajstr pije u vodnice alkohol a u toho jí vykládá, co se stalo s jejím manželem – královna ho zaklela do mušle. Vodnice ho jde hledat, ale jezerní královna jí přistihne a chce z ní taky udělat mušli.

Princ Viktor se rozhodne Odettu najít, a se svým sluhou se vydává na cestu. Po cestě narazí na loupežníky, kteří v lese přepadli prince Evžena s jeho družinou.

Jezerní královna trvá na sňatku s princem Viktorem a proto ho pozve do svého království. Princ si nechce královnu vzít, chce najít Odettu a tak se domluví se svým sluhou, že ten se bude vydávat za prince.

Princi Viktorovi se podaří najít Odettu i unesené děti. Chce jim pomoci, tak pro ně ukradne jídlo. Princ Viktor dá Odettě kouzelný lektvar, aby se mohli ve snu zase sejit a popovídat si. To uslyší žalárník a vyzradí královně Viktorův plán a taky to, že princ je ve skutečnosti sluha. Princ Viktor to zjistí a snaží se proto na noc naplánovat útěk i s princeznou. Potřebuje ale nutně zlatý leknín, díky kterému se dostane pod vodu vojsko, aby zachránilo ostatní princezny a unesené děti. Bohužel jsou všichni dopadeni královniným vojskem. Pouze sluhovi prince Viktora, Štěpánovi, se podaří uniknout a jde žádat o pomoc vodnici.

Jezerní královna chce se svým rádcem utéct a své království zničit, aby tam vojsko nikoho nenašlo. Rádce chce ze všech udělat ryby. Děti to uslyší a všechny napadnou královnu i rádce. Díky dětem a vodnici jsou Odetta s princem zachráněni a do žaláře zavřou královnu a rádce.

Pomocí kouzelné hůlky, kterou princ Viktor ukradl královně, jsou zachráněny i ostatní princezny a všichni se vrací domů.

V pohádce se objevuje scéna, kdy dítě ukradne perlu a má být potrestáno sežráním rybou. Naštěstí je dítě zachráněno vodnicí.

Jezerní královně se podaří utéct, ale princ Viktor ji pronásleduje, aby ji potrestal. Nakonec ji zachráněný vodník promění v kámen.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	9	Únos princezen. Únos dětí. Únos Odetty. Únos dítěte. Přepadení prince Evžena. Princ Viktor ukradne jídlo. Dítě ukradne perlu. Štěpán ukradne květ. Princ ukradne královně kouzelnou hůlku.
Lhaní	2	Sluha se vydává za prince. Princ se vydává za sluhu.
Agrese	1	Děti napadnou královnou.
Závislosti	3	Pití alkoholu. Kouzelný lektvar (2x).

Tabulka č. 11 – Jezerní královna

Z pekla štěstí

Z pekla štěstí je pohádka natočená na motivy pohádky Český Honza autora Jana Drdy a vypráví příběh chasníka Honzy, který slouží u sedláka. Sedlák má dvě dcery, hodnou a pilnou Markýtku a panovačnou Doru. Honza miluje Markýtku a Markýtku Honzu. Ale to se nelíbí Doře, která by si chtěla Honzu vzít. Honza Doru odmítne – chce Markýtku. Dora podplatí kapitána verbířů, aby vzali Honzu na vojnu, ale tomu se podaří před verbíři utéct. Dostane se do staré chýše, kde žijí dva čerti. Ti vlastní kouzelný plášť, díky kterému se člověk stane neviditelným, a také brašnu, ze které vyskočí po zaklepaní vojáci. Jeden z čertů použije brašnu, vykouzlí si vojáky a uchrání svou chýši před nájezdem verbířů. Poté čeká čerty hostina na ubrousku, který se umí sám prostřít. Honza vše vidí ukrytý v chýši. Pak je prozrazen a vše řekne čertům. Čertům se Honza líbí a před jeho odchodem mu dají všechny kouzelné věci – plášť, brašnu i ubrousek.

Po cestě se Honza potkává se třemi chasníky (Kujbaba, Hnipírko a Valihrach), pozve je na hostinu, kde popíjejí víno. S chasníky se pak vydá na královský hrad a po cestě také popíjejí víno.

Mezitím v mlýně vyžene Dora Markýtku do noci a dokonce ji i zbije, tahá jí za vlasy, háže po ní boty a vyhrožuje uškrcením, pokud se vrátí. Markýtko se vydává na královský hrad, kde slouží v kuchyni její kmotra. Na hradě je plno práce, a tak Markýtko pomáhá kmoťričce – je zde totiž očekávána vzácná návštěva; princ Brambas přijde žádat o ruku princezny Eufrozíny.

V pohádce je jedna velice strašidelná scéna, kdy jde Markýtko do sklepení. Tam narazí na hrůzostrašného draka a omdlí. Kolem draka se nachází plno kostí.

Král má s drakem úmluvu, že mu bude bohatě podstrojovat, když ochrání jejich království. Proto je na hradě přísný zákaz jezení masa, aby zbylo pro draka. V království dal ovšem král vyhlásit, že čeká na rytíře, který by ho zbavil draka, a že ten drak je pro království pohroma.

Markýtko při sklizení ze stolu neodolá pokušení a sní kousek masa. Princezna ji za to odsoudí k trestu smrti oběšením. V tu chvíli se naštěstí objeví v království Honza se svými kamarády, Markýtko zachrání a odvede ji pryč. Honzovi se zdá zákaz jezení masa nesmyslný a pozve všechny na hostinu, kdy prostře svým ubrouskem. To se dozví princezna a pošle na Honzu vojáky. Honzovi se podaří díky své kouzelné brašně ubránit. Mezi vojáky se strhne boj a princezna pozve na pomoc draka Bucifala. Toho Honza přemůže a zabije. Princezna a král odvedou Honzu na hrad a slíbí mu za odměnu půlku království a princeznu za ženu. Vše je ovšem pouze lest. Chtějí ho hodit do hladomorny a získat od něho kouzelné předměty. Při oslavě, kde se pije víno, mu hodí do pití prášek, a Honza usne. V tu chvíli se strhne boj o jeho kouzelný šátek.

Princezna s králem ukradnou Honzovi kouzelnou brašnou a dají ho zavřít do hladomorny. Pošlou vojáky pro jeho kamarády do hospody a tam se strhne rvačka. Markýtko se snaží pomocí kouzelného pláště zachránit Honzu z hladomorny, ale nepodaří se jí to. Při záchraně Honzy natluče princezně i panu králi.

Do království se vrací Brambas, který chce princeznu za ženu – jinak vyhlásí válku. Markýtko se chce dostat za Honzou převlečená za princeznu, ale je unesena družinou krále Brambase v domnění, že jde o princeznu. Když Brambas zjistí, že je to Markýtko, nechá si ji a chce jí s Honzou vyměnit za kouzelné předměty.

Princezna Eufrozína žádá Honzu, aby jí pomohl přemoci Brambase. Honza k tomu chce svou brašnu a své kamarády, ale princezna lže, že brašnu nemá a že kamarádi jsou někde pryč.

Nakonec Honza kamarády najde a s jejich pomocí Brambase přemůže a Markýtku zachrání. Eufrozína s králem jsou shozeni místními lidmi z mostu do vody a Honza s Markýtkou se stanou králem a královnou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	4	Pokus o oběšení Markýtky. Hození prášku do pití. Princezna s králem ukradnou Honzovi brašnu. Únos Markýtky.
Lhaní	2	Král lže, že drak je pohroma pro království. Princezna lže o brašně a o kamarádech.
Agrese	6	Dora zbije Markýtku a nadává ji. Boj mezi vojáky. Boj o kouzelný šátek. Boj v hospodě. Markýtky zbije princeznu i krále. Boj Brambase s Honzou.
Závislosti	3	Chasníci popíjejí víno u ohně a po cestě. Popíjení vína na oslavě.

Tabulka č. 12 – Z pekla štěstí

Princezna ze mlejna 2

Pohádka Princezna ze mlejna 2 volně navazuje na předchozí díl. V tomto pokračování se knížepán nemůže smířit s tím, že si Eliška za ženicha vybrala Jindřicha. I když se Elišce narodí dcera Terezka, tak knížepán stále přemýšlí, jak Elišku získat pro sebe. Jeho služebník mu poradí, že má Jindřicha naverbovat na vojnu, a Elišce pak nabídnout život na zámku. Jindřich odejde na vojnu a Eliška život na zámku odmítne.

Knížepán požádá o pomoc čarodějnici, a ta mu dá novou podobu. Za pomoc nic nechce, ale pokud knížepán do tří úplňků Elišku nezíská, sama mu vybere zámeckou paní.

Knížepán se v nové podobě vydá do mlýna, požádá mlynáře o práci a snaží se Elišku získat. Všichni ho však v této jeho nové podobě nakonec poznají, ale neřeknou mu to.

Eliška je s Jindřichem ve spojení přes psaníčka, která si posílají s pomocí holubice. Knížepán holubici uvězní, a Eliška si myslí, že se Jindřichovi něco stalo.

Jelikož se knížepánovi nepodařilo Elišku získat, vrací se zpět do zámku, kde ho už čeká čarodějnice. Ta sama sebe zvolí zámeckou paní a nařídí knížepánovi a jeho služebníkovi, aby denně drhli podlahy v zámku.

Jindřich je na vojně uvězněn velitelem a základna je napadená Turky. Jindřich zachrání generála, a ten mu splní za odměnu jeho přání. Přeje si vrátit se domů za Eliškou a Terezkou. Pohádka končí šťastně návratem Jindřicha domů.

V této pohádce opět vítězí dobro nad zlem. Ačkoliv končí šťastně, i přesto se v ní objevuje několik prvků rizikového chování. Téměř po celou dobu v průběhu pohádky má mlynář v ústech dýmku, kterou kouří, dokonce i v blízkosti Eliščiny dcery. S dýmkou v ústech se na malou Terezku přijde podívat i sedlák. V pohádce se objevuje také lež, kdy se knížepán snaží Elišku přesvědčit, že její Jindřich ve válce zemřel a nakonec se vydává za jinou osobu, aby se pokusil Elišku získat. Dalším projevem rizikového chování je agrese, ta se objevuje v situaci, kdy Turci napadnou vojáky a Jindřich se dvěma Turky bojuje o život. Jemný náznak agrese vykazuje i čert s hastrmanem, když se snaží vyhodit ze mlýna knížepána, který se přišel podívat na malou Terezku, a také čarodějnice, která fyzicky napadá čerta. Jedná se z její strany o zlobu, neboť čert ignoruje její zájem a projev lásky. Kriminalitu v pohádce nevidíme přímo, pouze o ní čert mluví, když dává Jindřichovi šátek, který ho bude chránit před jakýmkoliv nebezpečím – šátek totiž čert ukradl samotnému Luciferovi. Násilí je v pohádce vidět i při válce s Turky.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	1	Čert ukradl šátek.
Lhaní	2	Knížepán se vydává za někoho jiného. Knížepán lže Elišce, že Jindřich zemřel.

Agrese	4	Jindřich bojuje s Turky. Čarodějnice napadá čerta. Čert s hastrmanem chtějí vyhnat ze mlýna knížepána. Válka s Turky.
Závislosti	3	Kouření dýmky.

Tabulka č. 13 – Princezna ze mlejna 2

Král sokolů

Pohádka Král sokolů pojednává o chlapci Tomášovi, který rozumí řeči zvířat. Tomáš žije se svým otcem, panským podkoním, dědou a sestrou v blízkosti hradu pána Baladora. Když jeho otec nešťastnou náhodou zemře, vydá se Tomáš se svým dědou požádat pána Baladora o kousek pole, aby měli na živobytí. Balador v tu dobu chystá zasnuby pro svou dceru Formínu, která si má vzít za muže Ostrika. Tomáš se s Formínou sblíží a stanou se přáteli.

Největším přáním Baladora je získat vyhlášeného královského sokola s královským erbem kolem krku. Balador měl svého vrchního sokolníka Vagana, kterého ovšem svou drzostí urazil, a pak jeho místo zastoupil nový sokolník Iver. Ten se dostal do královny přízně tím, že okradl Vagana o sokola a Baladoru ho daroval. Iver je zákeřný, unese Ostrika jako pomstu za to, že ho pan Balador odmítne jmenovat vrchním sokolníkem. Z únosu Ostrika je obviněn Tomáš, Vagan a další jejich přátelé. Mají být za tento skutek popraveni. Tomáš z vězení uteče, Ostrika najde s pomocí královského sokola a přiveze ho zpět na zámek. Zachrání tím své přátele před popravou a Baladorovi ukáže královského sokola. Za tyto skutky Balador Tomášovi zruší všechny tresty a chce mu darovat i zámek. Tomáš však jeho dary odmítne, královského sokola si nechá pro sebe a žije dále šťastně se svým dědou a sestrou.

V této pohádce se můžeme setkat s mnoha projevy rizikového chování, a to s pitím alkoholu při hostině, násilím, lži a krádeží. Alkohol se popíjí při hostině na oslavu příjezdu Ostrika, se kterým se má zasnoubit Baladorova dcera Formína. S násilím se můžeme setkat v několika scénách, např. když maskovaný Iver napadne sokolníka Vagana, když sokolník Vagan hodí nožem po maskovaném Iverovi, když maskovaný muž praští Vagana kamenem do hlavy tak, až upadne do bezvědomí, když Iver omráčí Tomáše, když Iver unese a sváže

Ostrika. Násilí je patrné i ve scéně, kdy Iver dá zavolat jednoho z uvězněných chlapců a poštvá proti němu Baladorova loveckého psa. Chlapec se dá na útěk, ale pes ho napadne a pokouše.

Několikrát se v pohádce setkáváme i se lží. Iver je aktérem, který nejčastěji používá lež. Např. předá Baladorovi sokola s tím, že ho sám vycvičil. Ve skutečnosti tohoto sokola zákeřně ukradl sokolníkovi Vaganovi. Dále si vymyslí, že sokolí hnízda vykrádá na příkaz pána Baladora. Lživě obviní Vagana a jeho přátele z únosu Ostrika.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	2	Iver okradl Vagana o sokola. Iver unese Ostrika.
Lhaní	3	Iver lže Baladorovi o vycvičeném sokolovi. Iver si vymyslí, že sokolí hnízda vykrádá na příkaz pána Baladora. Iver Lživě obviní Vagana a jeho přátele z únosu.
Agrese	5	Iver napadne sokolníka. Vagan hodí nožem po Iverovi. Maskovaný muž praští Vagana kamenem. Iver omráčí Tomáše. Iver nechá proti chlapci poslat psa.
Závislost	1	Alkohol na hostině.

Tabulka č. 14 – Král sokolů

Královský slib

Pohádka Královský slib vypráví o slibu krále daném v boji jeho příteli. Je zde znázorněno násilí v bitvě: přítel krále zabije rytíře, který chce napadnout krále, ale je sám raněn a umírá. Král mu za to přislíbí, že v době dvacátých narozenin jeho dcery ji přijme do svého královského rodu, že jí zajistí domov i bezpečí.

V rámci oslavy příjezdu princezny na královský zámek se koná hostina, při které se popíjí alkohol a hosté, král i baronka (doprovod princezny) si navzájem připíjejí. Baronka popíjí v pohádce velmi často a velmi ráda. V několika scénách pohádky pije také

učitel mladého prince, když prince vyučuje. Taktéž se popíjí při jednom odpoledním zahradním posezení. Alkohol se v pohádce objevuje poměrně často.

Dalším rizikovým chováním, které se v pohádce vyskytuje, je lež. Bohdan, rádce krále, v pohádce lže, když o své dceři před králem mluví jako o svém synovi. O této lži se dozví i dcera. Bohdan svou lež před dcerou ospravedlňuje tím, že být chlapcem je v samotě, ve které žijí, bezpečnější, než být děvčetem. Dcera se s otcovou lží ztotožní a v převlečení za údajného syna odjíždí na zámek místo svého zraněného otce.

V pohádce se můžeme setkat i s dalším rizikovým chováním, a to útekem. Princ v doprovodu svého panoše (dcera Bohdana) uteče ze zámku, aby se vyhnul domluvenému sňatku s princeznou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	2	Zabití rytíře. Zabití přítele.
Lhaní	2	Rádce krále Bohdan lže, že má syna. Bohdanova dcera se vydává za chlapce.
Agrese	1	Boj.
Závislosti	7	Alkohol na oslavě. Baronka pije. Učitel mladého prince pije.
Útek	1	Útek prince.

Tabulka č. 15 – Královský slib

Z pekla štěstí 2

Z pekla štěstí 2 je volným pokračováním pohádky Z pekla štěstí 1. Princezna Eufrozína s králem se dostali do pekla a na hradě vládne Honza s Markýtkou.

Honzovi a Markýtce se narodí malé princátko. Honzovi kamarádi a ostatní lidé oslavují a pijí víno.

Mezitím Brambas napadne sousední království krále Jiříka, a ten požádá Honzu o pomoc.

Na hradě se objeví Dora a žádá o odpuštění. Vše je ovšem pouze lest. Ale Markýtku ji odpouští a nechá ji na hradě. Dora toho využije, ukradne malé princátka a hodí ho do potoka. Svádí vinu na kmotřičku, že neuhlídala dítě, a že ho odnesl sokol. Markýtku s Dorou se vydávají další den malého prince hledat. Dora využije situace a shodí Markýtku ze skály; předtím jí řekne, že se jí zbaví, tak jak se zbavila toho dítěte. Dora se vrací na hrad a dá vyhodit kmotřičku. Markýtku pád přežije a vydává se domů.

Mezitím v pekle ukradnou princezna s králem sedmimílové boty a utíkají z pekla rovnou za králem Brambasem. Eufrozína se s ním hodlá spojit a zbavit Honzu trůnu. Poradí mu, kde najde dračí vejce. Brambas se ho zmocní a v jeskyni čeká, až se vyklube.

Lucifer pošle dva čerty na zem najít Eufrozínu, ale čerti místo toho najdou malé princátka a vezmou ho sebou do pekla.

Dora čeká na zámku na Honzu. Jakmile se vrátí z boje, řekne mu svoji verzi události. Honza se nesmíří se smrtí Markýtky a vydává se ji do skal hledat. Dora chce získat Honzu pro sebe, tak jde za čarodějnici pro lektvar zapomnění. Lektvar podá Honzovi a on zapomene na Markýtku a chce si vzít Doru.

Mezitím se Markýtku dostane k jeskyni, kde se již vyklubal dráček. Brambas v jeskyni není, přepadává lidi v Honzově království a krade jídlo pro dráčka. S dráčkem se Markýtku spřátelí. Přistihne ji ovšem princezna Eufrozína a Markýtku chtějí dát drakovi, který hledá svoje dráče. Dráče dá našťěstí své matce najevo, kdo jsou jeho únosci. Ti jsou potrestáni a Markýtku volná.

V den svatby Dory a Honzy nesmí nikdo bez dovolení Dory do zámku. Honzovi kamarádi se snaží do zámku dostat a svedou úspěšný boj se strážci. S kamarády se do zámku dostanou i místní lidé, kterým se nelíbí zmíněná svatba. Svatbu nakonec překazí čerti, kteří vezmou Doru do pekla a vrátí na zem malé princátka. Do pekla si čerti vezmou i princeznu Eufrozínu, jejího otce a krále Brambase.

Honzovi se vrátí paměť a hledá Markýtku. Ta už mu běží vstříc z křídel dráčka, který jí dopravil na hrad.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	4	Eufrozína s králem ukradnou sedmimílové boty. Dora ukradne malé princátko a chce ho utopit. Dora shodí Markýtku ze skály. Přepadávání a kradení jídla.
Lhaní	2	Dora lže Markýtce. Dora lže Honzovi.
Agrese	2	Dora obviní kmotřičku a nechá ji vyhodit. Boj Honzových kamarádů se strážci.
Závislosti	2	Pití alkoholu. Lektvar.

Tabulka č. 16 – Z pekla štěstí 2

Čert ví proč

Pohádka vypráví o království krále Dobromila, kde se vkrádá pekelná moc.

Král se vrací po sedmi letech z válečného tažení a vidí své poddané ujíždět pryč. Jeho hrad byl pod správou ministra, a ten zpronevěřil jeho peníze. Ministr chce získat nejen peníze, ale i královské křeslo a proto uzavřel s čerty úmluvu, že dostane krále do pekla.

V pohádce se objevují prvky agrese a syndrom CAN – agresivní poddaný Koloděj bije svého koně, když se vůz zasekne v blátě, a kope do vozu. Nadává manželce, chce ji přetáhnout opaskem, děti nazývá darmožrouty, ničemy, holomky a spratky a bije je opaskem. Nadává také Apoleně, místní bylinářce, která se chce rodiny zastat. Apolena má kouzelnou moc, pomocí bylinek umí měnit hulváty v milé a citlivé lidi. Toto své kouzlo využije a promění Koloděje. Obrátí se to ovšem proti ní, když ji později jeho žena obviní z čarodějnictví a napadne ji. Koloděj je totiž tak hodný, že rozdává peníze i své věci a proto ho vlastní žena i bije.

V zámku je více agresivních poddaných. Jeden chce strhnout kůži z osla, když osel nechce tahat, anebo si uříznout jazyk.

Když král zjistí, že již nemají v pokladnici peníze, hledá řešení. Chce provdat svou dceru Aničku za bohatého ženicha.

V pohádce se setkáváme se lží a pokusem o krádež, a to v situaci, kdy na voru leží princ Filip a spí. K němu přiskočí poddaný Kvido, ale spadne do vody a princ ho zachrání. Kvido měl v úmyslu prince okrást, tvrdí však, že ho chtěl zachránit. Princ Filip mu věří.

Ministr lže místnímu lidu, že král vyhlásil nové daně. Vybrané peníze shrábne, čímž opět okrade krále. Jakmile někdo nezaplatí, je stráží poměrně brutálně zmlácen. Agrese ve formě bití se dočká i princ Filip, když se zastane poddaných. Ministr sedě na koni, řekne princovi: „nekaž zábavu usmrkanče“ a kopne do něho. Filip shodí ministra z koně. Strhne se bitka, v níž do prince Filipa strážci surově kopou.

V pekle mají spoustu mučících nástrojů k mučení hříšníků, např. velké kladivo, kterým do hříšníků buší. Vidíme zde brutální fyzické tresty. Lucifer pálí cigaretu o jazyk čerta nebo dá hříšníkovi extra pálivý bonbon, po kterém chrlí z pusy oheň.

Lhaní ministra vidíme i v situaci, kdy čerta vydává před knížetem za vzácného hosta, za knížete, který přijel žádat princeznu o ruku. Princezna ho odmítne a král dá dceru zavřít a hlídat. Ministr lže i v situaci, kdy ho král přistihne, jak sám jí maso, které na královském stole z důvodu nedostatku peněz chybí. Při otázce krále, co to má, řekne, že nic.

Když poddaní přijdou oznámit králi, že v království se nedá žít, a proto odcházejí, jsou násilím vyhozeni z hradu a kopáni.

V pohádce lže opět i Kvido, u kterého nechal princ Filip pro princeznu vzkaz, předtím než se vydal zachránit krále a království. Kvido o vzkazu nic neřekne a tvrdí, že neví, kde je Filip.

Princ Filip jde sloužit do pekla, kde se s Luciferem sází o svou duši. Chce pomocí bylinek Apoleny udělat z Lucifera citlivého čerta. Netuší ovšem, že mu bylinky Kvido vyměnil za obyčejnou trávu.

Jakmile král zjistí, že ho ministr podvedl, chce ho zabít. Vytáhne na něho meč a setne mu paruku. Toho využije Kvido, který mu dá pod paruku kouzelné bylinky od Apoleny, které ukradl Filipovi. Načež se ministr změní a nechá vládnout Kvida.

Princezna Anna je unesena a vězněna Kvidem, který si ji chce vzít za ženu. Ta ho nechce a ohrožuje ho zapálenou loučí. Kvido lže i Apoleně, že netuší, kde je princezna.

Princ Filip zachrání krále i království. Ministr a Kvido se dostanou do pekla, kde jsou oba mučeni.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	3	Ministr ukradl královy peníze. Král chce zabít ministra. Kvido unese princeznu.
Lhaní	6	Kvido lže (3x). Ministr lže (3x).
Agrese	14	Koloděj je agresivní ke svému koni. Koloděj bije a nadává své ženě. Koloděj nadává Apoleně. Kolodějova žena napadne Apolenu. Kolodějova žena bije manžela. Poddaný chce strhnout kůži z osla. Poddaný si chce uříznout jazyk. Bití poddaného co nezaplatil daně. Boj prince Filipa. Mučení v pekle. Lucifer pálí cigaretu o jazyk čerta. Lucifer dá hříšníkovi extra pálivý bonbon. Poddaní jsou vyhazováni z hradu. Mučení Kvida a ministra.
Závislosti	1	Filip se vsadí s Luciferem o duši.
Syndrom CAN	2	Koloděj bije a nadává svým dětem. Král nechá dceru zavřít.

Tabulka č. 17 – Čert ví proč

Nejkrásnější hádanka

Pohádka Nejkrásnější hádanka byla natočena na motivy pohádek Jana Drdy O Matějovi a Majdalence a Jak princezna hádala, až prohádala.

Pohádka vypráví o hodném a pracovitém Matějovi, který se zamiluje do dcery mlynáře Majdalenky. Jejich láska se nelíbí mlynáři. Matěj je chudý a on chce pro svou dceru bohatého ženicha; tím má být sousedovic Jakub. Toho ale nechce Majdalenka.

Jednou při práci na poli Jakub zachrání holoubka před dravcem a ten se mu odvděčí tím, že mu dá jahodu, po které lze rozumět řeči ptáků. Jakub se o jahodu rozdělí s Majdalenkou, aby také rozuměla řeči ptáků. Oba pak uslyší kohouta, jak říká, že jednou

bude mlynář Matěje vítat jako Majdalenčina ženicha. Majdalenka řekne otci kohoutova slova. Ten se rozzuří a Matěje vyhodí. Matěj odejde, ale slíbí, že se vrátí a Majdalenku si jako svou nevěstu odveze.

Matěje přivede cesta až do království, kde může získat ruku princezny ten, kdo zodpoví její hádanky. Komu se to nepodaří, tomu bude po první neuhodnuté hádance useknuto pravé ucho, po druhé neuhodnuté hádance ucho levé a po třetí špička nosu. Všichni kromě Matěje se zaleknou a utečou. Tomu se podaří princezniny hádanky vyřešit, ale princeznu za ženu nechce. Na zámku se seznámí s Ondřejem, který je do princezny zamilovaný.

Král neví, že Matěj o princeznu nemá zájem a nechce, aby si ho vzala, tak mu nabídne odměnu. To uslyší generál a pod výhrůžkou požaduje po Matějovi třetinu jeho odměny. Hofmistr a dvorní dáma také chtějí po třetině. Matěj na ně vyzraje a místo peněz žádá 99 ran rákouskou.

Z království odchází bez peněz, tak jde hledat zbohatnutí jinde, až narazí na loupežníka Madlafouse. Jeho kumpáni ho chytí a chtějí pověsit na trám. Ale nakonec Matěje na jeho žádost, a po složení zkoušky, vezmou do služby. Zkouška spočívá v tom, že Matěj má ukást řezníkovi býka, až ho řezník poveze na trh. Pokud tak neučiní, bude mu ustřelena hlava. Matějovi se podaří řezníka obelstít a býčka mu vezme. Od loupežníků dostane ještě jeden úkol, a to ukrást řezníkovi zástěru. To se mu opět pomoci lsti podaří. Zůstane tedy s loupežníky a další den přepadnou královskou družinu. Jelikož byl Matěj pověřen vedením, nařídí, ať se ukradené zlato rozdá lidem ve vsi. To se loupežníkům nelíbí a Matěje omráčí. To vidí generál a odvede Matěje na zámek. Uvrhnou ho do vězení a hrozí mu smrt oběšením. Před popravou má poslední přání: chce Ondru a pár vojáků, a s nimi slíbí získat zpět královo zlato. Matěj opět vymyslí lest a pošle Ondru do hospody říct loupežníkům, že se zítra lesem poveze zlato. V hospodě všichni pijí alkohol.

Loupežníci jsou v lese a čekají na vůz. Vůz přijede, ale loupežníci nevědí, že místo zlata veze pouze kamení. Vůz přepadnou a strhne se boj. Matěj s ostatními vojáky mezitím ze sídla loupežníků, kde jsou pouze dva loupežníci, které přepadnou, snadno přemůžou a ukradnou královo zlato. Po naložení zlata zavře generál s hofmistrem Matěje, nechají ho v sídle loupežníků a zlato odvezou s úmyslem si ho nechat. Ondra má starost o Matěje a proto je také zbit a svázán. Matěje najde Madlafous a chce ho zabít.

Matějovi nakonec pomůže holoubek, kterého zachránil. Matěj se vydává na zámek a vše řekne králi. Hofmistr a generál lžou králi, že zlato neukradli.

Loupežník Madlafous se nechce smířit se ztrátou zlata, pošle tedy králi psaní, že chce zpátky zlato a také ruku princezny. Aby si princezna nemusela brát Madlafouse, dají vyhlásit, že se zasnoubila s Matějem.

Matěj s Ondrou a princeznou se jedou projet a jsou přepadeni Madlafousem. V souboji Matěj s Ondrou vyhraje.

Pohádka má šťastný konec, princezna si vezme Ondru a Matěj Majdalenku.

Pohádka je plná přepadení a krádeží. Matěj jako kladná pohádková postava se dává k loupežníkům a je nucen několikrát krást, aby získal peníze a mohl si vzít Majdalenku.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	6	Krádež býka a zástěry. Přepadení královské družiny a uloupení zlata. Generál a Hofmistr ukradnou zlato. Přepadení Matěje, Ondry a princezny. Přepadení vozu. Přepadení loupežníků.
Lhaní	3	Ondra lže loupežníkům, že povevou lesem zlato. Generál a Hofmistr lžou, že neukradli zlato. Lhaní o zasnoubení princezny s Matějem.
Agrese	10	Useknutí ucha a nosu. Mlynář vyhodí Matěje. Generál vyhrožuje Matějovi, chce po něm peníze. Rány rákoskou. Matěje chtějí pověsit na trám. Vyhrožování ustřelením hlavy. Omráčení Matěje. Zavření Matěje. Zbití a svázání Ondry. Vyhrožování zabitím Matějovi.
Závislosti	2	Jahoda, po které se rozumí řeči ptáků. Pití alkoholu v hospodě.

Tabulka č. 18 – Nejkrásnější hádanka

Peklo s princeznou

Pohádka vypráví o tvrdohlavé princezně Anetě, která si nechce vzít prince Jeronýma, syna krále ze sousedního království, jemuž ji Anetin otec přislíbil. Pokud si ho nevezme, bude jejich království vyhlášena válka. Král se rozhodne pro malou lest, schová princeznu do věže a prohlásí, že o princeznu žádá sám Lucifer a unesl ji do mlýna. Princezně se ovšem ve věži nelíbí, a proto uteče. Po cestě potkává prince Jeronýma, ten netuší, že se potkal s Anetou. Další cestu již absolvují spolu. Ani Aneta neví, že tráví čas s princem Jeronýmem, a zamiluje se do něho.

Vyřčená lež ovšem rozzlobí samotného Lucifera a taky jeho vyvolenou Muribanu. Ta žárí a je na Lucifera zlá. Vydává se mezi lidmi na zem a vyhrožuje Anetě. Na zem se vydává i samotný Lucifer, který Anetu unese do pekla. Muribana princeznu v pekle najde a řekne jí, že pokud se Jeroným postaví samotnému Luciferovi tváří v tvář, Aneta bude volná.

Král najal herce a dobrovolníky z místního lidu, aby se přestrojili za čerty a čekali ve mlýně, kdo přijde princeznu zachránit. Do mlýna se také přijde podívat Lucifer a strhne se boj. Herci nakonec utečou. Jeroným Lucifera najde a žádá vysvobodit Anetu. V pekle ale musí nejprve svést boj s čertem a splnit úkol.

Pohádka má šťastný konec: princ Jeroným zachrání princeznu Anetu a pohádka končí jejich svatbou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	1	Lucifer unese Anetu.
Lhaní	3	Král lže, že o princeznu ruku žádá Lucifer. Aneta lže Jeronýmovi o tom, kdo je. Jeroným lže o tom, kdo je.
Agrese	4	Muribana vyhrožuje Anetě. Muribana je agresivní na Lucifera. Bitka s čerty ve mlýně. Jeroným se pere s čertem.
Útěky	2	Útěk princezny. Útěk prince.

Tabulka č. 19 – Peklo s princeznou

Anděl Páně

Pohádka Anděl Páně byla natočena na motivy pohádek Boženy Němcové.

Hlavním hrdinou této pohádky je anděl Petronel, který je nešika a paličák. Petronel jde na hodinu zpěvu, ale zpívá falešně a všem je jen pro smích. Nakonec je sbormistryní z hodiny vyhozen. Petronel je nešika, pokazí, na co sáhne. Nikdy ovšem svou vinu nepřizná. Jde za Pánem Bohem a chce příležitost, aby mohl ukázat, jak je šikovný. Pán Bůh mu tedy dá střežit na chvíli nebeskou bránu. Během této chvíle však Petronel neprávem pošle několik lidí do pekla, a dokonce hraje s čertem karty. Za trest pošle Pán Bůh Petronela na zem, aby napravil hříšníka. Petronel jde na zem, převlečený za žebravého mnicha, prosit do zámku o jídlo, ale je panem správcem, hrabětem a pannou klíčnicí hrubě vyhozen.

Klíčnice, rychtář a správce okrádají hraběte Maxmiliána. Klíčnice ho okrade o peníze a ukradne stříbrné přibory. Královský rychtář se správcem kradou dřevo z hraběcích lesů. Hrabě Maxmilián se na zámku moc nezdržuje, rád pije, jednou přijíždí na zámek v nočních hodinách opilý.

Klíčnice se správcem jsou velice panovační a zlí. Klíčnice obviní Dorku, že krade v kuchyni. Správce se s klíčnicí domluví, aby Dorce nastražila do pokoje ukradené přibory, a to z důvodu neopětované lásky k němu. Poté ji obviní z krádeže a dají zavřít na rok do šatlavy, k tomu má dostat výprask na pranýři.

K agresivnímu chování a nedokonalé kriminalitě dojde i v době, kdy se stane hrabě žebrákem, a to díky čertově kouzelné brašně, kterou použije Anděl Petronel k napravování hříšníka, ale napáchá s ní pouze škodu. Hrabě totiž není hříšník, ale spíše oběť. Hrabě jako žebrák pozná agresivní chování ze strany svých poddaných. I přesto, že všem tvrdí, že je hrabě, lidé ho odevšad vyhánějí, dokonce ho dají zavřít do vězení jako žebráka a další den ho chtějí oběsit. Zde je kromě agresivity a nedůvěry zřejmá i diskriminace. Člověk žebrák není člověk, byť by byl ve skutečnosti hrabětem.

Pohádka končí šťastně, Petronel se vrátí do nebe a služebná Dorka si vezme za muže polepšeného Maxmiliána, ale klíčnice ani pan správce potrestání nejsou. Petronel se zajímal, co bude s pravými nenapravenými hříšníky, a pán Bůh na to odpovídá, že jich se ujme světská spravedlnost s tím, že je možná napraví a možná projdou nebeskou bránou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	2	Krádež příborů a peněz klíčnicí. Krádež dřeva rychtářem a správcem.
Lhaní	1	Klíčnice obviní Dorku z krádeže příborů, které sama nastražila.
Agrese	5	Petroneli se všichni při zpěvu smějí a nakonec ho vyhodí. Vyhození Petronela ze zámku. Obvinění Dorky, že krade v kuchyni. Agresivní chování vůči hraběti, který vypadá jako žebrák (2x).
Závislosti	2	Petronel hraje karty s čertem. Král je opilý.

Tabulka č. 20 – Anděl Páně

Dešťová víla

Dešťová víla přijde do vesnice oděna v chudém šatu a prosí místní o jídlo. Nikdo jí nechce dát jídlo, zavírají před ní dveře. Chce se schovat do hospody před deštěm, ale vyhodí ji.

Statkář Lakota vybírá daně a je na lidi zlý. Chalupník nemá peníze na zaplacení daní, tak mu vezme tele. Když se vrátí statkář zpátky na statek, přijde tam Dešťová víla. Statkář ji vyhodí s tím, že nemá nic k snědku a přitom má v ruce jitnici. Vílu schová před deštěm až Květuška. Té dá víla za odměnu dva peníze, které nejsou na placení. Jeden je pro ni a druhý pro toho, kdo si to zaslouží. Poznává to tak, že když budou ve správných rukou, budou svítit.

Statkář chce provdat syna Ondřeje, proto pozve domů bohatou Bětu s rodiči. Ondřej ovšem nemá o Bětu zájem, miluje Květušku. Na této návštěvě se pije alkohol.

Dešťová víla jde do lesa, kde potká Květuščinu dědu, řekne mu kdo je, a že až bude nejhůř, tak za ní může přijít jen Květuška Pařízková.

Dešťová víla žádá slyšení u Slunce. Řekne, že Ondra má rád Květušku, ale rodiče chtějí, aby si vzal bohatou Bětu. A že v tom vztahu jde jenom o peníze. Peníze jsou pro lidi víc než přátelství a láska.

U Slunce jsou čtyři živly – Voda, Vzduch, Oheň a Země a chtějí lidi nějak potrestat. Slunce souhlasí s potrestáním, má ho provést Dešťová víla – vezme lidem vodu.

Děda vypráví příběh o víle, kterou potkal, a tvrdí, že za to sucho může ona, a ptá se Květušky, zda za ní půjde.

Když dojde i ta poslední voda, statkář vynadá ostatním, že mu vypili všechnu vodu, ale že dluhy platit nechtějí.

Statkář přijde pro dluh ke Květušce. Ta nemá peníze, tak jí starosta vezme beránky. Poté promluví s Květuščinou matkou, že dá Květušce svého syna Ondru za muže, pokud zajde za Dešťovou vilou. Matka ji nechce do světa pustit, ale Květuška se rozhodne, že půjde. Ondra chce jít s ní. Květuška mu dá penízek od víly a oba penízky začnou svítit, protože se Květuška s Ondrou mají rádi.

Statkář s Amidorem jdou v přestrojení za čarodějnici pro něco, čím by mohli uspat koně, ale ona je stejně pozná. Ve skutečnosti chtějí uspat Ondru, aby ráno zaspal a nešel s Květuškou do světa. Dostanou kytičku, ke které když někdo přivoní, tak usne. Za odměnu statkář čarodějnici dovolí nasbírat si dříví z lesa. V noci dá statkář Ondrovi přivonět, a tak se ho Květuška ráno nedočká. Odchází tedy sama a ví to jen děda.

Statkář pozve domů doktora, protože Ondra pořád spí. Doktor mu sdělí, že je Ondřej v pořádku. Místo poděkování mu statkář vynadá. Doktor se jde poradit s čarodějnici. Poté se vrátí za statkářem, podá Ondrovi živou vodu a chce peníze. Statkář lže, že nic nemá. Když statkář odejde, doktor zničí kytičku, kterou má Ondra blízko nosu. Ondra se ráno probudí a okamžitě se vydá Květušku hledat. Po cestě narazí na lapky, kteří ho okradou o penízek, boty a koně.

Květuška dorazí do chaloupky, kde jí dají najíst. Přesvědčí a také jí poradí, kde má Dešťovou vilu hledat.

Květuška vilu najde, ale pokud chce získat zpátky vodu pro všechny, musí jít s ní a splnit tři úkoly. Dva úkoly splní, ale třetí je těžký. Musí obětovat svůj život nebo život toho člověka, kterého má nejraději, což je Ondra. Jeden z nich se má stát kapkou vody a zachránit tak ostatní. Květuška neví, jak se rozhodnout a nechá to na náhodě – hodu mincí. Obětovat život má Ondra, ale Květuška se rozhodne, že to bude ona, kdo život obětuje.

Ondra Květušku nenajde, tak se vrátí domů. Statkář slaví, že se Ondra vrátil. Uspořádá hostinu, kde se popíjí alkohol a hned plánuje vdavky s Bětou, ale Ondra stále

Bětu odmítá. Nakonec se Ondrovi vrátí peníze i Květuška a je velká svatba. Na svatební hostině se popíjí alkohol.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	1	Lapkové okradou Ondru.
Lhaní	3	Statkář lže víle, že nemá jídlo. Statkář lže čarodějnici. Statkář lže doktorovi.
Agrese	3	Vílu vyhodí z hospody, když se chce schovat před deštěm. Statkář vynadá místním, že mu vypili vodu. Statkář vynadá doktorovi.
Závislosti	5	Alkohol na návštěvě. Alkohol na hostině. Alkohol na svatební hostině. Omamná kytička. Živá voda.

Tabulka č. 21 – Dešťová víla

Micimutr

Pohádka začíná tím, že se v království objeví drak, který požaduje princeznu Karolínu, a žádný z princů, kteří se na zámek sjeli princeznu zachránit, nemá odvalu se s ním utkat. Naštěstí žije v království statečný loutkář Vítek, který princeznu miluje a rozhodne se ji zachránit ze spárů draka. V tom mu pomůže kouzelnice Micimutr, která draka promění v loutku. Drak zůstane loutkou pouze tehdy, pokud Vítek nic neprozradí. Již zde se můžeme setkat s naváděním ke lži. Micimutr je názoru, že dobré skutky se nedělají pro odměnu. Vítek princeznu miluje, ale souhlasí s tím, že bude mlčet o tom, že to byl on, kdo přemohl draka.

Na místě, kde byla ponechána princezna drakovi, se objeví neschopný a namyšlený princ Vladimír, a jelikož princezna svého zachránce neviděla, domnívá se, že to byl zrovna on, kdo ji zachránil. Zde se opět setkáváme se lží, jelikož princ Vladimír se prohlašuje za zachránce a hrdinu. Princ Vladimír je agresivní a šikanuje loutkáře Vítku – chce si půjčit jeho loutkové divadlo a nazve ho hňupem a řekne mu, ať vypadne. Princezna se Vítku

zastane a napomene prince, že se nemusel chovat tak hrubě. S hrubým chováním se můžeme setkat také u zámeckého kuchaře, který se chová despoticky a nadává do nemehel svým kuchtíkům. Poté také princ Vladimír vynadá kuchaři („ty zauzlovaná špageto, ty dutej makarone, ty přičmoudlej kastrole“), obviní ho neprávem ze lži a požaduje pro něho trest – deset ran holí.

Pohádka se prolíná se současností, kdy Micimutr (jménem Margareta Kocourková) žije v činžovním domě, kde dělá domovnici. V domě žije kluk jménem Jirka, který se trápí pro svého nemocného psa Dódu. U Jirky se nejprve setkáme s agresivním chováním, na Micimutr je drzý a řekne jí, co se tady motá. Následně se jí omluví, když se potkají na chodbě domu a Jirka pláče kvůli umírajícímu psovi.

Dalším rizikovým jevem objevujícím se v této pohádce je útěk z domu, kdy si princezna nechce vzít za muže prince Vladimíra a v noci utíká ze zámku (odplouvá na lodičce). Vítek princeznu díky pomoci Micimutr najde. Pohádka má šťastný konec, vyjde najevo, kdo zachránil princeznu. Prince Vladimíra Micimutr promění v loutku a vezme ho do světa lidí, kde ho potrestá tím, že musí pracovat jako popelář. Otázka trestu pro prince je pro malé děti a nakonec i pro dospělé sporná, ovšem pro každý věk z jiného úhlu. Malé děti povolání popeláře obdivují. Tato pohádka je zajímavá tím, že spojuje pohádkový svět se světem skutečným.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Lhaní	2	Micimutr nutí Vítka lhát, aby neřekl, že on zachránil princeznu. Princ Vladimír lže, že zachránil princeznu.
Agrese	4	Princ Vladimír se chová agresivně k Vítkovi. Kuchař vynadá kuchtíkům. Princ Vladimír vynadá kuchaři. Jirka se chová agresivně k Micimutr.
Útěky	1	Princezna uteče z domu.

Tabulka č. 22 – Micimutr

Čertova nevěsta

Pohádka Čertova nevěsta byla natočena na motivy pohádek Boženy Němcové o Chytré princezně a spravedlivém Bohumilovi. Pohádka vypráví o království, kde žije mladý král Bořivoj s královnou Alžbětou. Král často a rád vyráží na lov zvěře spolu se svou družinou. Královna čeká na zámku spolu se svými komornými, velice touží po miminku, je nedočkavá a modlí se ke svaté Kryšpíně, aby jí dala dítě. Jelikož její modlitba není vyslyšena a královna již nechce déle čekat, přijme nabídku čerta. Čert chce ovšem podepsat smlouvu, na kterou nakonec královna přistoupí. Královna svému manželovi nepřizná, že podepsala úmluvu s čertem, aby se jí konečně narodilo dítě. Královně se narodí dcera Štěpánka.

Jakmile je Štěpánce osmnáct let, přijde čert za královskými rodiči s tím, že se má Štěpánka stát manželkou samotného Lucifera. Královna je nucena se svému manželovi ke všemu přiznat.

Štěpán, syn královniny komorné, chce Štěpánku zachránit a vydá se za čarodějnici pro kouzelnou bylinu, která má Štěpánku ochránit. Čarodějnice chce Štěpána zabít i přesto, že za ni přijde a slušně sdělí své přání. Štěpánovi se podaří čarodějnici přemoci pomocí kouzelného proutku. Nakonec spatří i kouzelnou bylinu, utrhne ji a chce si ji odnést, ale v jeskyni, kde ježibaba žije, ho zasype kamení.

Ten den se má princezna zasnoubit. Shání se po Štěpánovi, ale Štěpánova matka prohlásí, že ho celý den taky neviděla.

Při zasnubním večeru se mezi princí žádajícími o ruku princezny strhne bitka. Na zasnubním večeru se objeví i samotný Lucifer. Poté, co ho princezna odmítne, ji promění v přízrak, který bloudí mezi životem a smrtí. Kouzelná bylina totiž ochrání princeznu jen na půl. Tato pasáž pohádky vykazuje až prvky hororu. Štěpán chce princeznu zachránit, ale neví jak. Vydá se proto za čertem zjistit, jak ji zachránit. Zde se Štěpán s čertem sází, že pokud splní tři úkoly, řekne mu, jak princeznu zachránit, a pokud tyto úkoly nesplní, zůstane Štěpán v pekle. Při plnění prvního úkolu použije Štěpán lest, aby byl schopen úkol splnit (v noci dělá kukačku a čert, když slyší kukačku, řekne, že za celých 770 let co straší, neslyšel v noci kukat kukačku). Úkolem Štěpána bylo zjistit, kolik let má čert, což se mu díky lsti podařilo. Druhým úkolem Štěpána je ukrást víle zrcátko. Přímou tedy po Štěpánovi vyžaduje kriminální chování. Štěpán je poctivý a místo krádeže zrcátka řekne víle pravdu a zrcátko si od ní vypůjčí. Čert spílá víle, že dala smrtelníkovi

zrcátko, místo aby ho utopila. Víla odpoví, že utopí jeho a nazve ho smradem. Při třetím úkolu se vsadí Štěpán se samotným Luciferem. Pokud úkol splní, bude princezna propuštěna. Pokud ne, zůstane princezna Luciferovi a Štěpán bude sloužit v pekle. Štěpánovi se podaří úkol splnit, princeznu vysvobodí a pohádka má šťastný konec.

Originál pohádky Spravedlivý Bohumil je hororový, princezna v noci ožívá a zabíjí vojáky. Ti zčernají stejně jako princezna. V této pohádce se kromě zakletí princezny v přízrak prvky hororu neobjevují.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	1	Pokus o zabití Štěpána.
Lhaní	1	Královna lže svému muži o smlouvě s čertem.
Agrese	3	Boj mezi nápadníky. Vila nadá čertovi. Čert nadá víle.
Závislosti	2	Sázka Štěpána s čertem. Sázka Štěpána s Luciferem.

Tabulka č. 23 – Čertova nevěsta

Tři bratři

Pohádka Tři bratři vznikla spojením tří pohádek – O Šípkové Růžence, O Červené Karkulce a O dvanácti měsíčkách.

Na statku žili rodiče a ti měli tři syny, Jana, Pepu a Matěje. Ti se jednoho dne vydávají do světa na zkušenu a také si chtějí najít nevěsty, aby jim otec mohl přenechat hospodářství. Synové se při svém putování ocitají ve třech výše zmiňovaných pohádkách.

U Matěje nelze rozeznat věk, ale autorka práce předpokládá, že mu ještě nebylo 18 let. Tudíž zde vidíme syndrom CAN, kdy rodiče nechají odjet Matěje do světa na zkušenu.

Nejprve se vypráví příběh O Šípkové Růžence. V království žije král s královnou, a ti touží po dítěti, kterého se jim nedostává. Král jednoho dne vyrazí za stařenou

do mokřin s prosbou o pomoc. Stařena mu připraví lektvar, za nějž nechce peníze, žádá pouze o pozvání na křtiny. Královně se narodí dcera Růženka, ale při křtu král zapomene stařenu z mokřin pozvat. Ta uvalí na Růženku zlou kletbu. Ze strany stařeny jde o agresi, kterou vyprovokuje porušení slibu a nevděk, a ty se zde jeví jako prvky rizikové.

Tři bratři slyšeli příběh princezny Růženky a jdou hledat zámek, kde Růženka spí. Setkají se se stařenou z mokřin a ptají se na zmíněný zámek. Stařena si uvědomí, že je to již sto let, co Růženka spí, a že již nastala doba k její záchraně. Aby tomu zabránila, snaží se bratry otrávit lektvarem. S agresí se můžeme setkat také v situaci, kdy se jeden z bratrů dostane do šarvátky s místními hochy, když si hledá nevěstu a vybírá si zadané dívky.

V pohádce Červená Karkulka se setkáváme se syndromem CAN, kdy Červená Karkulka jde sama hlubokým lesem k babičce. Měla se držet při kraji, ale šla pěšinou, kterou chodívá s matkou, a tam narazila na vlka. Vlk zjistí od Karkulky, kam jde a kde babička bydlí. Je tam dříve než Karkulka, babičku sní a čeká na Karkulku. Tu nakonec taky sní. Zachrání je myslivec Matěj. Ten zabodne surově do vlka nůž a rozpáře mu břicho. Babička vlkovi břicho zašije a rozhodne, že jí vlk bude hlídat dům proti zlodějům. V pohádce je náznak pedofilní lásky, kdy Matěj Karkulce vyznává lásku (já na tě celé dny myslívám potají) a předběžně ji požádá o ruku. Následně jde domluvit s rodiči Karkulky, že si ji za pár let vezme za ženu.

Pepa se na své cestě setkává s Maruškou, která žije s macechou. U matky se setkáváme se syndromem CAN, nevlastní sestra Holena Marušku šikanuje, poroučí jí. K jídlu dostává Maruška suchý chléb a vodu. V zimě pak pošle Holena svou sestru pro fialky, přičemž venku panuje mráz a zima. Matka s dcerou ji vyženou ze slovy „bez kytek se nevracej, bez tebe nám bude hej“. Naštěstí narazí na dvanáct měsíčků, kteří jí pomůžou. Když donese domů fialky, pošlou ji znovu pro jahody a následně pro jablka. Holena s matkou mají pocit, že Maruška donesla domů málo jablek, a vydají se za dvanácti měsíčky samy. Dvanáct měsíčků na ně pošle měsíc leden – zde je zlo trestáno agresí vůči maceše a Holeně.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	3	Stařena chce otrávit bratry. Vlk sní babičku. Vlk sní Karkulku.

Agrese	4	Stařena z mokřin uvalí na Růženku kletbu. Boj jednoho z bratrů. Myslivec rozpáře vlkovi břicho. Dvanáct měsíčků pošle na macechu a Holenu mráz.
Syndrom CAN	4	Rodiče nechají Matěje odjet do světa. Karkulka jde sama lesem. Jeden z bratrů vyzná lásku mladé Karkulce a předběžně ji požádá o ruku. Maruška je týrána macechou a nevlastní sestrou.

Tabulka č. 24 – Tři bratři

Sedmero krkavců

Pohádka Sedmero Krkavců byla natočena na motivy klasické pohádky Boženy Němcové "Sedmero krkavců". Jedná se o příběh mladé dívky Bohdanky, narozené v rodině pekaře. Pekařova žena před lety ve vystupňovaném afektu přivolala na své syny nepřiměřený trest – aby zkrkavčili. Tak se skutečně stalo a synové proměnění v krkavce odlétli. Matčino hoře se časem zmírní narozením dcery Bohdanky.

Pekař se svou ženou před Bohdankou tají skutečnost, že měla bratry. Bohdanka však dospěje, dozví se s pomocí čarodějnice a jejího kouzelného hřebenu o tom, že měla bratry i o prokletí rodiny a rozhodne se bratry zachránit. Matce ovšem nastává další bolest; Bohdanka bez rozloučení odchází z domova zachraňovat bratry. Místní čarodějka jí poradí, jak bratry zachránit: musí ušít z látky utkané z vlastnoručně natrhaných kopřiv košile a během doby, kdy bude košile dělat, nesmí promluvit ani slovo. Bohdanka úkol na sebe vezme. V době, kdy je Bohdanka v lese, se tam objeví dva princové. Loví divočáky a netuší, že se v kukuřici ukrývá také Bohdanka. Aby Bohdanku nezastřelili, zachrání ji krkavec, ale ten je princem Norbertem postřelen. Bohdanka ho chce zachránit a hodí po princovi kamenem, ten ji chytne za vlasy a chová se agresivně. S poraněným bratrem – krkavcem pak Bohdanka utíká k čarodějnici, aby ho zachránila. Zůstane přes noc u ní a pomocí hřebenu se dozví její tajemství. Čarodějnice byla původně vyvolenou krále, ale díky lstím jeho sestry přišla o krále i o dítě a byla prohlášena za čarodějnici.

Bohdanka koná dobro, pracuje na výrobě košilí. Občas ji chodí navštěvovat princ Bartoloměj a někdy jí také pomáhá.

Díky krkavcům pomůže Bartoloměj Bohdance, když je vážně nemocná. Odveze ji na zámek, aby se uzdravila. Tam se ovšem Bohdanka ocitá v nebezpečí. Královně se to

nelíbí a chce Bohdanku vyhodit. Bartoloměj se jí zastane a Bohdanka zůstává na zámku. Tam může také pokračovat ve výrobě košilí.

Bartoloměj se do Bohdanky zamiluje a požádá ji o ruku. Bohdanka otěhotní, ale královna stále usiluje o to, aby Bartoloměj s Bohdankou nebyli spolu, proto lstí vyše Bartoloměje pomocí bratrovi, s tím, že ona se o Bohdanku postará. Bohdanka pomocí kouzelného hřebenu zjistí pravdu o tom, co kdysi provedla královna nastávající ženě svého bratra a že všem lhala, že je těhotná. Po narození Bohdančina dítěte se ho chce královna zbavit, hodí ho do řeky a všem řekne, že se Bohdance narodil krkavec. Dítě naštěstí zachrání krkavci a předají ho čarodějnicí, ale Bohdanka je zavřena do žaláře a má být upálena. Bohdanka nemůže promluvit a stále se snaží dokončit košile. To se jí naštěstí podaří a v poslední chvíli dokončí úkol záchrany bratrů. Vyjde také najevo, že matka Bartoloměje je čarodějnice, která byla kdysi vyvolenou krále a kterou královna obelstila, vzala jí dítě a prohlásila ji za čarodějnici, stejně, jak to chtěla udělat s Bohdankou.

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY
Kriminalita	2	Královna chce zabít Bohdančino narozené dítě. Královna chce upálit Bohdanku.
Lhaní	7	Matka lže dceři o sourozencích. Královna všem lže o králově nastávající nevěstě. Královna lže synovi, že musí jít zachránit bratra. Královna lže, že je těhotná. Královna lže, že se Bohdance narodil krkavec. Královna lže Bartoloměji, že zavinil smrt svého otce. Královna lže, že je matka prince Bartoloměje.
Agrese	2	Princ Norbert drží Bohdanku za vlasy a chová se k ní agresivně. Královna je agresivní, když princ přivede na zámek nemocnou Bohdanku, chce jí vyhodit.

Tabulka č. 25 – Sedmero krkavců

4.2 Shrnutí, závěr výzkumu

JEVY	ČETNOST	VYBRANÉ PROJEVY	ČETNOST JEDNOTLIVÝCH PROJEVŮ
Kriminalita	78	Krádež	34
		Přepadení	9
		Únos	12
		Pokus o vraždu	16
		Vražda	7
Lhaní	58		
Agrese	101	Šikana	1
		Verbální agrese	30
		Fyzická agrese	56
		Fyzická a verbální agrese	12
		Autoagrese	2
Závislosti	49	Alkohol	30
		Hraní kostek	1
		Hraní karet	1
		Kouření	5
		Droga	9
		Sázka	3
Syndrom CAN	7	Děti se potulují samy	3
		Bití a nadávky	1
		Týrání	1
		Zavření dcery	1
		Vyznání lásky dítěti	1
Útěk	4		

Tabulka č. 26 – Celkové shrnutí

V praktické části diplomové práce autorka práce stručným obsahem a představením jednajících postav zhlédnutých 25 pohádek sledovala jevy vymezené v části teoretické, a to

prostřednictvím nezúčastněného pozorování. Následně jevy pomocí obsahové analýzy kvantifikovala a zapisovala do tabulek četností. Autorka popisuje děj a představuje aktéry zhlédnutých 25 pohádek zejména se zřetelem na jevy vymezené v teoretické části. To znamená, že autorka děj nepopisuje vždy stejně podrobně a vyčerpávajícím způsobem, ale podrobněji se věnuje právě těm partiím, kde se vyskytují vymezené jevy.

Výsledná tabulka č. 26 potvrzuje mnohočetnost jevů rizikových a sociálně patologických, které někdy proměňují pohádku nebo její části v horor či krimipříběh. Autorka po vypracování praktické části došla k závěru, že v každé pohádce se nachází minimálně jedno rizikové chování či sociálně patologický jev. Autorka práce nezhlédla pohádku, ve které by se nevyskytovalo rizikové chování či sociálně patologický jev.

Za zamyšlení stojí lhaní, bez něhož jakoby ani pohádka nemohla být. Je jeho součástí stejně, jako je součástí našeho života.

Nejčastěji lžou lidé ze zbabělosti. Lež jim má pomoci k tomu, aby unikli důsledkům svých činů a opominutí. Bojí se trestu. Všechny výmluvy a vykrucování mají tento charakter. Stejně jako sebeomlouvání. Jiným důvodem je získání, dosažení něčeho, k čemu bych se bez pomoci lži a lsti nedostal (Piťha, 2006, s. 159). Piťhova slova jsou přesně tím, co sledované pohádky zobrazovaly.

Podstatným zjištěním je také to, že je mnoho pohádek, ve kterých se pije alkohol. A to nejen při zvláštních příležitostech jako je hostina či oslava, ale i při běžných činnostech, jako je vyučování či cestování. Nejméně početnou skupinu jevů tvoří úteky a syndrom CAN.

V pohádkách se vyskytuje velké množství kriminálních činů. Zarážející je také výskyt vražd, kdy pohádková postava zemře a již není oživena. Ve výčtu pohádek je pouze jedna, a to Jezerní královna, kde zahyne kladný hrdina a již není oživen.

Někdo by mohl namítat, že prvky krutosti jsou v pohádce znázorněny jen při přemáhání zla. Bohužel se tomu tak neděje. Krutost ve formě agrese je v pohádkách častým jevem. Nedopouštějí se jí jen záporní hrdinové, ale i hrdinové kladní.

Jak se lze dozvědět z odborné literatury, děti se ztotožňují s kladnými hrdiny. Ve většině pohádek se rizikového chování a sociálně patologických jevů dopouštějí záporné pohádkové postavy, ale jsou i takové pohádky, kde se dopouštějí rizikového a patologického jednání pohádkové postavy kladné, a to dokonce i v situacích, kdy nebojují proti zlu. Jedná se například o čerta z pohádky Princezna ze mlejna v situaci, kdy

chce vyhnat Matěje ze statku. Nebo když ukradne Luciferovi kouzelný šátek. V pohádce Jezerní královna princ ukradne jídlo, i když za účelem nakrmení dětí. Kouření v pohádkách není jevem častým, ale také se ho dopouští kladná pohádková postava – mlynář z pohádky Princezna ze mlejna. Taktéž útky nejsou častým jevem, ale vždy uteče kladná pohádková postava. Dalším takovým příkladem je pohádka Nejkrásnější hádanka, kdy Matěj potřebuje peníze, aby si mohl vzít svou vyvolenou, a s vidinou peněz neodmítne spolčení s loupežníky.

Autorka si na počátku výzkumu stanovila výzkumný problém, který zní „Jaká je četnost výskytu rizikového chování sociálně patologických jevů v pohádkách České filmové tvorby po roce 1993?“ a dále položila tyto výzkumné otázky:

VO 1 Jaké rizikové chování a patologické jevy jsou zastoupeny v pohádkách?

VO 2 Jaké rizikové chování a patologické jevy se v pohádkách vyskytují nejvíce?

VO 3 Jakým chováním se nejčastěji v pohádkách projevuje rizikové chování a sociálně patologické jevy?

Odpověď na výzkumný problém

Na výzkumný problém podrobně odpovídá tabulka č. 26. Z ní je patrné, že ve sledovaných pohádkách se celkem 297krát vyskytovalo rizikové chování či sociálně patologický jev. Tedy průměrně asi 11 jevů na jednu pohádku. Není zde pohádka bez tohoto výskytu.

Odpověď na výzkumnou otázku 1

Z celkového souhrnu rizikového chování a sociálně patologických jevů v pohádkách je zřejmé, že v pohádkách se vyskytuje kriminalita, lhaní, agrese, závislosti, syndrom CAN a útky. Tedy to, co známe i ze současného života. Vidíme, že tyto problémy nejsou nic nového.

Odpověď na výzkumnou otázku 2

Nejčastějším jevem vyskytujícím se v pohádkách je agrese. Tato se objevuje v pohádkách 101krát. Objevuje se ovšem v různé formě a intenzitě. Někdy je spíše legrací, někdy krutá.

Pokud však připočteme i přepadení, pokus o vraždu a vraždu (agrese v kriminálním rozměru), dostaneme se k číslu 133, což je dostatečně výmluvný argument pro tvrzení, že pohádka se bez násilí neobejde.

Odpověď na výzkumnou otázku 3

Rizikové chování a sociálně patologické jevy se v pohádkách nejčastěji projevují agresí, ať už fyzickou (56krát) či verbální (30krát). Agrese se v pohádkách projevuje nejvíce souboji, napadením a nadávkami. V pohádce se setkáme také se šikanou a mučením. Vražda jako vrcholná forma agrese se objevuje 7krát, ale pokus o vraždu dokonce 16krát.

Na druhém místě je pak lhaní (58krát). Lžou i kladné postavy, i když často z donucení nebo pro „dobrou věc“.

Pohádky české filmové tvorby promítány v kinech jsou různorodé. V některých se vyskytuje méně a v některých více rizikových jevů. Po zhlédnutí všech 25 zde jmenovaných pohádek autorka práce zastává názor, že ne všechny pohádky jsou vhodné pro děti všech věkových kategorií. Například v pohádce Čert ví proč nahánějí čerti a Lucifer hrůzu. Peklo působí opravdu hrůzostrašně. Je plné mučících nástrojů a lidí, hříšníků, kteří jsou mučeni. Tato pohádka je také tou, ve které se vyskytuje nejvíce prvků agrese (14krát) ze všech sledovaných pohádek.

Pohádka Jezerní královna vykazuje vysokou četnost kriminálního jednání (9krát) a znaky brutality, je velice temná. Navíc končí smrtí kladného hrdiny. Pohádka Čertova nevěsta vykazuje v jedné scéně až prvky hororu. Jedná se o pasáž, kdy je princezna proměněna v přízrak. Všichni přítomní panikaří, křičí a utíkají a celá situace je ještě umocněna dramatickými tóny hudby.

Některé pohádky jsou naopak milé a veselé, a přesto, že se v nich objevuje rizikové chování a sociálně patologické jevy, určitě by je autorka práce doporučila všem věkovým kategoriím. Jedná se o pohádku Šmankote, babičko, čaruj! či Lotrando a Zubejda. V této pohádce dokonce není znázorněno zlo, proti kterému by hlavní hrdina bojoval.

Autorka práce se domnívá, že výše uvedený výčet sociálně patologických jevů a rizikového chování ve sledovaných pohádkách je dostačujícím upozorněním, že se

v pohádkách nevyskytují jen okrajově a že je třeba se pohádkou jako součástí výchovy zabývat.

ZÁVĚR

Při studování tématu rizikového chování a sociálně patologických jevů v pohádkách autorka práce pročetla velké množství publikací a měla možnost se jejich prostřednictvím seznámit s různými názory jednotlivých autorů. Podstatné poznatky a fakta uvedla v teoretické části diplomové práce.

Z toho, co bylo napsáno v části teoretické, je patrné, že pohádky jsou pro děti přínosem, jistotou, a hrůzy, které jsou v nich vyobrazeny prostě do pohádek patří. Nejdůležitější je, aby dobro zvítězilo nad zlem a zlo tímto bylo potrestáno a ztratilo tak na atraktivitě. Tak i dítě ví, že přes veškeré nástrahy, které musí řešit, nakonec vše dobře dopadne.

Přestože se ve většině odborné literatury dočteme o tom, že pohádka má na děti dobrý vliv a děti se díky pohádce naučí rozlišovat dobro a zlo, není vyloučeno, že některé děti mohou agresivní a jiné patologické chování v různé míře negativně ovlivnit.

Tak, jako platí, že každý dospělý člověk je individualitou, platí to i o dítěti. To, co se jednoho dítěte ani nedotkne, může druhé značně ovlivnit. Rovněž některé hrůzostrašné scény mohou špatně působit na příliš citlivé děti a zvyšovat jejich úzkost.

Na základě vypracované praktické části diplomové práce došla autorka práce k závěru, že v každé pohádce české filmové tvorby vysílané v kinech po roce 1993 se vyskytuje rizikové chování či sociálně patologický jev. V každé sledované pohádce také vítězí dobro nad zlem, a tudíž autorka práce předpokládá, že sledované pohádky nejsou těmi, které by měly dítě nějak významně negativně ovlivnit.

Důležité ovšem je, aby si děti při sledování pohádky tyto jevy nebraly jako vzor. Aby se nesnažily řešit nespravedlnost samy. Proto je velice nutné pohádky s dětmi vybírat, komunikovat s nimi o pohádkách, které zhlédly v televizi či v kině a vysvětlovat jim jevy a skutečnosti, kterým nerozumí. Nejdůležitější ovšem je, abychom jako rodiče a vychovatelé byli pro děti dobrým vzorem. Takovým vzorem, aby se rizikové a sociálně patologické jevy, které se vyskytují v pohádkách, nevyskytovaly v rodině.

Média ovlivňují děti, protože ty u nich tráví značnou část svého volného času, ale rodina zůstává pro ně primárním vzorem. Je důležité, v jaké rodině dítě vyrůstá, jak se socializuje do společnosti a jaké vzory má během dětství kolem sebe. Důležité je také pochopit a přijmout tu skutečnost, že potírat zlo zlem může sice přinést okamžitý účinek, ale jen krátkodobý, zato však je setbou zla nového.

Pochopit to a nenapodobovat pohádkové postavy je možné v případě, kdy rodiče a vychovatelé nebudou děti nechávat samotné při sledování filmové pohádky, ale budou ji sledovat a prožívat ji s nimi a vést je.

Autorka práce chtěla poukázat na skutečnost, že i v dnešních, již přepracovaných, pohádkách se vyskytují projevy rizikového chování a sociálně patologických jevů. Tomu nasvědčují i výsledky výzkumu prezentované v praktické části diplomové práce. Autorka předpokládá a doufá, že výsledky výzkumu by mohly přispět rodičům a vychovatelům k lepší informovanosti v oblasti rizikového chování a sociálně patologických jevů a uvědomění, že tato oblast se nevyhýbá ani pohádkám. Právě pohádky a rizikové jevy v nich obsažené mohou rodičům a vychovatelům pomoci, aby proti těmto „bojovali“, a to nejlépe prevencí. Pohádka je pro to skvělým nástrojem. Je velice vhodné a přínosné, aby rodiče dětem pohádky četli, případně se dívali na pohádky s nimi, a po zhlédnutí si s dětmi o pohádce vyprávěli. Co se dětem na pohádce líbilo, co se dětem na pohádce nelíbilo, jak by se v takové situaci zachovaly ony.

Cíl diplomové práce, kterým bylo analyzovat výskyt a projevy sociálně patologických jevů a rizikového chování v pohádkách české filmové tvorby po roce 1993, autorka práce na základě zjištěných informací hodnotí jako splněný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy a monografické publikace

BASILE, Giambattista. *Pentameron, aneb, Pohádka pohádek*. Vyd. 1. Ilustroval Josef HEGENBARTH, přeložil Jan BRECHENSBAUER. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961. Nesmrtelní (SNKLU).

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek*. Praha: NLN nakladatelství Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-290-1.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.

ČERVENKA, Jan. *O pohádkách: sborník statí a článků*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1960.

FISCHER, Slavomil, ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

GRIMM, Jacob Ludwig Karl a Wilhelm Karl GRIMM. *Pohádky*. 2. Vyd. Přeložila Jitka Fučíková. Praha: Odeon, 1988.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2206-1.

HRABÁK, Josef. *Dějiny české literatury. I. Starší česká literatura*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959.

HRUBÍN, František. *Špalíček veršů a pohádek*. 3. vyd. Ilustroval Jiří TRNKA. Praha: Albatros, 1974. Klub mladých čtenářů (Albatros).

CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989.

CHLUP, O., KUBÁLEK, J., UHER, J. *Pedagogická encyklopedie II. díl*. Praha: Novina, 1939.

CHOMYNOVÁ, Pavla. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD): výsledky průzkumu v České republice v roce 2011*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, c2014. Výzkumné zprávy (Úřad vlády České republiky). ISBN 978-80-7440-101-5.

KLÍMOVÁ-FÜGNEROVÁ, Miroslava. *Citová výchova v rodině*. Martin: Osveta, 1977.

KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouřa deprivantů*. Praha: Makropulos, 1996. ISBN 80-901776-8-9.

KUDĚLKA, Viktor. *Malý labyrint literatury*. Praha: Albatros, 1982.

KRAUS, Blahoslav, Jolana HRONCOVÁ a kol. *Sociální patologie*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Fraus slovník literárních pojmů, aneb, Co se skrývá za slovy*. Plzeň: Fraus, 2006. ISBN 80-7238-620-4.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5309-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Jak a proč nás trápí děti*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-587-4.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.

NEŠPOR, Karel. *Hazardní hra jako nemoc: jak problémy rozpoznávat, jak je zvládat, jak jim předcházet*. Praha: Nakladatelství Aleny Krtilové, 1994.

OLIVAR, Roberto Roche. *Etická výchova: Učeb.texty pre vyučovanie predmetu etická výchova na základných a stredných školách*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5.

PERRAULT, Charles. *Pohádky & bajky*. Vydání první. Ilustroval Eva FRANTOVÁ, přeložil František HRUBÍN, přeložil Gustav FRANCL. Praha: Slovart, s.r.o., 2015. Brio. ISBN 978-80-7391-236-9.

PÍTHA, Petr. *Výchova, naděje společnosti*. České Budějovice: Poustevník v nakl. Studio Gabreta, 2006. ISBN 80-86610-18-7.

PSENNEROVÁ, Sabina. *Sociální patologie I*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, Lékařská fakulta, 2011. ISBN 978-80-7368-817-2.

ŘEHAN, Vladimír. *Závislost na alkoholu a jiných drogách - psychologický přístup*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1994. ISBN 80-7067-359-1.

ŘÍČAN, Pavel a Drahomíra PITHARTOVÁ. *Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7.

ŘÍČAN, Pavel. *Jak na šikanu*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2991.

SEKOT, Aleš. *Úvod do sociální patologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5261-1.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1998. ISBN 80-85010-06-2.

SKÁLA, Jaroslav. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. Praha: Avicenum, 1987.

SKOPAL, Ondřej, Martin DOLEJŠ a Jaroslava SUCHÁ. *Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4223-5.

SOBOTKOVÁ, Veronika Nielsen a kolektiv. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3.

STANKOWSKI, Adam. *Nástin problematiky etopedie a sociální patologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. ISBN 80-7042-360-9.

STREIT, Jakob. *Proč děti potřebují pohádky*. Praha: Baltazar, 1992.

SVOBODA, Jan. *Agrese a agresivita v předškolním a mladším školním věku*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0603-3.

VÁGNEROVÁ, Kateřina. *Minimalizace šikany: Praktický rádce pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-611-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie 1: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VEČERKA, Kazimír et. al. *Sociálně patologické jevy u dětí: závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-74-6.

VLAŠÍN, Štěpán (ed.). *Slovník literární teorie*. 2. rozš. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.

Kapitoly v monografiích

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Kriminální chování. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav Csémy, Jana Hamanová a kolektiv. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, s. 176 - 186. ISBN 978-80-7387-793-4.

HOFERKOVÁ, Stanislava. Různé přístupy ke společensky nežádoucím projevům chování mládeže. In: HOFERKOVÁ, Stanislava. *Acta Sociopathologica II*. Hradec Králové: Gaudemus, 2015. s. 34 – 51. ISBN 978-80-7435-577-6.

JIRÁK, Jan. Násilí a logika mediálního byznysu aneb Proč už nejsou Profesionálové s hvězdičkou. In: *Média a násilí: přednášky a diskuse ze semináře, který uspořádaly společnost Corona a Stálá komise pro sdělovací prostředky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v rámci Mezinárodního festivalu animovaných filmů AniFest 2005 (Třeboň, 7. května 2005)*. Praha: Corona, 2005, s. 13 - 17. ISBN 80-903363-5-3.

NEŠPOR, Karel. Problémy působené hazardem u dospívajících. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav Csémy, Jana Hamanová a kolektiv. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, s. 110 - 117. ISBN 978-80-7387-793-4.

PAPEŽOVÁ Hana. Rizikové chování v oblasti stravování. In: KABÍČEK, Pavel, Ladislav Csémy, Jana Hamanová a kolektiv. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014, s. 315 - 328. ISBN 978-80-7387-793-4.

PELCÁK, Stanislav. Vybrané problémy rizikového chování v adolescenci. In: HOFERKOVÁ, Stanislava. *Acta Sociopathologica II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. s. 53 – 74. ISBN 978-80-7435-577-6.

SAK, Petr. Mediální násilí: Nahodilost či logický důsledek stavu společnosti? In: *Média a násilí: přednášky a diskuse ze semináře, který uspořádaly společnost Corona a Stálá komise pro sdělovací prostředky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v rámci Mezinárodního festivalu animovaných filmů AniFest 2005 (Třeboň, 7. května 2005)*. Praha: Corona, 2005, s. 3235 - 20. ISBN 80-903363-5-3.

ŠIRŮČKOVÁ, Michaela. Rizikové chování. In: MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. 1. vyd. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. s. 127 – 132. ISBN 978-80-87258-89-7.

ŠIRŮČKOVÁ, Michaela. Rizikové chování a jeho psychosociální souvislosti. In: MIOVSKÝ, Michal, et. al. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, 2010. s. 30 – 39. ISBN 978-80-87258-47-7.

Elektronické zdroje

Country - specific trends. In: *ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. [online]. 2016 [cit. 2016-10-24]. Dostupné z: <http://www.espad.org/report/trends-1995-2015/country-specific-trends>.

KOHLER, Sheila. On the Importance of Fairy Tales. In: *Psychology Today* [online]. [cit. 2016-10-10]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/blog/dreaming-freud/201406/the-importance-fairy-tales>.

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 - 2018. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2013. [cit. 2016-04-09]. Dostupný z <http://www.msmt.cz/file/28077>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Císařovy nové šaty	51
Tabulka č. 2 – Nesmrtelná teta	53
Tabulka č. 3 – Jak si zasloužit princeznu.....	54
Tabulka č. 4 – Princezna ze mlejna	56
Tabulka č. 5 – Lotrando a Zubejda	58
Tabulka č. 6 – Kouzelný měšec	59
Tabulka č. 7 – Pták ohnivák.....	61
Tabulka č. 8 – O perlové panně	63
Tabulka č. 9 – Šmankote, babičko, čaruj	63
Tabulka č. 10 – Císař a Tambor.....	65
Tabulka č. 11 – Jezerní královna	67
Tabulka č. 12 – Z pekla štěstí	69
Tabulka č. 13 – Princezna ze mlejna 2	71
Tabulka č. 14 – Král sokolů.....	72
Tabulka č. 15 – Královský slib	73
Tabulka č. 16 – Z pekla štěstí 2	75
Tabulka č. 17 – Čert ví proč	77
Tabulka č. 18 – Nejkrásnější hádanka	79
Tabulka č. 19 – Peklo s princeznou	80
Tabulka č. 20 – Anděl Páně	82
Tabulka č. 21 – Dešťová víla.....	84
Tabulka č. 22 – Micimutr	85
Tabulka č. 23 – Čertova nevěsta	87
Tabulka č. 24 – Tři bratři	89
Tabulka č. 25 – Sedmero krkavců	90
Tabulka č. 26 – Celkové shrnutí	91